

ΔΙΟΡΘΩΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΚΘΕΣΙΝ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΑΞΕΩΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΟΥ ΠΟΡΦΥΡΟΓΕΝΝΗΤΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΚΛΗΤΟΡΟΛΟΓΙΟΝ ΤΟΥ ΦΙΛΟΘΕΟΥ

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Fabricius (VI, 621) λέγεται, οὐχὶ ἀκριβῶς, ὅτι ἐν τῷ Λειψιακῷ κώδικι τῆς βασιλείου τάξεως Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου δὲν ὑπάρχουσι σφάλματα ἢ ἀσήμαντα καὶ σπάνια. Τὴν γνώμην ταύτην ἀνασκευάζων ὁ Reiske ἐν σελίδι IX τῆς ἐκδόσεως Βόννης, ὁμιλεῖ περὶ πασιδῆλων σφαλμάτων, ἐλέγχων μάλιστα τὸν Leich ὡς ἀντιγράψαντα τὸν κώδικα ὡς ἔχει. Παρὰ ταῦτα, ὁ αὐτὸς ὁμολογεῖ κατωτέρω (XXX) ὅτι τόσον ἐσεβάσθη τὸ χειρόγραφον, ὥστε δὲν ἐδίστασε νὰ διατηρήσῃ καὶ ἀποδώσῃ τὰ σφάλματα τούτου, ἀρκετὸν νομίσας νὰ διορθώσῃ ὀρισμένα αὐτῶν ἐν τῷ ὑπομνήματι. Καὶ ὁ τελευταῖος δ' ἐκδότης πατὴρ Vogt ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ Β' τόμου τῆς ἐκδόσεώς του (VII) ὁμολογεῖ ὅτι, ἐφ' ὅσον ἦτο δυνατόν, ἐτήρησε τὴν ὀρθογραφίαν τοῦ χειρογράφου καὶ ὅτι διώρθωσε μόνον τὰ ὀφθαλμοφανῶς ἐσφαλμένα.

Αἱ ἀντιλήψεις αὗται σήμερον δὲν δύνανται νὰ ἐγκριθῶσι. Τὸ κείμενον αὐτὸ τὸ τόσον σπουδαῖον ἀπὸ ποικίλων ἐπόψεων ἀνάγκη εἶναι νὰ ἐκδοθῇ καὶ διασαφηνισθῇ κατὰ τὰς σημερινὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐπιστήμης.

Οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι ὁ βιβλιογράφος ἔχει κάμει πολλὰ ὀρθογραφικὰ σφάλματα καὶ ὅτι ὑπάρχουσιν ἐν τῷ κειμένῳ ἀρκετὰ ἀσυνταξίαι, ἐφ' ὧν χρήσιμον εἶναι νὰ ἐπιστηθῇ τῶν ἐρευνητῶν ἡ προσοχή.

Ἀληθὲς εἶναι, ὅτι ὁ ἀναλαβὼν ἐπ' ἐσχάτων τὴν νέαν ἐκδοσιν τοῦ κειμένου, μακαρίτης Vogt, σιωπηρῶς διώρθωσεν ἀρκετὰς αὐτοῦ ἀνορθογραφίας καὶ σφάλματα εἰς τὸ τυπικὸν ἀναφερόμενα¹, ἀφῆκεν ὅμως, δυστυχῶς, καὶ πολλὰ ἄλλα, ἅτινα ἐπ' ἀνάγκης εἶναι νὰ διορθωθῶσιν, ἀφ' οὗ μάλιστα πολλάκις ἡ ἐσφαλμένη γραφὴ δίδει καὶ ἐσφαλμένον νόημα, ὡς κατωτέρω θὰ δειχθῇ.

Ἐν τῇ ἐκθέσει κεῖνται οἱ τύποι «γυρόθεν τοῦ σίγματος σάσωσι» (600,10), «ἀπενχαριστώσι» (531,4), «ποιῶσι» (378,3· 382,7· 613,20), «ἀποκινῶσι» (614,8), «προέρχονται πάντες οἱ συγκλητικοὶ καὶ ἀλλάσωσιν» (615,20).

¹ Ἐν τοῖς σχολίοις τοῦ Α' τόμου VI γράφει· «ne corrigeant ce texte que lorsque la correction était claire et indispensable».

Κατόπιν φέρονται αἱ ὀνομαστικαὶ ἀπόλυτοι «προσκυνήσαντες δὲ ἀμφοτέρω... ἐξέρχεται ὁ βασιλεὺς (69,2), «ἐπιδούς ὁ Πατριάρχης εὐλογίας, ἐξέρχονται οἱ ἱερεῖς» (80,5), «πεσόντες (οἱ πατρίκιοι), νενύει ὁ πραιπόσιτος» (110,11), «εἰσερχόμενος ὁ πραιπόσιτος μετὰ τῶν ἀλλαξίμων, ἐνδύουσι τοὺς δεσπότης» (137,3), «εἰσέρχεται ὁ πραιπόσιτος καὶ προσκυνήσας... εὐθὺς ἀνίστανται οἱ δεσπότης» (547,10), «εἰτα ἀνιστάμενος καὶ τούτου προπορευόμενος ὁ λογοθέτης, ἔρχεται καὶ ἵσταται ἀπὸ ὀλίγου διαστήματος τοῦ βασιλέως» (526,5), «κατελθὼν... ὁ βασιλεὺς... μένει ἐκεῖ καὶ ὁ τῆς καταστάσεως» (69,10), «εἰσελθὼν ὁ βασιλεὺς... ἀσφαλίζουν τὰς θύρας» (69,16). Ἐπ' ἴσης φέρεται «τῶν πυλῶν τῶν ἀγόντων» (27,5), ἀνάγνωσις, ἣν ἐτήρησε καὶ ὁ Vogt, ἔπειτα «εἰσελθουσῶν τῶν ἀρχοντισσῶν καὶ προσκυνησάντων» (597,2).

Οὐδ' ἐλλείπουσι καὶ παρεκβάσεις ἐκ τοῦ τυπικοῦ π.χ. «ὅταν μέλλῃ πληροῖν» (392,10), «εὐρίσκει τοὺς μαγίστρους ἡτοιμασθέντας» (245,6).

Ἄλλοτε δὲν ἱκανοποιεῖ καὶ ἡ συντακτικὴ σειρά. Φέρεται π.χ. «καὶ εἰσελθόντος τοῦ βασιλέως πρὸ τοῦ νάρθηκος ἔνδον τοῦ βήλου» (132,13) ἀντὶ τοῦ «εἰσελθόντος τοῦ βασιλέως ἔνδον τοῦ βήλου τοῦ πρὸ τοῦ νάρθηκος». Πβ. ἔνδον τοῦ βήλου τοῦ κορυμμένου εἰς τὴν καμάραν ἡγουν εἰς τὸ προπύλαιον τοῦ νάρθηκος (14,16).

Ἄν ἡ σειρά αὕτη ἐλαμβάνετο ὑπ' ὄψιν, θὰ διευτύπωνεν ἄλλως τὴν μετάφρασιν τοῦ ὁ Vogt «L'empereur étant arrivé devant le narthex à l'intérieur de la portière».

Οὐχὶ κανονικὴ βεβαίως εἶναι καὶ ἡ σειρά «εἰσέρχεται (ἢ διέρχεται) μέσον διὰ τοῦ ναοῦ» (132,24' 151,4) ἀντὶ τοῦ «διὰ μέσου τοῦ ναοῦ. Ξενίζει πῶς καὶ ἡ ἐξῆς σειρά: «οἱ δὲ βασιλικοὶ... ἵστανται... ἔξω τῶν εἰσαγόντων παραπτέρων εἰς τὰ ἀποδυτὰ» (553,15) ἀντὶ τοῦ «οἱ βασιλικοὶ ἵστανται ἔξω τῶν παραπτέρων τῶν εἰσαγόντων εἰς τὰ ἀποδυτὰ» καὶ πάλιν «οἱ δὲ δεσπότης... εἰσέρχονται εἰς τὰ ἀπάγοντα παράπτερα εἰς τὰ ἀποδυτὰ» (553,19) ἀντὶ τοῦ «οἱ δεσπότης εἰσέρχονται εἰς τὰ παράπτερα τὰ ἀπάγοντα εἰς τὰ ἀποδυτὰ».

Γεννᾶται τώρα τὸ ζήτημα, ἐὰν τὰ ἀνωτέρω σημειωθέντα δέον νὰ θεωρηθῶσι σφάλματα τοῦ γράψαντος τὸ κείμενον τοῦ Πορφυρογεννήτου καὶ ἐπομένως νὰ διορθωθῶσιν ἢ, ἂν ἀντεγράψαν αὐτοῦσια ἐκ παλαιότερων κειμένων, ἅτινα συνεβουλεύθη ὁ Πορφυρογέννητος ἢ ἂν τέλος ἀντιπροσωπεύωσι τὴν δημώδη χρῆσιν. Ὅτι τὸ τελευταῖον ἡδύνατο νὰ συμβῇ εἶναι πολὺ πιθανόν. Ὁ ἴδιος τοῦλάχιστον ὁ Πορφυρογέννητος, ἀποτενόμενος πρὸς τὸν ἴδιον υἱὸν Ρωμανὸν (457,1) καὶ ἀναφέρων τὸ περὶ βασιλικῶν ταξιδίων ἔργον τοῦ μαγίστρου Λέοντος τοῦ Κατακύλα, προσθῆται: «ἀλλ' ἐπεὶ μουσικῆς Ἑλληνικῆς ἀμέτοχος ὁ μάγιστρος ἦν πολλὰ βάρβαρά τε καὶ σόλοικα καὶ ἀσυνταξίας ἢ τούτου συγγραφῇ περιεῖχεν».

Γνωστὸν εἶναι, ὅτι τὸ κείμενον τῆς βασιλείου τάξεως παρέχει πολλαχοῦ δημώδεις τύπους λέξεων, τοῦτο δὲ τῆς σαφηνείας χάριν. Αὐτὸς ἄλλως ὁ Κων-

σταντῖνος παρατηρεῖ (5,2) «Ὡς ἂν δὲ σαφεῖ καὶ εὐδιάνγνωστα εἶεν τὰ γεγραμμένα καὶ καθωμιλημένη καὶ ἀπλουστερά φράσει κεκρήμεθα καὶ λέξεσι ταῖς αὐταῖς καὶ ὀνόμασι τοῖς ἐφ' ἑκάστῳ πράγματι πάλαι προσαρμοσθεῖσι καὶ λεγόμενοις», συχναὶ δ' ἀλλαχοῦ εἶναι παρ' αὐτῷ καὶ αἱ φράσεις «κατὰ τὸν ἐπιδήμιον λόγον» (638,6) «κατὰ τὸν δημῶδη λόγον» (639,11) «καθὼς ἡ ἐγχώριος κατονομάζει φωνή» (638,11). Καὶ ἀλλαχοῦ ὁ αὐτός, πρὸς τὸν ἴδιον υἱὸν Ρωμανὸν γράφει (468,3,8) «εἰ δὲ σαφεῖ καὶ κατημαξευμένῳ λόγῳ καὶ οἶον εἰκῇ ρέοντι πεζῷ καὶ ἀπλοῖκῳ πρὸς τὴν τῶν προκειμένων ἐχρησάμην δήλωσιν, μηδὲν θαυμάσης, υἱέ»... «διὰ κοινῆς καὶ καθωμιλημένης ἀπαγγελίας διδάξαι σε ἔσπευσα, ἅπερ οἶομαι δεῖν σε μὴ ἀγνοεῖν».

Τούτου δοθέντος, ὁ μελετῶν τὸ κείμενον τῆς βασιλείου τάξεως δέον πολὺ νὰ προσέξῃ μήπως ἐκλαμβάνῃ ὡς ἐσφαλμένους, καὶ ἐπομένως διορθωτέους, τύπους δημῶδεις τότε, ὀρθοὺς ἄρα, ἢ πιστοποιήσις τῶν ὁποίων εἰς κείμενον τοῦ Ι' αἰῶνος ἢ καὶ ἀκόμη παλαιότερον, ἂν εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ἀντιγράφεται κείμενον παλαιότερον, θὰ εἶναι σημαντικὴ διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς δημῶδους μεσαιωνικῆς γλώσσης.

Γνωστὸν εἶναι ὅτι τὸ ἀντιμήνσιον προέρχεται ἀπὸ τὸ mensa. Ἐπ' οὐδενὶ ἐν τούτοις λόγῳ πρέπει νὰ διορθωθῇ ὁ τύπος ἀντιμήσιον (γρ. ἀντιμήσιον) (66,5,24· 78,2· 113,3,5) ὡς, πλὴν ἄλλων, δεικνύει τὸ ἐν τῷ ἡμετέρῳ κειμένῳ (465,10) μεσάλιν καὶ τὸ σημερινὸν μεσάλι τὸ πολλαχοῦ τὸ χειρόμακτρον ἢ τὸ προσόψιον δηλοῦν.

Κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους γνωστὸν εἶναι ὅτι ἡ πρόθεσις «μετὰ» συντάσσεται πρὸς αἰτιατικήν. Τὸ τοῦ Πορφυρογενήτου λοιπὸν (91,12) «Προέρχονται πάντες ἡλλαγμένοι ἀπὸ λευκῶν χλανιδίων ἕκαστος μετὰ τὴν αὐτοῦ τάξιν» ἔχει ὀρθῶς δι' ὃ ἄνευ ἀνάγκης ὁ Vogt (1,84,6) ἐξέδωκε κατὰ τὴν αὐτοῦ τάξιν. Καὶ σήμερον θὰ ἐλέγομεν καθ' ἕνα μὲ (=μετὰ) τὴν τάξιν του. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ὀρθῶς ἔχουσι τὰ «παρακύπτει μετὰ τὸ κωδικέλιον» (242,16) «κατασφραγίζουσι μετὰ τὸ ἄκρον τῶν χλανιδίων αὐτῶν» (316,22· 325,2) «κρατῶν τὸν πόδα τοῦ φακτιοναρίου μετὰ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα» (330,10) «οὐ καθέζονται οἱ δεσπότες μετὰ χλανίδια» (213,20), «ὅταν ἔλθωσι... μετὰ σαγία αὐτῶν» (269,19) κτλ. Ἐγράφη δ' ἀλλαχοῦ καὶ ὁ Πορφυρογέννητος (Πρὸς τὸν ἴδιον υἱὸν Ρωμανὸν 74,9) «ἡμεῖς μετὰ τοὺς Πατρίνακίτας ἑαυτοὺς οὐ βάλλομεν».

Ἡ μὴ ἐξακρίβωσις τῆς χρήσεως ταύτης ἐννοεῖται ὅτι δύναται νὰ ἀγάγῃ καὶ εἰς παρεξήγησιν. Οὕτω περὶ τοῦ ἐκ Δύσεως ἀποσταλέντος μαγίστρου ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ ἀναγνωρισθῇ ὁ βασιλεὺς του ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου, λέγεται «ὁ μάγιστρος μετὰ τὸν μάγιστρον τὸν ἐνταῦθα περιπατεῖ καὶ ἀπλῶς ἡ τάξις ἐπὶ τῶν ἀξιωματῶν φυλάττεται» (395,8). Πεπλανημένη ἐνταῦθα ἡ ἐρμηνεία τοῦ Reiske «immediate post magistrum nostratē procedit» ἀντὶ τοῦ «cum magistro nostro procedit».

Τὸ ρῆμα βεβαίως εἶναι, κατὰ τὴν ἀρχαίαν χρῆσιν, ἀριστάω, ἐν τούτοις οἱ τύποι ἀριστοῦσι (98,11· 160,17), ἀπαντοῦσιν (496,15,18), ὅτε φθάσουσιν (15,10)—ἀνευ ἀνάγκης ὁ Vogt διορθοῖ ἐνταῦθα ὅτε φθάσωσιν—ἔχουσιν ὀρθῶς ὡς πάμπολλα σημερινὰ ἀνάλογα δεικνύουσι π.χ. ἀπαντοῦν, διψοῦν, κρατοῦν φθάσουν κλπ.

Ὁ πληθυντικός ἀριθμὸς τῆς λέξεως ἀλλάξιμον φέρεται καὶ ὡς ἀλλαξίματα (157,14· 160,15· 750,3,20· 751,20· 759,14). Ὁ λαμβάνων ὑπ' ὄψιν ὅτι καὶ σήμερον λέγομεν παρὰ τὸ γράψιμον—γραψίματα, ράψιμον—ραψίματα, κόψιμον—κοψίματα, πρόστιμον—προστίματα, θὰ διίδῃ ἐνταῦθα ἀπλῶς μίαν μνειάν τοῦ τύπου ἤδη, κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα. Κατὰ τὰ ἀνωτέρω, ὀρθῶς ἔχουσι παρὰ Φιλοθέῳ ἐν τῷ κλητορολογίῳ του (750,6· 737,8) «χαρτουλάριον τοῦ πλοῦματος» καὶ «κόμητες τοῦ πλοῦματος». Τὸ ἐν 5406, «ψάλλουσι τὰ συνήθη σταυρωσίματι» διορθωτέον, κατὰ τὰνωτέρω, σταυρωσίματα¹.

Παρὰ τὸ ἀλλαξίματα, φέρεται ἅπαξ ἐν τῷ αὐτῷ κλητορολογίῳ (754,2) καὶ ὁ τύπος ἀλλαξήμια (γρ. ἀλλαξίμια) «δεῖ τὸν... ἀρτικλίνην προτρέψασθαι πάντας ἀποθέσθαι τὰ ἐαυτῶν ἀλλαξίμια καὶ ἐπενδύσασθαι τὰ οἰκεία αὐτῶν σκαραμάγγια». Ὁ τύπος ἀλλαξίμια ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ὑποπτος, ἅψ' οὗ καὶ σήμερον ἀκόμη φέρεται τὸ ἀλλαξίμι².

Ἐν τῇ ἐκθέσει (606,12) φέρεται καὶ «κατὰ τὰ παλαιὰ ἐθήματα» (γρ. ἐθίματα) Αὐσόνων, ὅπερ ὅμως θὰ ἡδύνατο νὰ ἀναγνωσθῇ καὶ κατὰ τὰ παλαιὰ ἔθιμα τὰ Αὐσόνων.

Τὸ ἀρχαῖον δέω, σήμερον λέγεται δένω. Ὁρθῶς λοιπόν, κατὰ τὸν κώδικα καὶ τὴν ἐκδοσιν τῆς Βόννης, ἔχει τὸ ἐπιδένει (328,21) καὶ περιττὴ ἡ διόρθωσις τοῦ Vogt ἐπιδέει. Ὁμοίως τὸ τοῦ κώδικος «ἐπιδίδῃ (γρ. ἐπιδίδει) ὁ βασιλεὺς τῷ πραιποσίτῳ τοὺς κηροὺς» (132,21) «καὶ εὐξάμενος ἐπιδίδει αὐτὰ τῷ πραιποσίτῳ» (132,26) ὀρθῶς ἔχει καὶ οὐχὶ ὀρθῶς ὁ Reiske ἀναγινώσκει ἐπιδίδωσι.

Ἐσφαλμένως ἐπίσης τὸ τοῦ κώδικος ἀντιδίδῃ (γρ. ἀντιδίδει) διορθοῦται ὑπὸ τε τοῦ Reiske καὶ τοῦ Vogt εἰς ἀντιδίδωσιν. Οὐχὶ ὀρθῶς πάλιν ὁ Vogt τὸ ἐν (16,22) «αἴρουσιν οἱ πραιπόσιτοι τὰς λαμπάδας καὶ ἐπιδιδούσιν ἐν ταῖς χερσὶν τῶν δεσποτῶν» ἐκδίδει ἐπιδίδωσιν καὶ τὸ ἐν 145,24 ἀντιδιδοῖ, ἀντιδίδωσιν.

Οὐδὲ νομίζω ὅτι τυγχάνει τοῦ ὀρθοῦ ἡ ἀνάγνωσις τοῦ ἐν τῷ κώδικι δ'

¹ Ὁ κανονικὸς τύπος σταυρώσιμα ἐν 539,3.

² Ἀλλαξίμι νῦν ἐν Μάνῃ λέγεται τὸ καχεκτικὸν παιδίον. Πιστεύουσι δηλαδὴ ὅτι αἱ Νηρηίδες ἀλλάσσουν τὰ γνήσια τέκνα ἐναποθέτουσαι εἰς τὸ λίκνον ἄλλα καχεκτικά.

διὰ τοῦ τέτταρες, ὅπερ καὶ ὁ Vogt (1,155,32) ἀπεδέχθη. Τὸ τέσσαρες εἶναι τὸ μόνον ὀρθόν¹.

Ἐν σελίδι 294,15 ἀναφέρονται *κονδομάνικα*. Ἡ γραφὴ κατὰ τὸν κώδικα, ἦν κακῶς, κατὰ τὴν γνώμην μου, ὃ τε Reiske καὶ ὁ Vogt μετέβαλον εἰς κοντομάνικα. Ὁ ὀρθὸς βεβαίως τύπος εἶναι κοντός, ὑπῆρχεν ὅμως παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς ἡμῶν προγόνοις ἢ ἀντίληψις, ὅτι εὐγενέστερος τύπος ἦτο ὁ κονδός², καὶ τοῦτον μετεχειρίζοντο. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἔλεγον καὶ *πονδικός*, ἀντὶ *ποντικός*. Ἐν 353,15,16 ὁ κῶδιξ δίδει ἱμάτια ἀπὸ *κενδούκλου* (*centunculus*) καὶ καμελαύκια *κενδουκλίνα*, ὀρθῶς, συμφώνως πρὸς τὰνωτέρω εἰρημένα, δι' ὃ οὐχὶ ὀρθῶς ὁ Leich καὶ ὁ Vogt ἀνέγνωσαν *κεντούκλων* καὶ *κεντουκλίνα*.

Ἐν τῷ ἡμετέρῳ κειμένῳ φέρεται *σεκουνδοκηρίον* (238,2) παρὰ Μαλάλα (Χρονογρ. 309) *κονδάπτω*, ἐν τῷ Χρονικῷ τοῦ Μορέως *κούνδουρος*, ἀντὶ κούντουρος. Οὐδὲ πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς σφάλμα καὶ νὰ διορθωθῇ τὸ «ὅτε κατὰβη ὁ βασιλεὺς» εἰς καταβῇ. Καὶ ἡμεῖς σήμερον λέγομεν ἅμα *κατέβη*.

Ἐξ ἴσου ὀρθοὶ εἶναι καὶ ἀμφότεροι οἱ τύπου Ἀρμένιοι καὶ Ἀρμένιοι (652,6), ὧν ὁ τελευταῖος εἶναι νῦν καὶ ὡς τοπωνύμιον γνωστὸς ἐν Κρήτῃ, ὡς καὶ τὸ γυραρικὸν καὶ τὸ γυλαρικὸν καρφίον (672,13³ 677,4), ἀφ' οὗ καὶ σήμερον ὁ κύκλος λέγεται, κατὰ τόπους, *γυράρι* καὶ *γυλάρι*⁴.

Πολλάκις ἐν τῷ κειμένῳ τοῦ Πορφυρογεννήτου φέρονται λέξεις ὑπὸ δύο τύπους. Ἐκ τούτων ὁ δεῦτερος δὲν πρέπει νὰ ἀπορρίπτεται, διότι εἶναι τῆς τότε δημώδους γλώσσης. Οὕτω, παρὰ τὸ κοινότερον *τζυκανιστήριον* (586,10), φέρεται καὶ *τζουκανιστήριον* (557,11). Ὁ δεῦτερος οὗτος τύπος εἶναι ἐπ' ἴσης ὀρθός, ἀφ' οὗ ὁ ἀρχικὸς Περσικὸς τύπος εἶναι *tshu-gan*=ἐλαύνειν τὴν σφαῖραν⁴.

Παρὰ τὰ συχνὰ ἐν τῇ ἐκθέσει ἀναφερόμενα *σιφώνια* καὶ τοὺς *σιφωναρίους*, ἀναφέρονται καὶ *σιφούνια* «λόγῳ κατακολλήσεως διαφόρων ἔργων τῶν σιφουνίων» (676,1). Ὅτι ὀρθῶς ἔχει καὶ ὁ τελευταῖος οὗτος τύπος δεικνύει τὸ σημερινὸν σιφούνι, τὸ τὸν σίφωνα δηλοῦν, καὶ τὸ σίφοννας τὸ τὸν ἀνεμοστρόβιλον δηλοῦν. Καὶ τὰ ἐν 536,9 δὲ ἀναφερόμενα *ροδόπλακα* ὁσφράδια, ἀντὶ *ροδόπλοκα*, καλῶς ἔχουσιν, ἀφ' οὗ νῦν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Φιλιππουπόλει ὁ ἐκ λεπτῶν κλάδων πεπλεγμένος φράκτης λέγεται *πλακός*, ἀντὶ *πλοκός*, ἐν Κῷ δὲ *σιχοπλακιές* λέγονται τὰ ἀλλαχοῦ *σιχοπλόκια*.

¹ Σχετικῶς παρατηρεῖ ὁ Vogt ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ τῶν σχολίων του (VI) ὅτι ὁ Reiske ἦτο λίαν ἐπιρρεπὴς εἰς τὸ νὰ διορθοῖ ὠρισμένους λαϊκοὺς γραμματικοὺς τύπους ὑπὸ τοῦ Πορφυρογεννήτου παραδοθέντας διὰ τύπων κλασσικῶν.

² Βλ. τὸ Ἑλληνικὸν γλωσσάριον τοῦ Du Cange ἐν λ. *κονδός*.

³ Βλ. ὅσα κατωτέρω λέγονται περὶ τοῦ γυρατικοῦ καρφίου.

⁴ Ἐπιθι Φ. Κορυκαῖ, Ἀγῶνες, ἀγωνίσματα καὶ ἀγωνιστικὰ παίγνια κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους, Ἐπετ. Ἐταιρ. Βυζ. Σπουδ. 13,114.

Πολλοὶ τῶν ἐν τῷ κλητορολογίῳ τοῦ Φιλοθέου φερομένων τύπων, μὴ συμφωνοῦντες πρὸς τοὺς παραδεδομένους, ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐπιτρέπεται νὰ διορθωθῶσιν, ὡς ὄντες δημῳδαίς. Ὁρθῶς λοιπὸν ἔχει τὸ γεροκόμους (753,3) παρὰ τὸ κοινὸν γηροκόμους, ὡς δεικνύει καὶ τὸ σημερινὸν γέρος καὶ γεροκομεῖο. Ὁρθῶς ἐπ' ἴσης ἔχει καὶ τὸ καματερῶν καρabiων (663,14· 667,5) ἀντὶ καματηρῶν. Ὁρθῶς ὁμοίως ἔχει τὸ ἀκτάριος (758,20)=actuarius, ἀφ' οὗ σήμερον λέγομεν ἀχτάρις, τὸ οἱ χρυσοχοὶ (800,11· 802,21), τὸ μεροσίγη (499,12) ἀντὶ μυροσίγη, τὸ τοὺς ἡμίους ἀπάντων (781,4), νῦν μισούς, ὡς καὶ τὸ οἱ στένοντες τὰ σκάμνα τοῦ ἱππικοῦ (800,13· 803,1· 805,9), ἀφ' οὗ πολ-
λαχοῦ καὶ νῦν τὸ στήνω λέγεται στένω.

Εἶναι γνωστὸν κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους τὸ φωνητικὸν φαινόμενον τῆς ἀναπτύξεως εἰς ὠρισμένας λέξεις ἐνὸς ἀλόγου ἐρρίνου, δι' ὃ οὐδόλως ὑποπτοὶ θεωρητέοι οἱ τύποι καμίνισα (99,5,13), σκῆμπτρα (15,2), ὑπολήμψεως (389,20), πρεμφέκτωρ (343,10), πρόκενσος (=processus 5,13), ἐνυπολήμπτων (400,13) ἐν τῷ παρακνυπτικῷ τοῦ θυσιαστηρίου (88,5), ἐπικύμψαι (702,10), μολύβιν λόγῳ καλυμβωμάτων (671,8) καὶ τριλέγξια, ἀντὶ τριλέξια (284,6)¹.

Ἐν 661,12· 662,3 καὶ 697,14 μνημονεύεται τὸ θέμα καὶ ὁ στρατηγὸς Λαγοβαρδίας. Ὁ τύπος ἀντὶ Λογγοβαρδίας, ὁρθὸς καὶ δημῳδῆς. Νῦν ἡ ἐν Πάρῳ Μονὴ τῆς Λαγγοβάργδας εἰς παλαιότερα ἔγγραφα καλεῖται τῆς Λαγοβάργδας, ἔχομεν δὲ καὶ μεσαιωνικὸν καὶ σημερινὸν ἐπίθετον Λαγοβάργδος. Ὁ Πορφυρογέννητος ἄλλως τε πρὸς μὲν τὸν ἴδιον υἱὸν Ρωμανὸν (118,16· 119,20) γράφων ἀναφέρει τὴν Λαγουβαρδίαν καὶ τοὺς Λαγουβάργδους, ἐν δὲ τῷ περὶ θεμάτων ἔργῳ του (60,15) παρατηρεῖ «Ἡ δὲ Λογγιβαρδία διςσοῖς ὀνόμασι κέκληται, παρὰ μὲν τισι Λογγιβαρδία, παρὰ δὲ τισι Λαγοβαρδία».

Γνωστὸν εἶναι ὅτι κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους τὸ πωλῶ ἐλέγετο καὶ πουλῶ. Ὁρθὸν λοιπὸν εἶναι τὸ ἐν 502,1 φερόμενον ἀρτοπουλίῳ (γρ. ἀρτοπουλείῳ) καὶ τὸ ἐν 51,1 ἀρτοπουλῶν τοῦ κώδικος.

Ὅταν ἡ βασίλισσα Ἀριάδνη, σύζυγος τοῦ Ζήνωνος, ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν λαὸν ὅτι κατέστησεν εἰς τὴν ὑπαρχὸν ἀρχὴν τὸν Ἰουλιανόν, ὁ λαὸς ἀνεφώνησε· «ταύτη καλὴ ἀρχή» (421,4). Τὸ ταύτη τοῦτο παρεξηγήσας ὁ Reiske μετέφρασε hic (i.e. Julianus) est egregius magistratus. Ἐφ' οὗσον τὸ ταύτη=αὕτη, παρὰ Μιχαὴλ Χωνιάτη (2,44,23· Λάμπρου) ἔχομεν τεῦτος=ταῦτος, νῦν δὲ δαύτη=αὕτη, ἡ ὁρθὴ ἐρμηνεία εἶναι αὕτη ἢ ἐκλογὴ εἶναι καλὴ ἀρχή².

¹ Βλ. ὅσα ἔγραψα ἐν τῷ ΙΑ' τόμῳ σελ. 460 τῆς Ἑπετηρίδος τῆς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν κρίνων τὸν Α' τόμον τῆς ἐκδόσεως Vogt καὶ Φ. Κουκουλέ, Περὶ ἀναπτύξεως ἐρρίνου ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. 49 σελ. 79 ἐξ.

² Διὰ τὴν τροπὴν τοῦ τ εἰς δ πβ. τροφάλι-δροφάλι, τικάνη-δουκάνη, τοξάρι-δοξάρι καὶ τὰ ὅμοια. Φ. Κουκουλέ, Λί ὑποκοριστικαὶ καταλήξεις -ύλλιον καὶ -ύφιον ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. 51 σελ. 121.

Ἐν 592,16 γίνεται λόγος περὶ ἀλημμάτων, τὰ ὅποια πάλιν ὡς ἀλήματα ἐν 592,16 γράφονται. Ἐφ' ὅσον τὰ ἀλείμματα σημαίνουν ἀρώματα ἀλειφόμενα, ἡ ὁρθὴ γραφὴ τῆς λέξεως εἶναι ἀλείμματα. Πβ. τὰ ἀλλαχοῦ (18,25) ἀναφερόμενα ἀλειπτά.

Τὰ ἐν τῇ Ἀγίᾳ Τραπέζῃ ὑφαπλούμενα εἰλιτὰ (132,2· 145,13 καὶ Vogt) ὁρθῶς γραπτὰ εἰλητὰ παρὰ τὸ εἰλέω. Πβ. καὶ εἰλητάριον. Καὶ τὸ βισαλωτὸς δὲ (152,15· 542,16) ἄτε ἐκ τοῦ lapis basalis παραγόμενον, διὰ τοῦ η γραπτέον, οὐδ' ὑπάρχει λόγος τὰ πέταλα τῶν ὑποζυγίων, τὰ σελιναῖα (463,3) νὰ γράφονται διὰ τοῦ ι, ἀφ' οὗ ὑπόκειται ἐνταῦθα ἡ σελήνη, διὰ τὸ σχῆμα. Γνωστὸν ὅτι Λατινιστὶ τὰ σεληναῖα ἐλέγοντο lunulae.

Ἡ πασίγνωστος λέξις κουβούκλιον (cubiculum), ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Βόννης, κατὰ κανόνα, γράφεται κουβούκλειον, γραφὴ ἣν ἀποδέχεται καὶ ὁ Vogt. Τὸ ὁρθὸν βεβαίως εἶναι μόνον κουβούκλιον. Καὶ τὸ διὰ τοῦ ει δὲ γραφόμενον κουβουκλείσιος (637,4) μόνον διὰ τοῦ η δέον νὰ γράφεται, ἐφ' ὅσον ἡ κατάληξις -ήσιος εἶναι ἡ Λατινικὴ ensis.

Ὡς γνωστὸν, ἡ τοπικὴ κατάληξις -εῖον γράφεται διὰ τοῦ ει. Κακῶς λοιπὸν ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Reiske *κατηγουμενίοις* (103,21,25· 112,22 καὶ ἀλλαχοῦ). Εἶναι δὲ παρὰδοξον ὅτι, ἐνῶ ὁ Vogt ἀποδέχεται τὴν ὁρθὴν γραφὴν, ἐν τούτοις ἐνιαχοῦ ἐσφαλμένως γράφει *κατηγουμενίοις* (179,21,23).

Ὡς δὲ τὸ κατηγουμενία εἶναι γραφὴ ἐσφαλμένη, οὕτω καὶ τὸ οἰκονομίον (160,19), ὅπερ οὕτως ἐκδίδει καὶ ὁ Vogt, ἀντὶ οἰκονομεῖον. Ὁμοίως ἐσφαλμένη εἶναι καὶ ἡ γραφὴ *λογίον* (341,15· 345,1,4) ἣν ἀποδέχεται καὶ ὁ Vogt, ἀντὶ τοῦ ὁρθοῦ *λογεῖον*.

Ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς βασιλείου τάξεως ἀναφέρονται οἱ τῆς τάξεως (268,11), οὔτινες καὶ *ταξαιῶται* καλοῦνται. Ἀντὶ τοῦ ταξαιῶται, γραφῆς ἣν ἐγκρίνει καὶ ὁ Vogt, ἀναγνωστέον βεβαίως ταξεῶται.

Τέλος τὸ κατὰ τοὺς ἱπποδρομικοὺς ἀγῶνας ἀναφερόμενον παννίον ἀλλιπανίσιον (336,2) γραπτέον ἀλληπανήσιον.

Ἐν τῷ κώδικι γίνεται χρῆσις τῆς εὐκτικῆς εἰς ὠρισμένα χωρία π.χ. «εἰς πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς χρόνους ὁ Θεὸς ἀγάγοι τὴν βασιλείαν ὑμῶν» (22,1· 25,10· 26,7) «ὁ Θεὸς ὁ παντοδύναμος παράσχοι» (371,11,14), «χαίροις κραταιότατε αὐτοκράτορ» (57,7), «χαρισθεῖη ἡμῖν ἐν πολλοῖς ἔτεσιν ἡ σὴ δεσποτεία καὶ βασιλεία» (684,13).

Παρὰ ταῦτα, σχεδὸν κατὰ κανόνα, ὁ βιβλιογράφος, ἀντὶ εὐκτικῆς, γράφει ὀριστικὴν π.χ. (πολυχρόνιον ποιήσει ὁ Θεὸς τὴν ἀγίαν βασιλείαν σας (36,11· 37,6), «ἡ πανευτυχία (τῶν Ἀποστόλων) ὑμᾶς διαφυλάξει» (53,1), «ὁ Θεὸς εὐλογήσει σε μετὰ τῆς συζύγου σου» (198,1), «ὁ Θεὸς φυλάξει σε εἰς πλήθη χρόνων» (206,12), ἀνθ' ὧν γραφῶν ὁ Vogt γράφει κατὰ κανόνα πληθύνῃ, διαφυλάξῃ, ποιήσῃ κτλ. Ὁρθὸν θὰ ἦτο κατὰ τὴν ἐκδοσιν νὰ τηρηθῇ μόνον ὁ τύπος τῆς εὐκτικῆς.

Ὁ μέλλων νὰ συμπληρώσῃ τὴν ἔκδοσιν τοῦ πολυτίμου κειμένου τῆς βασιλείου τάξεως δέον νὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν ὅτι ἐν αὐτῷ ἔχουσι γίνεαι ἀποδεκτοὶ διάφοροι παρατονισμοί, οἵτινες, παρὰ τοὺς γραμματικούς κανόνας ὄντες, ὡς καὶ παρὰ τὴν χρῆσιν, τὴν ὁρθότητα τῆς ὁποίας ἀποδεικνύει καὶ ἡ σημερινὴ γλῶσσα, δέον νὰ διορθωθῶσιν. Οὕτως ἀντὶ τοῦ *κατηχουμένηα* (160,2) καὶ *χαλκοπρατεία*, (169,22), τονισμὸς ὃν ἀποδέχεται καὶ ὁ Vogt, γραπτέον *κατηχουμενεία* καὶ *χαλκοπρατεῖα*, ἀντὶ *πάνιον* (310,12) *πανίον*, καὶ οὐχὶ *πάνιν* ὡς γράφει ὁ Vogt, ἀντὶ *πлагіон* τοῦ σέντζου, *πлагіон* τῆς Μαναύρας (459,23. 260,7) *πλάγιον* ἢ *πλάγιν*, ὡς καὶ νῦν, οὐχὶ δὲ *πлагин* μετὰ τοῦ Vogt, ἀντὶ *θηριάκην* (467,18) *θηριακήν*, ἀντὶ *Ἀρχιστρατηγοῦ* (190,11) *Ἀρχιστρατήγου*, ἀντὶ *πρωτοπάπα* (538,21· 540,6,9· 549,7,21) *πρωτοπαπᾶ*, ὃν τύπον καὶ ἄλλα μεσαιωνικά κείμενα ὑποστηρίζουσι καὶ τὸ σημερινὸν οἰκογενειακὸν ἐπίθετον Πρωτοπαπᾶς. Καὶ τὰ σχοινία δὲ *σιδηρόβολα* (677,8) ἢ ἀπλῶς *σιδηρόβολα* (673,7) ἀναγνωστέον *σιδηροβόλα*, περὶ ὧν βλέπε τὰ κατωτέρω σημειούμενα.

«Οἱ ἀγιοσοφῖται ἔστησαν ἔσωθεν ἔδοντες βασιλίκια, μόνον εἰς τὰς εἰσόδους τῶν *μινσῶν* ἡρεμοῦντες» (585,14) ἀντὶ τῶν *μίνσων*. Πβ. τὸ παρὰ Φιλοθέῳ «τὸν τοῦ ὀπτομίνσου μίνσον» (748,12) «ἐν τῷ δευτέρῳ μίνσῳ τῆς τραπέζης» (740,1). Ὑπάρχει βεβαίως καὶ ὁ τύπος μίνσαι Λατινιστὶ *missæ*, μάλιστα εἰς τὰς φράσεις «δίδονται μίνσαι» (521,1) ἢ «γίνονται μίνσαι» (177,15) *missæ fiunt*, ἐνταῦθα ὅμως σημαίνει τὴν ἀπόλυσιν, τὴν ἐντολὴν πρὸς ἀποχώρησιν. Οὐδ' εἶναι, φυσικά, ὁρθὸν τὸ οἱ *ψαλται* (18,18), ἐγκρίνοντας τοῦ Vogt, ἀντὶ τοῦ *ψάλται*. Παρατονισμένα ἐπ' ἴσης εἶναι καὶ τὰ ἐξῆς. Τῶν *καματέρων* *καραβίων*, ἀντὶ *καματερῶν* (663,14· 667,5), τὸ *χαρτοθεσίον*, τὰ *σκύφια* (401,19) ἀντὶ *σκυφία*, ὡς δεικνύει καὶ ὁ ἐνιαχοῦ σημερινὸς δημῶδης τύπος *σκυφί*.

Ἐν 675,21 ἀναφέρονται «κασσιτέρου λίτραι δοθεῖσαι Μιχαὴλ *χνη* λόγῳ κατακολλήσεως διαφόρων ἔργων σιφουνίων τοῦ βασιλικοῦ πλοῖμου». Ἐνταῦθα τὸ τοῦ χειρογράφου *μιχ χυ* ἀναγνωστέον Μιχαὴλ Χύτη, ἀφ' οὗ τὸν τύπον τοῦτον παρέχουσι καὶ μεσαιωνικά γλωσσάρια καὶ σήμερον δὲ κοινὸς εἶναι οὗτος.

Ζυγιάσιμα κατὰ τοὺς ἵπποδρομικοὺς ἀγῶνας ἐλέγοντο οἱ συνδυασμοὶ τῶν ἵππων καὶ ἀρμάτων, οὕτω δὲ γραπτέον καὶ οὐχὶ *ζυγιασιμὰ* μετὰ τῆς ἐκδόσεως τῆς Βόννης (358,12) καὶ τῆς τοῦ Vogt.

Ὁ ἐπιμελητὴς τῶν βασιλικῶν κτημάτων, κατὰ τὸν Φιλόθεον (720,6) ἐλέγετο *κουράτωρ* τῶν κτημάτων. Ὁ αὐτὸς ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Βόννης (461,2) φέρεται ὡς *κτηματινός*. Τὸ ὁρθὸν βεβαίως εἶναι *κτηματινός*.

Κατὰ τὴν κηδεῖαν βασιλέων, καὶ πρὸ τοῦ ἐνταφιασμοῦ αὐτῶν, ἀφαιρουμένου τοῦ στέμματος ἐκ τῆς κεφαλῆς των, ἐτίθετο ἄλλο, κατὰ τὸ κείμενον «ἐκ πορφυρᾶς λιτῆς». Ἐπειδὴ ἡ λιτὴ=ἀπλῇ, ἄνευ πολλῶν κοσμημάτων, δὲν

εἶναι ἀντικείμενον τὸ ὁποῖον ἡδύνατο νὰ εἶναι καὶ πορφυροῦν, διὰ τοῦτο ἀναγνωστέον μετὰ πορφύρας λιτῆς. Πρόκειται δὴλα δὴ ἐνταῦθα διὰ τὸ ἀλλαχοῦ (500,18) μνημονευόμενον στεφάνιον σημειντέον.

Ἡ λέξις πλοῦς, τὴν γενικὴν, κατὰ τὸ ἡμέτερον κείμενον, σχηματίζει πλοὺς (108,18· 179,10· 180,3· 542,8), τὴν δὲ δοτικὴν πλοῖ (559,19,21· 560,3,10· 561,22· 562,19). Ὁ ἀναγραφόμενος τύπος τῆς δοτικῆς πλοῖ (496,6· 497,10) δὲν δύναται νὰ στηριχθῇ. Ὁρθῶς θὰ εἶχε μόνον πλόω· ὁ πλόος – τοῦ πλόου – τῷ πλόω.

Ἐνταῦθα ὀφείλω νὰ παρατηρήσω καὶ τὰ ἑξῆς. Ἐν τῷ κειμένῳ ἀναγινώσκωμεν ὀρθῶς ἀπέρχεται διὰ τοῦ πλοὺς (108,18· 179,10· 180,3· 542,8) ὀρθῇ ὅμως ἐπ' ἴσης εἶναι καὶ ἡ ἀπρόθετος γραφὴ «πλοὺς ἀπέρχεται ὁ βασιλεὺς» (180,3) «εἰσέρχεται (ὁ βασιλεὺς) ἐν τῷ παλατίῳ εἴτε ἔφιππος εἴτε τοῦ πλοὺς» (179,10) οὐδεμία δ' ἀνάγκη εἶναι μετὰ τοῦ Vogt νὰ προσθέσωμεν ἐνταῦθα τὸ διὰ τοῦ. Ἡ ἀπλὴ χρῆσις τῆς γενικῆς εἶναι συνήθης καὶ εἰς μεσαιωνικά κείμενα καὶ νῦν δὲ πβ.

αὐθις ἱππων ἀπέβησαν καὶ ὄχοντο τοῦ δρόμου¹

ἀπῆλθαν τοῦ κατηφόρου

ὥρισε γὰρ τὰ πλευτικά νὰ ὑπάγουν τῆς θαλάσσου²

ἐξέρχεται ἡ στράτα τοῦ κάμπου³

ὥς ὅναρ διαλύεται καὶ τοῦ καπνοῦ ὑπαγαίνει⁴

Λέγομεν δὲ καὶ σήμερον πάει τοῦ κάμπου, πέρασε κολύμπου, τὸν ζητῶ στεριάς καὶ τοῦ πελάγου κτλ.

Ὁ μέλλων νὰ συνεχίσῃ τὴν ἔκδοσιν τοῦ κειμένου τῆς βασιλείου τάξεως πρέπει νὰ προσέξῃ καὶ εἰς τὸν ἐν αὐτῷ κακὸν χωρισμὸν ἢ κακὴν ἑνωσιν δύο λέξεων. Ἐν 74,9 π.χ. ἀναφέρεται *κηριολιτανίκην*, ὅπερ ὁ Vogt (ὑπόμν. 1,186) ἀναγινώσκει *κηριολιτανίκιν*. Ἡ λέξις ἐν τούτοις πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ κατὰ διάστασιν, κηρίον λιτανίκιν. Οὐ μόνον δὴλα δὴ ἐν τῷ αὐτῷ κειμένῳ ἀναφέρεται τὸ ἀπλοῦν λιτανίκιον, ἐννοεῖται κηρίον (75,22· 126,12) καὶ κηρίον τῆς λιτῆς (174,3), ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ πλήρες καὶ ὀρθὸν κηρίον λιτανίκιον (117,7· 120,11· 125,25· 150,10· 165,15).

Κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Χριστουγέννων ὅτε ὁ βασιλεὺς εἰσῆρχετο εἰς τὸν Αὐγουστέα, οἱ τοῦ κουβουκλίου τοποθετούμενοι ἐν σχήματι Π ἀνεφώνουν Λατινιστί, ὥς ἐν τῷ κειμένῳ ἐκδίδεται, «ἤλθες η μουλτος ἄννος φιλικίσιμε» (69,21) ἢ «ἤλθεση μουλτους ἄννους φιλληκήσιμε» (136,12). Ἐνταῦθα ὁ

¹ Διήγησις τοῦ Διγενῆ, 1,86 (Κρυπτοφ.).

² Χρον. Μορέως, 1598,5,378.

³ Cusa, I diplomì, 386,2.

⁴ Μηχαήλ Γλυκᾶ, Στίχοι, στίχ. 354.

Vogt (1,63,13) ἀναγινώσκει ἤλθες η μούλτος ἄννος καὶ ἤλθετε μούλτους ἄννους.

Ἐν τῷ η τοῦ ἤλθεση δέον νὰ διίδη τις τὸ Λατινικὸν *in* καὶ νὰ ἀναγνώσῃ ἐπομένως ἤλθες *in* μούλτους ἄννους, ἀφ' οὗ τὸ ἤλθετε φιλικίσιμα δὲν προσαρμόζεται εἰς τὸν Βυζαντινὸν λόγον. Ἐν τῷ αὐτῷ ἄλλωστε κειμένῳ (371,9) φέρεται τὸ ην μούλτος ἄννος¹.

Περὶ ἐξοπλίσεως τετραρέων προκειμένου, ἀναφέρονται σιδηροβολιστικά (673,6). Καὶ ἐνταῦθα κατὰ διάστασιν ἀναγνωστέον σίδηρα βολιστικά, ἅτινα ἀλλαχοῦ (672,9) οὕτω φέρονται.

Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος κατὰ τὸν ἑορτασμὸν τοῦ βρουμαλίου του, ἦτοι τῆς ὀνομαστικῆς ἑορτῆς του, ὥρισε νὰ δίδονται «ἐπὶ τῆς τραπέξης διὰ τῆς οἰκείας χειρὸς ἀνὰ διπλάτα μιλιαρῆσια (607,5)). Ὁ Reiske ἐν ὑποσημειώσει εἰκάζει ἐνταῦθα διπλάτα, οὐχὶ βεβαίως ὀρθῶς. Ἡ ὀρθὴ ἀνάγνωσις ἐνταῦθα θὰ ἦτο ἀνάδιπλα τὰ μιλιαρῆσια = διπλά, εἰς διπλάσιον ἀριθμὸν. Ἐν τῷ αὐτῷ κειμένῳ (465,4) φέρεται καὶ ἀνάδιπλα τὰς βασιλικὰς τέντας, ἦτοι εἰς διπλάσιον ἀριθμὸν.

Ἐπὶ τῇ ἀναρρήσει του ὁ βασιλεὺς Ἀναστάσιος, ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν λαόν, τοῦ εἶπεν «ὑπὲρ τῆς ἑορτῆς τῆς εὐτυχοῦς ἡμῶν βασιλείας ἀνὰ ἐνομιμαμάτων καὶ λίτραν ὑμῖν καταβούκολον δώσω» (425,7) γράφε κατὰ βούκολον. Ὁμοίως καὶ ὁ Λέων ὑπέσχετο τὸ αὐτὸ ποσὸν καταβουκοῦλον (412,13). Ἐπ' ἴσης ἐπὶ τῇ ἀναρρήσει του ὁ Ἰουστῖνος ὑπέσχετο «ἀνὰ ἐνομιμαμάτων καὶ λίτραν ἀργύρου καταχάσμα» (430,16). Γράφε κατὰ χάσμα, ὅπερ εἶναι συνώνυμον τοῦ κατὰ βούκολον. Ὁ αὐτὸς πάλιν αὐτοκράτωρ ὑπέσχετο κατασκουτάρην, γρ. κατὰ σκουτάρην πέντε νομίσματα καὶ λίτραν ἀργύρου (429,12).

Καὶ τὸ ἐν 673,6 ἐκδοθὲν σιδηροβολιστικά ἀναγνωστέον κατὰ διάστασιν σίδηρα βολιστικά ὡς ἄλλωστε φέρεται ἐν 672,9.

Καὶ τὰ ἐν 575,4 ἀναφερόμενα ἐξαργυροκέντητα χλανίδια ἀναγνωστέα ἐξ ἀργύρου κεντητὰ χλανίδια.

Καὶ ἡ κακὴ στίξις πολλάκις ἐν τῷ κειμένῳ προκαλεῖ παρανοήσεις. Ἐπὶ παραδείγματι ἐξεδόθη «Ἀποθανόντος Ζήνωνος τοῦ τῆς θείας λήξεως, ἐν νυκτὶ τῇ ἐξῆς συνήχθησαν οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ συγκλητικοὶ καὶ ὁ ἐπίσκοπος ἐν τῷ πορτικῷ τῷ τοῦ μεγάλου τρικλίνου (417,17). Ἡ κακὴ στίξις ἐνταῦθα ἤγαγε τὸν Reiske νὰ μεταφράσῃ *coibant nocte ab ejus obitu proxima proceres palatini et senatorii ordinis*. Ἡ ὀρθὴ στίξις ἔχει ὧδε: «Ἀποθα-

¹ Ἀντὶ τοῦ ἐν μούλτους ἄννους ἔχομεν καὶ πὲρ μουλτουσάννος (369,13) ἢ πὲρ μούλτος ἄννος (371,2). Βλέπε καὶ ὅσα παρετήρησα κρίνων τὸν πρῶτον τόμον τῆς ἐκδόσεως Vogt ἐν τῷ 11ῳ τόμῳ σελ. 461 τῆς Ἑπετηρίδος τῆς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν.

νότος Ζήνωνος τοῦ τῆς θείας λήξεως ἐν νυκτί, τῇ ἑξῆς (ἐννοεῖται ἡμέρα) συνήχθησαν οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ συγκλητικοί». Ὅτι ἡ ἑξῆς εἶναι ἡ ἐπομένη ἡμέρα φαίνεται ἐκ τῶν γινομένων, ἅτινα ἐξελίσσονται ἐν ἡμέρᾳ. Πβ. καὶ τὸ σχετικὸν χωρίον «καὶ ὅπῃ ἐδόθη τὰ μανδᾶτα σιλέντιον καὶ κομέντον καὶ τῇ ἑξῆς προῆλθον πάντες ἀπὸ λευκῶν χλανιδίων» (422,10).

Ἀνωτέρω ἔκαμον λόγον περὶ τῶν ἐν τῷ κειμένῳ πολλῶν ἀνορθογραφιῶν, αἵτινες καὶ τοῦτο τὸ μειονέκτημα ἔχουσιν ὅτι ἡ ἀγούσιν εἰς ἐσφαλμένην τοῦ χωρίου ἐρμηνείαν ἢ ἀπομακρύνουσιν ἐντελῶς τὸν ἀναγνώστην ἀπὸ τῆς ἀληθοῦς ἐτυμολογίας.

Ὅλίγα τινὰ παραδείγματα θὰ πείσωσι περὶ τούτου.

Ἐν 7,5 ἀναφέρονται τὰ βασιλικά ἄρματα τε καὶ σκουτάρια καὶ ἐν 130,12 οἱ τὸ βασιλικὸν ἄρμα βαστάζοντες σπαθάριοι βασιλικοί. Ἐν 232,10 μνημονεύεται ὁ ὀνόπους «ἐνθα ἴσταται ὁ τῆς καταστάσεως καὶ τὰ ἄρματα καὶ πάλιν ἐν 214,1 «ἐὰν ἔλθῃ ἡ Αὐγούστα ἐστεμμένη ἐν τῷ τρικλίνῳ οἱ σπαθάριοι μετὰ διστρολία ὀψικεύουσι, τὸ δὲ ἄρμα οὐκ ἀκολουθεῖ»¹.

Ἡ μετὰ δασείας γραφή, ἣν παραδόξως ἀποδέχεται καὶ ὁ Vogt, οὐδένα λόγον ἔχει ἐνταῦθα, ἀφ' οὗ δὲν πρόκειται περὶ ἄρματος.

Ὁ Φιλόθεος ἐν τῷ κλητορολογίῳ του (750,14) λέγει ὅτι τὴν ὀγδόην ἡμέραν τῶν ἀκκουβίτων «τελεῖται τὸ βωτὸν (γρ. βοτὸν) παιζοδρομίον». Γνωστὸν εἶναι ὅτι οἱ ἀγῶνες τοῦ βοτοῦ ἦσαν οὐχὶ ἀρμάτων, ἀλλὰ πεζοδρομίων, κατωτέρω μάλιστα (752,9) σαφέστατα γίνεται λόγος διὰ «τοὺς ἑκατέρων μερῶν δρομεῖς ἅπαντας». Γράφε λοιπὸν τελεῖται βοτὸν πεζοδρομίον, ἥτοι ἀγῶνες δρόμου καὶ οὐχὶ μετὰ τῆς Bonnensis καὶ τοῦ Bury παιζοδρομίον².

Κατὰ τὰ ἀκκουβίτα τὰ κατὰ τὰ Χριστούγεννα ἔπρεπεν ὁ ἀρτικλίνης τοὺς «προσκεκλημένους εἰσάγειν πάντας ἐν τῇ αὐτῶν ἀνακλήσει χλανιδοφόρους» (745,1) καὶ ἀλλαχοῦ «εἰσάγειν δὲ αὐτοὺς ἐν τῇ ἀνακλήσει οὕτως» (747,19) καὶ πάλιν «μετὰ δὲ τὴν πάντων ἀνάκλησιν δεῖ προσέχειν τὸ μουσικὸν μέλος» (743,23) καὶ αὖθις «εἰσάγειν δὲ αὐτοὺς ἐν τῇ ἀνακλήσει μετὰ τῶν οἰκείων σκαραμαγγίων» (745,13).

Γνωστὸν εἶναι ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐδείπνουν ἀνακεκλιμένοι, συνήθεια, τὴν ὁποίαν ἠκολούθησαν καὶ οἱ Βυζαντινοί, τοῦλάχιστον μέχρι τοῦ Ι' αἰῶνος καὶ ἤτις διετηρήθη εἰς τὰ ἀνάκτορα κατὰ τὰ ἐπίσημα γεύματα καὶ δεῖπνα τῶν ἰθ' ἀκκουβίτων³.

¹ Τόμ. Α' 7,14. Πβ. καὶ ὅσα σχετικῶς σημειῶ ἐν τῷ 17ῳ τόμῳ τῆς Ἑπετηρίδος τῆς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν, σ. 310. Ἐν 121,2 φέρεται τὸ ὀρθὸν ἄρμα.

² Φ. Κο υ κ ο υ λ έ, Ἀγῶνες, ἀγωνίσματα καὶ ἀγωνιστικά παίγνια κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους (Ἑπετ. Ἑταιρ. Βυζ. Σπουδ., 13,90).

³ Περὶ τῆς ἀνακλίσεως κατὰ τὰ γεύματα τῶν Βυζαντινῶν διέλαβον ἐν τῇ μελέτῃ μου, Γεύματα, δεῖπνα καὶ συμπόσια τῶν Βυζαντινῶν (Ἑπετ. Ἑταιρ. Βυζ. Σπουδ., 10,125 ἑξ.).

Κατὰ ταῦτα ἡ ἀνάκλησις ἐνταῦθα οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει πρὸς τὸ ἀνακαλῶ, ὥς φαίνεται πιστεύσας ὁ Bury ἐν τῇ ἐκδόσει του καὶ ὁ Reiske, ὅστις τὸ «εἰσάγειν δὲ αὐτοὺς ἐν τῇ ἀνακλήσει οὕτως» (749,19) μεταφράζει *enocatos autem eos oportet sic introducere*.

Ὅτι δὲ περὶ τοῦ ἀνακλίνειν καὶ οὐχὶ περὶ τοῦ ἀνακαλεῖν πρόκειται, πασιδὴλον καθιστῶσι καὶ ἄλλα χωρία, καὶ δὴ τὰ ἐξῆς: Τοὺς προσκεκλημένους ἄββάδας «δεῖ ἀνακλίνειν ἐφ' ἑκάστης τραπέζης δωδεκάδα μίαν, μετὰ δὲ τὴν τούτων ἀνάκλινιν...» (748,10). Ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι γίνεται λόγος «περὶ τῶν ἀνακειμένων πατέρων» (748,13,17) καὶ πάλιν «δίδοται... τοῖς μὲν ἀνακειμένοις ἐπὶ τῆς βασιλικῆς τραπέζης ἰβ' ἡγουμένοις» (748,19) καὶ πάλιν «καλοῦνται πρὸς τὸ συνανακληθῆναι (γρ. συνανακληθῆναι) τῷ βασιλεῖ φίλοι τὸν ἀριθμὸν ἰβ' (742,12) καὶ πάλιν πρὸ τῆς βασιλικῆς ἀνακλήσεως (γρ. ἀνακλίσεως) προανακλίνονται πένητες οἱ τὰ σφραγίδια εἰληφότες (751,5) «σὺν τῇ ἐξόδῳ τῆς βασιλικῆς ἀνακλήσεως (γρ. ἀνακλίσεως) στοιχίζειν αὐτοὺς κατὰ τὸ ἴδιον ἀξίωμα κύκλῳ τῆς τιμίας βασιλικῆς τραπέζης» (750,23).

Ὁ Φιλόθεος (778,5) λέγει ὅτι τὴν 21ην Ἰουλίου ἐν τοῖς ἀνακτόροις ἐγίνετο ἐπίσημον γεῦμα τῶν προσκεκλημένων χορευόντων πέριξ τῆς βασιλικῆς τραπέζης «καὶ τὴν ἀνάρρυσιν» εὐφημούντων τοῦ σοφωτάτου δεσπότης, Λέοντος τουτέστι τοῦ Σοφοῦ. Τὸ ἀνάρρυσιν ὁ R. μεταφράζει *liberationem*, τὴν ἐρμηνείαν δὲ ταύτην ἐπ' ἐσχάτων ἀπεδέχθη καὶ ὁ Baud-Bovy¹. Ὁρθῶς ὄντως ἔχει ἡ γραφὴ ἀνάρρυσιν καὶ περιττὴ ἡ διόρθωσις ἀνάρρυσιν.

Ἐὰν κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ ἱππικοῦ γένηται ἄνεμος, ἐφ' ὅσον κρέματα τὸ βηλάριον, «ἡ κομβίνα τῶν ἱππαρίων καὶ τὰ κάγκελλα αἴρωνται (κατὰ τὸν κώδικα, κατὰ τὸν Vogt αἴρονται) κατὰ τὴν κυλίστραν» (339,17).

Οὐδετέρω τῶν γραφῶν, ἐννοεῖται, παρέχει νόημα, ἀτυχοῦς οὕσης τῆς μεταφράσεως τοῦ Reiske «*combina equorum et cancelli ad urnam sublatis sunt*».

Ἀντὶ τοῦ αἴρονται γράφει *ἔρρωνται* = ἰσχύουσιν, ἔχουσι κῦρος, συμφῶως πρὸς τὰ ὑπὸ τῆς κυλίστρας καθορισθέντα. Τὸ ὀρθὸν νόημα ἐπλησίασέ πως ἡ μετάφρασις τοῦ Vogt *le programme des attelages et les barrières demeurent dressés*.

Προκειμένου νὰ μεταβῇ ὁ βασιλεὺς εἰς Βλαχέρνας καὶ νὰ παννυχίσῃ κατὰ τὸν ἑορτασμὸν τῆς κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, λέγεται ὅτι «καθέζεται ἡ σύγκλητος ἅπανα ἀπὸ σκαραμαγγίου ἔξωθεν τῆς κοιλιωμένης πόρτης, ἐν τῷ αἰγιαλῷ ἐκδεχόμενοι τὸν βασιλέα» (542,9). Ὁ Reiske, πρὸς ἀποφυγὴν δυσκο-

¹ Τὸ σὺν τῇ ἐξόδῳ ἐνταῦθα σημαίνει μετὰ τὴν λῆξιν.

² Baud-Bovy, Sur un sacrifice d'Abraham de Romanos et sur l'existence d'un théâtre religieux à Byzance (Βυζάντιον, 13,330).

λίας, τὸ κοιλιωμένης πόρτας ἀφῆκεν ἀμετάφραστον γράψας *extra portam coeliomenem*, ἀπεμακρύνθη ὅμως τοῦ ὀρθοῦ ζητήσας νὰ διασαφηνίσῃ τὴν λέξιν καὶ γράψας ἐντὸς ἀγκυλῶν [*seu depressam et in humilias deductam id ei nomen est*]. Κοιλιώω ρῆμα δὲν ὑπάρχει, οὐδὲ πρόκειται ἐνταῦθα περὶ πιεσθείσης καὶ χθαμαλῆς θύρας. Γράφε *κυλιωμένης* πόρτης, θύρας δῆλα δῆ, ἥτις, διὰ ν' ἀνοιγῇ, ἔχει τροχίσκους κατὰ τὴν βάσιν, δι' ὧν *κυλίεται* ἡμικυκλικῶς κυλιομένου ἐκάστου θυροφίλλου.

Περὶ ἐξοπλισμοῦ πλοίου προκειμένου, ἀναφέρεται καρφίον *κοινοστομαῖον* (658,22). Τὸ κοινοστομαῖον τοῦτο, ὅπως διὰ τοῦ οἱ γράφεται, οὐδὲν παρέχει νόημα, δι' ὃ καὶ ἀνερμήνευτον τὸ ἀφῆκε ὁ Reiske. Γράφε *κυνοστομαῖον*, ἥτοι ἔχον μῆκος ἐνὸς κυνοστόμου. Εἶναι δὲ κυνόστομον ἢ μεταξὺ τοῦ ἀντίχειρος καὶ τοῦ μεγάλου δακτύλου τεταμένων ἀπόστασις, οὕτω κληθεῖσα διὰ τὴν ὁμοιότητα πρὸς τὸ ἀνοιγμένον στόμα κυνός. Νῦν τὸ κυνόστομον λέγεται δημωδῶς *ἀγκυνόστομο* καὶ *ἀγκυλόστομο*¹.

Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ βασιλέως παραλαμβάνεται, πλὴν ἄλλων, καὶ πυρέκβολον μετὰ ἴσκα² (471,17· 474,1).

Παραπλανηθεὶς ἐνταῦθα ὁ Reiske τὸ μὲν πυρέκβολον μεταφράζει «*fomittem ignis ligneum*» τὸ δὲ ἴσκα «*terebram ligneam igniariam*».

Ὅτι παλαιόθεν πῦρ ἀνῆπτετο διὰ τῆς προστριβῆς ξύλων, εἶναι γνωστόν, δὲν πρόκειται ὅμως περὶ τούτου ἐνταῦθα. Πυρέκβολος, νῦν *πυρόβολο* καὶ *πυρόβολο* καὶ *πυροβολικὸ* εἶναι τὸ σιδήριον, τὸ ὁποῖον, τριβὸν τὸν λίθον, προκαλεῖ σπινθῆρας, δι' ὧν ἀνῆπτετο ἢ ἐπ' αὐτοῦ εὐφλεκτος ὕλη καὶ αὕτη εἶναι ἡ ἴσκα, ἥτις, ὥς ἐκ τοῦ Λατινικοῦ *esca* παραγομένη, γραπτέα διὰ τοῦ ἥσκα.

Εἰς διάφορα χωρία τοῦ κειμένου ἀναφέρεται ἡ λ. *ἡχάδιν* (281,20· 319,2· 323,14· 325,9). Οὕτω γραφομένη ἡ λέξις οὐδὲν παρέχει νόημα. Γράφε *ἡχάδιν* λέξιν, ἥτις οὕσα ὑποκοριστικὸν τῆς λέξεως ἡχος, σημαίνει ὑπήχησιν ἔρρουθμον. Νῦν ἡ λ. σφίζεται ὡς χάδι καὶ σημαίνει τὴν θωπείαν, κυρίως καὶ ἀρχικῶς τὴν συνοδευομένην ὑπὸ ἐρρύθμου ὑπήχησεως.

Ἀναφέρεται ὅτι ἐν τῷ στρατῷ ἕκαστον βάνδον εἶχε τὸν κομοδρόμον του (494,9). Καὶ ἐρμηνεύεται μὲν ἡ λέξις ὀρθῶς ὑπὸ τοῦ Reiske διὰ τοῦ *fabrum*, ὥς ὅμως ἡ λέξις γράφεται, οὐδόλως παρέχει τὴν αἰτίαν τῆς ὀνομασίας. Γράφε *κομοδρόμον* καὶ νόησον ὅτι πρόκειται κυρίως καὶ ἀρχικῶς περὶ χαλκέως, ὅστις, περιερχόμενος τὰς κώμας, ἐπιδιορθώνει τὰ σιδηρὰ γεωργικὰ ἐργαλεῖα τῶν χωρικῶν³.

¹ Ἐν 659,2 ἀναφέρεται καρφίον σπιθαμιαῖον.

² Πυρέκβολα καὶ ἴσκα ἀναφέρει καὶ Λέων ὁ Σοφὸς εἰς τὰ τακτικά του, 5,4. Πβ. καὶ τὸ παρὰ Σουῖδα ἐν λ. ἴσκα, ἴσκα... καὶ τὸ ξύλον ἐν ᾧ ἄπτεται πῦρ.

³ Ἡ λ. παλαιότερον παρὰ Πολυδέκῃ, Ὀνομαστ., 9,11. Ἐπιθὶ καὶ Χρ. Παντελίδου, Βυζαντινὰ καὶ νεοελληνικὰ ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. 41,42 ἐξ.

Ὡς ἐκ διαφόρων Βυζαντινῶν κειμένων φαίνεται, τὸ περιοδεύω σημαίνει θεραπεύω, λεγόμενον κυρίως ἐπὶ ἱατρῶν, οὔτινες, περιερχόμενοι ἀνὰ τὰς ὁδοὺς καὶ καλούμενοι, παρείχον τὰς ἱατρικὰς τῶν ὑπηρεσίας. Ἐκ τοῦ περιοδεύω τούτου καὶ ἡ θεραπεία ἐλέγετο περιοδεΐα¹, δι' ὃ τὸ ἐσφαλμένως ἐκδομένον «ἀσχία εἰς οἶνον καὶ ὄξος λόγῳ τῶν περιοδίων τῶν ἀλόγων» (462,20) διορθωτέον «λόγῳ τῶν περιοδεϊῶν τῶν ἀλόγων», ἥτοι πρὸς θεραπείαν τῶν ἀλόγων.

Κατὰ τὸ ἱππικὸν τοῦ γενεθλίου τῆς πόλεως λέγεται: «δεΐλῃς δὲ ἀνοίγουσι τοὺς ἵππους οἱ τῶν δύο μερῶν φοροῦντας χρυσοσήμεντα σαγίσματα» (341,4). Ἀντὶ τοῦ ἀνοίγουσι, ἀνάγνωσον ἀνάγουσι.

Δὺς ἐν τῷ κειμένῳ ἀναφέρεται ἐν τῇ ὁδῷ τῆς πύλης, ἡ τῶν πυλῶν (286,3), ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ οὐδῷ, ὥς ἄλλωστε ἀλλαχοῦ (95,18· 102,15· 112,15) ὁρθῶς φέρεται. Ἐν 365,15 ἐκδίδεται ἐν τῇ οὐδῷ.

Κατὰ τὸ στέψιμον τῆς Αὐγούστης λέγεται ὅτι νεύει ὁ βασιλεὺς τῷ πραιποσίτῳ καὶ εἰσέρχονται εἰς τὸν Ἅγιον Στέφανον καὶ προσκαλεῖται τὸν Πατριάρχην (208,3). Ἀντὶ τοῦ εἰσέρχονται, ὅπερ ἐγκρίνει καὶ ὁ Vogt, γράφε εἰσέρχεται καὶ προσκαλεῖται.

Κατὰ τὸ στέψιμον τοῦ βασιλέως ἀκτολογοῦντες οἱ δῆμοι ἀναφωνοῦσιν: «αὕτη ἡ ἡμέρα ἐν ἣ τὸ στέφος τῆς βασιλείας τῆς κορυφῆς σου ἀξίως περιτέθη» (195,7). Ἀντὶ τοῦ τῆς κορυφῆς σου, ὅπερ κεῖται ἐν ἀμφοτέραις ταῖς ἐκδόσεσι, γράφε τῇ κορυφῇ σου.

Κατὰ τὴν προαγωγὴν πατρικίου οἱ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ συνεσιώμενοι πραιπόσιτοι «λαμβάνουσιν ἀνὰ ἱματίων ἐρραμμένων ἀπὸ τριβλατίων ὀρνεμένων β'» (255,8). Ἀντὶ τῶν ἐν ἀμφοτέραις ταῖς ἐκδόσεσι φερομένων ὀρνεμένων, γράφε ὀρνενμένων, φερόντων δῆλα δι' ὅρναν πεποιικιλμένην.

Περὶ προαγωγῆς κοιαιστωρὸς προκειμένου, λέγεται ὅτι «παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ πραιπόσιτος παρὰ τῶν δεσποτῶν, ἵνα ἀπελθὼν προβάλληται αὐτὸν κοιαιστωρα (268,22). Τὸ καὶ παρὰ Vogt φερόμενον προβάλληται γραπτέον δι' ἁπλοῦ λ.

Κατὰ τὸν ἑορτασμὸν τῶν γενεθλίων τοῦ βασιλέως, οὗτος ἀπευθύνει διὰ τοῦ τῆς τραπέζης εἰς τοὺς προσκεκλημένους τὴν διαταγὴν «ἐκβάλλετε τὰ χλανίδια ὑμῶν» (277,18).

Ἐσφαλμένη ἡ ὑπὸ τῆς ἐκδόσεως τῆς Βόννης καὶ τοῦ Vogt ἀποδεκτὴ γενομένη γραφὴ διὰ διττοῦ λ. Γράφε τὸ ὁρθὸν ἐκβάλετε, τὸ σήμερον βγάλετε λεγόμενον.

¹ Πβ. καὶ τὸ παρὰ Νείλῳ τῷ ἀσκητῇ, PG, 79,248 «Ἄλλω ἄλλως τὴν περιοδεΐαν καὶ τὴν δίαιταν προσφέρει ὁ ἱατρός». Ἐγραψε δὲ καὶ ὁ Πορφυρογέννητος, Πρὸς τὸν ἴδιον υἱὸν Ρωμανὸν (132,2) «ἤρχοντο ἐρωτῶντες αὐτὸν περὶ ἱατρειῶν καὶ θεραπείας ἀλόγων».

Περὶ ἱπποδρομικῶν ἀγώνων ὄντος τοῦ λόγου, ἐν τῷ κεφαλαίῳ πῶς δεῖ κυλίειν, ἀναγινώσκομεν· «καὶ ἔωθεν ἀνέρχονται οἱ δῆμαρχοι ἐν τῷ μεγάλῳ τρικλίνῳ τοῦ *κναισιτωρίου*» (313,19). Ἀντὶ τοῦ *κναισιτωρίου*, ὅπερ καὶ παρὰ Vogt κεῖται, ἀναγνώστέον *κονισιστωρίου*.

Περὶ τοῦ ὄργανου, ὅταν τοῦτο ἀρχίζῃ νὰ ἡχῇ, λέγεται ὅτι αὐλεῖ (287,16,23· 291,20· 568,20· 569,6) *παύει* δ' ὅταν σταματᾷ τὴν αὐλήσιν (291,12,20· 299,25· 280,16· 758,9). Τὸ ἐν 568,20 καὶ 569,7,14, λοιπὸν *παίουνσι* τὰ ὄργανα ἀναγνώστέον ἀσφαλῶς *παύουνσι* τὰ ὄργανα.

Καὶ ἀσπάζονται οἱ δεσπότες τὸν σταυρὸν τοῦ Κυρίου δηλονότι ὑπὸ τοῦ σκευοφύλακος τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας προσφερομένου τοῖς δεσπόταις (11,8).

Ἀντὶ τοῦ ἐν ἀμφοτέραις ταῖς ἐκδόσεσι φερομένου προσφερομένου, γράφε *προσφερόμενον*.

Ὁ Vogt ἐν τῇ ἐκδόσει του (1,93,6) παρέχει «τοῦ τῆς καταστάσεως διερχομένου ἐν τῷ μέσῳ καὶ *ἐστῶτος* τὴν προέλευσιν». Τὸ ὀρθὸν παρέχει ἐνταῦθα ὁ κῶδιξ γράφων *ιστῶντος* τὴν προέλευσιν, ἥτοι ρυθμίζοντος, διεθύνοντος.

Ἐν τῷ κλητορολογίῳ τοῦ Φιλοθέου φέρεται λέγων ὁ συγγραφεὺς· «ἀλλ' ἐπεῖπερ τὰς τῶν ἀρχαίων ἐκθέσεις οὐχὶ πάσας... ἐκόντι παρεδράμομεν» (704,2). Ἀντὶ τοῦ ἐκόντι, ὅπερ κεῖται καὶ ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Bury, γράφε *ἐκοντί*.

Τὸ ὑπὸ τοῦ κώδικος «καὶ εἰθ' οὕτως λαμβάνει ἀπὸ *χειρῶς* τοῦ καστορησίου ὁ πατριάρχης τὸ θυμιατὸν» (28,3) παρεχόμενον ἔχει ὀρθῶς. Γραπτέον μόνον *χειρός*. Ἐν 170,14 φέρεται «λαμβάνουσιν ἐκ *χειρὸς* τοῦ βασιλέως». Καὶ σήμερον δὲ λέγομεν παίρνει ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ...

Ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς οὕτως ἄρχεται τῆς συγγραφῆς τοῦ ἔργου του· Ἐπειδήπερ ἡμᾶς προετρέψασθε, ὧ φίλων ἄριστοι, εἰς τὰς τῶν ἀρχαίων ἐπικύμψαι συγγράμματα» (702,10). Γράφε εἰς τὰ τῶν ἀρχαίων ἐπικύμψαι *συγγράμματα*.

Ἐν 207,18 φέρεται· «πρὸ μιᾶς δίδοται ἀπόκρισις ἀλλαξίμων καὶ τῇ ἑξῆς προέρχονται πάντες οἱ συγκλητικοὶ καὶ ἀλλάσσουν ἐν τῷ *κονισιστωρίῳ* καὶ ὅτε *κελεύουσιν* οἱ δεσπότες ἀνέρχονται οἱ πατρίκιοι καὶ οἱ λοιποὶ τοῦ σεκρέτου εἰς τὴν χρυσοῦν χεῖρα». Ἀντὶ τοῦ *κελεύουσιν*, γράφε *κελεύουσιν* μετὰ τοῦ κώδικος¹.

Ἐν τῷ κειμένῳ τοῦ Φιλοθέου γράφεται· «μετὰ τὴν ἐκφώνησιν τοῦ *μυσικοῦ* ὄργανου» (765,10). Τὸ μυστικοῦ ὄργανου, ὅπερ καὶ παρὰ Bury κεῖται, δὲν δύναται νὰ ἔχῃ ὀρθῶς, μὴ ὑπάρχοντος μυστικοῦ ὄργανου. Ἀνάγνωθι *μουσικοῦ* ὄργανου, παραβάλλων καὶ τὸ ἐν 768,14 «δεῖ δὲ προσέχειν τὴν ἐκφώνησιν καὶ ἀπήχησιν τῶν *μουσικῶν* ὄργάνων».

Νικητηρίων καὶ θριάμβων ἀγομένων, οἱ Σάρδοι, εὐφημοῦντες τοὺς βασιλεῖς, ἀνεφώνουν· «Υἱὲ Θεοῦ, χάρισαι ἡμῖν αὐτοῖς» (612,5· 650,23). Γράφε

¹ Τὴν γραφὴν *κελεύουσιν* ἀπεδέξατο καὶ ὁ Vogt.

χάρισαι ἡμῖν αὐτούς, παραβάλλον καὶ τὸ ἐν 650,5 «υἱὲ Θεοῦ, χάρισαι ἡμῖν αὐτούς».

Ἐκτὸς πάσης ἀμφισβητήσεως εἶναι ὅτι τὸ ἐν 171,6 φερόμενον φοίνικας μεγάλας, ὅπερ καὶ ὁ Vogt ἐν τῇ ἐκδόσει του ἀποδέχεται, ἀναγνωστέον φοίνικας μεγάλους.

Ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ κειμένου τῆς βασιλείου τάξεως κεῖται· «ὥς ἂν δὲ σαφῇ καὶ εὐδιάγνωστα εἶεν τὰ γεγραμμένα» (5,3). Ὁ κώδιξ ἐνταῦθα δίδει εἶν. Ἀντὶ τοῦ εἶεν λοιπόν, ἀναγνωστέον εἴη.

Ὁ βασιλεὺς, μέλλων νὰ ἐκστρατεύσῃ, ἡρώτα διὰ τοὺς λαοὺς τῶν ἐχθρῶν χωρῶν» εἰς ποίους τόπους ταξειδεύουσι καὶ πότε ἢ οὐδέποτε ταξειδεύουσιν, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἰδίας χώρας εἰσὶν *πάμποτε*» (446,18). *Πάντοτε* βεβαίως δέον νὰ γραφῇ, ἀντὶ τοῦ *πάμποτε*.

Ἐν 96,1 ἀναγινώσκειται· «ἐν ταῖς τῶν κλητορίων εἰσοδιεξόδοις». Ἀντὶ τοῦ εἰσοδιεξόδοις, ὅπερ ἐγκρίνει καὶ ὁ Vogt, γραπτέον εἰσοδοεξόδοις. Ἐν 95,22 κεῖται· ἐν τῇ εἰσόδῳ καὶ ἐξόδῳ.

Κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ ἵπποδρομίου Λουπέρκαλ «ἰστέον δὲ ὅτι τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ οὐκ εἰσὶν οἱ πατρίκιοι ἐν τῷ καθίσματι εἰς προσκύνησιν (366,2). Ἀλλαχοῦ, περὶ τοῦ βοτοῦ ἵπποδρομίου ὄντος τοῦ λόγου, σημειοῦται ὅτι οἱ πατρίκιοι καὶ οἱ στρατηγοὶ «οὐκ εἰσέρχονται ἐν τῷ καθίσματι εἰς προσκύνησιν τοῦ βασιλέως» (362,7). Ἀντὶ λοιπόν τοῦ οὐκ εἰσὶν, γράφε οὐκ *εἰσίσαιν*, ἀφ' οὗ οὕτω κλίνεται τὸ ρῆμα ἐν τῷ κειμένῳ, ἐνθα φέρονται καὶ τὰ *ἀπίσαιν* (5,15) καὶ (συν)ἐξίσαιν (7,17· 10,17).

«Δεῖ δὲ αὐτὸν (τὸν ρεφενδάριον) εἶναι τριβοῦνον *νοταρίων*» (390,6). Ἀνάγνωθι τριβοῦνον *νοτάριον*, παραβάλλον καὶ τὸ κατωτέρω 390,13 «οἱ γὰρ ἄλλοι πάντες... ὥς τριβοῦνοι νοτάριοι... τὰς ρόγας λαμβάνουσι».

Ἀγγελθέντος ὅτι ἔρχεται ὁ ἐκ Περσῶν πρεσβευτής, ἔπρεπεν ὁ μάγιστρος νὰ στείλῃ πρὸς ὑποδοχὴν αὐτοῦ εἰς τὰ σύνορα «ἓνα ἄρχοντα ἰλλούστριον ἢ σιλεντιάριον ἢ τριβοῦνον ἢ καὶ ἓνα τῶν ἐπισήμων ἢ μαγιστριανῶν ἢ ὃν ἂν συνίδῃ πρὸς τιμὴν τοῦ ἐρχομένου προσώπου *πέμψη*, ἵνα δέξηται καὶ διασώσῃ αὐτὸν» (398,8). Ἀντὶ τοῦ *πέμψη*, ὁρθῶς ἔχει *πέμψαι*.

Κατὰ τὴν τέλεσιν ἐπινικίου θριάμβου ἐν τῷ φόρῳ κατὰ τὰς βασιλικὰς ἐπευφημίας ἠκούετο· «νικητῶν βασιλέων πολλὰ τὰ ἔτη, *ἐχθρελέγκτων* βασιλέων πολλὰ τὰ ἔτη» (612,2). Ἀντὶ τοῦ ἐχθρελέγκτων, γράφε *ἐχθρολετῶν* βασιλέων, ὥς φέρεται ἐν 650,1 ἐνθα ἀναγινώσκομεν «*ἐχθρολετῶν* βασιλέων πολλὰ τὰ ἔτη».

Κατὰ τὸν ἐν τῷ φόρῳ θριάμβον «ὁ πρωτοστράτωρ ἐπὶ τοῦ τραχήλου αὐτοῦ (τοῦ Ἀμυρᾶ) *ἐπίστησι* τὸ δόρυ» (610,19). Ἀντὶ τοῦ ἐπίστησι, ὅπερ, πιθανάτα, κατ' ἐπίδρασιν τοῦ συχνὰ ἀναφερομένου ἐπέστησε, γραπτέον *ἐφίστησι*.

Κατὰ τὸν αὐτὸν θριάμβον ὁ πρωτονοτάριος τοῦ δρόμου, παραλαμβάνων τοὺς δεσμίους, «ἄγει ἐν μέσῳ τοῦ φόρου καὶ ἴστησιν αὐτοὺς *μονοειδῶς* κατὰ

τὴν τοῦ τόπου θέσιν» (610,1). Μηνοειδῶς βεβαίως, ἥτοι ἐν σχήματι μῆνης, δέον νὰ γραφῇ.

Κατὰ τὴν ἐπὶ Κωνσταντίνου καὶ Ρωμανοῦ τῶν πορφυρογεννήτων ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Κρήτης τὸ βασιλικὸν πλώμιον ἀπετέλουν «οὐσαι ὡν... ἔξ αὐτῶν τῶν Ρουσιῶν ἐν τε Δυρραχίῳ καὶ ἐν Δαλματία οὐσαι ζ'» (664,9). Τὸ Ρουσιῶν ἐνταῦθα οὐδὲν νόημα δίδει. Ἀνάγνῳθι τὸ ὁρθὸν ἐξ αὐτῶν τῶν ὡν οὐσιῶν.

Ἐν τῷ κεφαλαίῳ ὅσα δεῖ παραφυλάττειν βασιλέως μέλλοντος ταξειδεύειν λέγεται «Οὕτω δὲ καὶ περὶ τούτων τῷ ἐκ προσώπου διαταξάμενος Ἰούλιος Καῖσαρ» (450,8). Ἐνταῦθα πρόκειται οὐχὶ περὶ Ἰουλίῳ Καίσαρος, ἀλλὰ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, ὥς ἄλλως σαφῶς δηλοῦται ἐν ἀρχῇ τοῦ κεφαλαίου ἐνθα ἀναγινώσκομεν «Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας μέλλων ταξειδεύειν ἐβουλεύετο τοῖς ἔχουσι τὴν πείραν τῶν ἐρωτωμένων».

Πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ ἐκ Περσίας ἐρχομένου πρεσβευτοῦ «καὶ ἐν δακιδίῳ δὲ πάντως χρῆ εὐπρεπισθῆναι καὶ ἵππους καὶ ζῶα, ἵνα δέξωνται αὐτὸν καὶ ἀγάγωσιν μέχρι Καλχηδόνας» (401,2). Ὁ Reiske, ἐν ἀπορίᾳ εὐρεθεῖς, προτείνει τὸ ἐν δακιδίῳ ν' ἀναγνωσθῇ ἐνθα καὶ δίζηται, παραδιόρθωσις πόρρω βάλλουσα τοῦ ὁρθοῦ. Ἀνάγνῳθι Δακιδίῳ, ἀφ' οὗ πρόκειται περὶ γνωστῆς παραλίου πόλεως κειμένης εἰς τὸν κόλπον τῆς Νικομηδείας.

Ἡ πόλις αὕτη ὑπὸ διαφόρους τύπους φέρεται εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς συγγραφεῖς. Οὕτως ὁ Σωξομένος ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ του ἱστορίᾳ (6,14) τὴν ὀνομάζει *Δακίβιζαν*, ὁ Σωκράτης ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ του ἱστορίᾳ (4,13) *Δακίδιον*, ὁ Θεοφάνης ἐν τῇ Χρονογραφίᾳ του (1,58,32· Βόνν.) τὰ *Δακίδιζα* καὶ ὁ Κεδρηνός (Σύνοψ. ἱστ., 1,544,19) τὰ *Δακύβιζα*¹.

«Δεῖ δὲ εἶδέναι ὅτι καὶ ἡ δέσποινα ἔχει ἕνα ρεφενδάριον καὶ αὐτὸς ὁμοίως τοῖς ἄλλοις γίνεται καὶ ὅτε, τελευτησάσης τῆς θείας τὴν λῆξιν Θεοδώρας, ὁ εὐσεβὴς δεσπότης ἐκέλευσε τὸν ρεφενδάριον αὐτῆς αὐτῷ ὑπηρετεῖν» (390,8). Ἀντὶ τοῦ ὅτε ἐκδοτέον, φυσικά, ὅτι.

Ὅταν ἐρχονται εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν πρεσβευταὶ πρὸς ἀναγνώρισιν τοῦ βασιλέως των, «τότε καὶ αὐτοῖς τοῖς πρεσβευταῖς δίδωσιν (ὁ βασιλεὺς) ὅσα ἐκέλευσεν εὐπρεπισθῆναι εἰς λόγον αὐτῶν καὶ δέχονται αὐτὸν οἱ σιλεντάριοι» (398,4). Ἀντὶ τοῦ αὐτόν, ἀσφαλῶς γραπτέον αὐτῶν, δηλὰ δὴ ὅσα ἐκέλευσεν ὁ βασιλεὺς εὐπρεπισθῆναι εἰς λόγον αὐτῶν. Ὅρα ὅτι ἐν 407,7 ἐπ' εὐκαιρίᾳ ὑποδοχῆς πρεσβευτοῦ Περσῶν λέγεται «καὶ τότε δέχονται οἱ σιλεντάριοι πάντα τὰ δῶρα» τὰ κομιζόμενα δηλὸν ὅτι ὑπὸ τοῦ πρεσβευτοῦ.

Ἐκστρατεύοντος τοῦ βασιλέως «τοὺς ὁδηγοὺς καθ' ἕκαστον θέμα κατεῖ-

¹ Ἐπιθι W. Ramsay, The historical geography of Asia Minor, σ. 184, 208 καὶ Τὸ ὑφ' ὧν ος Εὐαγγελίδου, Διορθωτικά εἰς Κωνσταντίνου Πορφυρογέννητον (Μικρασιατικά Χρονικά, 3,457). Ἡ Δακίβιζα σήμερον λέγεται Γκέβζε.

χεν ὁ δρουγγάριος τῆς βίγλης. Ὑπῆρχον δ' ὑπ' αὐτῷ καὶ αἱ παραμοναὶ τῶν στρατηγῶν πρὸς τὸ δι' αὐτοῦ μηνύειν τοῖς στρατηγοῖς τὰ κελεύόμενα αὐτοῖς» (452,19). Οὐχὶ βεβαίως δι' αὐτοῦ, ἀλλὰ δι' αὐτῶν, τουτέστι τῶν παραμονῶν.

Κατὰ τὴν ἀγόρευσίν του Λέων Α' ὁ Μακέλλης, προσφωνῶν τοὺς στρατιώτας εἶπεν· «ἔξεταί με ἐξουσιαστὴν ἄρχοντα» (412,5) κατωτέρω δὲ (412,10) «καὶ ἔγνω ν ὅποια ὀφείλω δώματα παρᾶσχειν ταῖς δυνάμεσιν». Ἀνάγνωθι ἔξετέ με καὶ δόματα.

Κατὰ τὴν ἐν τῷ κάμπῳ, ἔξω τῶν τειχῶν τῆς πρωτευούσης, ἀνάρρησιν τοῦ αὐτοῦ βασιλέως λέγεται· «καὶ παραχρῆμα Λέων κόμης (γρ. κόμης) ὦν καὶ τριβοῦνος τῶν *ματτιαρίων*, ἠνέχθη καὶ ἀνελθόντος αὐτοῦ εἰς τὸ τριβουάλιον Βούσαλγος καμπιδούκτωρ ἐπέθηκεν τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ τὸν *μανιάκην*» (414,4).

Συζητῶν περὶ τῶν *ματτιαρίων* τούτων ὁ Reiske ἐν τῷ ὑπομνήματί του (2,411) σημειοῖ· *Mattiarii dicebantur cohors aliqua militum. De nominis origine non constat. Τὸ ματτιάριοι, ἀνύπαρκτον ὄν, εἶναι κακὴ ἀνάγνωσις ἀντὶ τοῦ λαγγαρίοι, οἵτινες ἐπανειλημμένως ἐπὶ παρομοίας περιστάσεως ἀναφέρονται π.χ. περὶ ἀναρρήσεως τοῦ Ἀναστασίου ὄντος του λόγου, «ἔσηκώθη οὖν ἐπάνω τοῦ σκουταρίου ἱστάμενος καὶ ἀνελθὼν τῶν *λαγγαρίων* καμπιδούκτωρ τὸ ἴδιον *μανιάκιν* ἐπέθηκεν εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ» (423,7). Καὶ περὶ τοῦ Ἰουστίνου πάλιν προκειμένου· «καὶ ἐν τῷ σκουταρίῳ ἐφόρεσε τὸν *μανιάκην* ἐπιτεθέντα αὐτῷ παρὰ Γωδίλα τοῦ καμπιδούκτωρος τῶν *λαγκιαρίων*» (429,4). Λέγεται δὲ ὅτι καὶ ὁ προμνημονευθεὶς τριβοῦνος Λέων κατὰ τὴν ἀνάρρησιν τοῦ Λέοντος «τὴν *λαγκίαν* ἐκράτησεν» (411,17).*

Γράφων Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος πρὸς τὸν ἴδιον υἱὸν Ρωμανόν, τοῦ λέγει ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀναγκαιότερον προῖγμα «πολεμικῆς εὐτολμίας καὶ τῆς τῶν προγόνων παλαιᾶς εὐταξίας, ἣν ἐν πολέμοις εἶχον τὸ πρότερον βασιλικοῖς ταξειδίοις κατάστασιν» (456,6). Γράφε βασιλικῶν ταξειδίων κατάστασιν = ἦν κατάστασιν βασιλικῶν ταξειδίων εἶχον τὸ πρότερον (οἱ πρόγονοι) ἐν πολέμοις. Ἐρμηνεύων δ' ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τὴν λέξιν κατάστασιν ἀλλαχοῦ (457,14) γράφει «ἡ τοίνυν τοιαύτη τῶν βασιλικῶν ταξειδίων τάξις τε καὶ ἀκολουθία».

Ὁ Φιλόθεος ἐν τῷ κλητορολογίῳ του ἀναφέρει ὅτι τῆς ἀξίας τῶν κανδιδάτων βραβεῖον ἦτο «*μανιάκιον χρυσοῦν τρίκομβον μέχρι τέρωνν κεχαλασμένον*» (708,20). Τὸ τέρωνν, ὅπερ ἐτήρησεν ἐν τῇ ἐκδόσει του καὶ ὁ Bury, ἀναγνωστέον *στέρωνν*. Ὁ R. ἐνταῦθα μεταφράζει *usque infra claviculas dependente*.

Κατὰ τὴν ὑποδοχὴν τῶν ἐκ Ταρσοῦ Πρέσβειων «μετὰ τοὺς μαγγλαβίτας, ἔστησαν οἱ τῆς μεγάλης Ἐταιρείας Μακεδόνες ἀπὸ ἐσωφορίων, φοροῦντες σπαθία ζωστίκια καὶ ἀργυρᾶ μετὰ λωρίων διαχρύσων καὶ ἀργυρῶν» (576,4).

Πρὸ τοῦ καὶ ἀσφαλῶς ἐλλείπει κάτι, ὅπερ, ἐάν τις κρίνῃ ἐκ τοῦ τέλους τῆς φράσεως, δεόν νὰ εἶναι *διάχρυσσα*. Πβ. καὶ «ραβδία ἀργυρᾶ, διάχρυσσα» (640,18), «σπαθαροκανδιδατικία ἀργυρᾶ, διάχρυσσα» (640,11)¹.

Κατὰ τὴν εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν γινομένην προέλευσιν τοῦ βασιλέως, κατὰ τὴν περιγραφὴν, «τοῦ πατριάρχου ἐπιδιδόντος τοῖς δεσπόταις τό τε νάρδον καὶ τὰ τριψίδια καὶ μετὰ ταῦτα προσκυνεῖ ὁ τοῦ σκευοφυλακίου χαρτουλάριος καὶ λαμβάνει εὐχὴν παρὰ τοῦ πατριάρχου καὶ ἐξερχόμενος ποιεῖ τὴν διανομὴν τοῦ νάρδου εἰς τοὺς τῆς συγκλήτου» (34,12). Τὸ δεύτερον καί, ὡς ἐντελῶς περιττόν, ἐξοβελιστέον.

Ὁ Φιλόθεος, ἐξηγῶν τὴν ἡν ἐν τῷ ἔργῳ του ἠκολούθησε σειράν, γράφει· «τὰς διὰ βραβείων διδομένας ἀξίας... ἐκτέθεικα... μετὰ δὲ ταύτας τὰς ταύταις ὑποκειμένας συντάξα... ἀλλὰ μὴν καὶ τὰς τούτων τάξεις εὐδαιρέτως ἐδήλωσα καὶ ἐκάστης τὰ τούτων τὰ οἰκεία βραβεῖα διὰ τοῦ τῆδε συγγράμματος σαφῶς καθιστόρησα» (705,8). Ὁβελιζομένου τοῦ ὅλως περιττοῦ *τά*, ὁ λόγος ἔχει ὁμαλῶς.

Κατὰ τὴν ὑποδοχὴν τῶν ἐκ Ταρσοῦ πρέσβων, «τὰ λοιπὰ σκευὴ τὰ τε καμπιδιχτόρια καὶ λάβουρα καὶ σίγνα ἔστησαν ὑποκατιῶν τῶν προρρηθέντων σκευῶν» (575,20). Γράφε *ὑποκατιῶν* (ὑποκάτω ἰών) παραβάλλον καὶ τὸ σημερινὸν παρακατιῶν = παρακάτω ἰών, κατωτέρω δῆλα δῆ.

Ἐν 540,6 ἀναφέρεται ὅτι οἱ διαιτάριοι «ψάλλουσι τὰ συνήθη σταυρωσίματι». Συμφώνως πρὸς ὅσα ἐν ἀρχῇ τῆς παρούσης διατριβῆς παρετήρησα διὰ τοὺς τύπους ἀλλαξίματα, πλοῖματα κτλ., ἀναγνωστέον ἐνταῦθα σταυρωσίματα. Εἶναι δὲ τὰ ἀλλαχοῦ τοῦ αὐτοῦ κειμένου ὡς σταυρώσιμα ἀναφερόμενα (539,3· 549,12) τὰ πρὸς τιμὴν τοῦ σταυροῦ τροπάρια.

Ὁ κοχλίας κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους, ὡς καὶ ἐκ τῶν γλωσσarioίων φαίνεται, ἐφέρετο καὶ ὡς κοχλῖος², ὃν τύπον ἐπιβεβαίωσι καὶ τὸ πολλαχοῦ νῦν περιφερόμενον *χοχλῖος*. Τὸν τύπον κοχλῖος συναντῶμεν, ἐννοεῖται, ἐπανειλημμένως καὶ εἰς τὸ ἡμέτερον κείμενον (100,19· 103,17· 104,15· 105,1· 153,23· 518,8) καὶ πολλαχοῦ ἀλλαχοῦ.

Τούτου πιστωθέντος, δὲν εἶναι ὀρθὴ ἡ ἐπανειλημμένως φερομένη γραφὴ *κοχλίαν* (100,15· 214,10· 542,14· 583,6) καὶ ἀλλαχοῦ, ἀνθ' ἧς πρέπει κοχλῖον ν' ἀναγνώσωμεν, μὴ οὔσης ἀναγκαίας τῆς διορθώσεως τοῦ Vogt *κοχλίαν*³.

¹ Κόσμος ἀργυροδιάχρυσος ἀναφέρεται ἐν ἐγγράφῳ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος. Miklosich-Müller, Acta et Diplomata, 2,566.

² Τὸ κοχλῖος φέρεται συχνὰ ἐν τῷ corpus glossariorum Latinorum, 2,517,50· 540,25· 552,50· 3,14,60· 87,49· 203,9. Πρόσθετε καὶ τὴν ὁμολογίαν τοῦ R. ὅτι ἐν τῷ χειρογράφῳ γράφεται constanter κοχλίου (2,179).

³ Ἐπιθεὶ καὶ τὰ λεγόμενα ὑπ' ἐμοῦ ἐν τῷ ΙΖ' τόμῳ τῆς Ἑπετ. Ἑταιρ. Βυζ. Σπουδ., σ. 308.

Κατὰ τὸ ἐν καιρῷ κλητορίου σάξιμον, ἦτοι τὸν χορόν, οἱ κράτται, ἐπευχόμενοι τοὺς βασιλεῖς, ἀνεφώνουν (τῶν βασιλέων) πολλὰ τῶν τὰ ἔτη (295,13· 14,15,17). Γράφε ἐνταῦθα πολλὰ τῶν τὰ ἔτη.

Κατὰ τὴν ὑποστροφὴν τῶν δεσποτῶν ἀπὸ τοὺς Ἀγίους Ἀποστόλους εἰς τὸ Παλάτιον, ἐγένετο εἰς τὸν Ταῦρον ἡ πέμπτη δοχὴ ὑπὸ τοῦ δημάρχου τῶν Πρασίνων μετὰ τοῦ δήμου τῶν Ρουσίων. Ἐπειτα κατὰ τὴν ἐν τῷ φουρνικῷ ἔκτην δοχὴν «ὑποστρεφόμενος ὁ αὐτὸς δήμαρχος μετὰ τοῦ δήμου τοῦ Ρουσίου ποιοῦσιν ἐκεῖ δοχὴν» (51,1).

Καλῶς ποιῶν ὁ Leich ἐξέδωκε ὁ αὐτός, ἄνευ ἀνάγκης δὲ ὁ Vogt, παραλείπων τὸ ἄρθρον, ἀναγινώσκει αὐτός. Παραβάλε ἐν τούτοις μικρὸν κατωτέρω (51,15) «ὑποστρεφόμενος ὁ αὐτὸς δήμαρχος τῶν Βενέτων μετὰ τοῦ δήμου τοῦ λευκοῦ, ποιεῖ ἐκεῖσε δοχὴν».

Προβαλλομένων ἀνθυπάτων, εἰσάγονται οἱ ἄρχοντες κατὰ βῆλα «καὶ εἰ μὴ εἰσῆλθεν ἐν τῇ δοχῇ ὁ μέλλων προβληθῆναι ἀνθύπατος, προσκαλεσάμενος ὁ βασιλεὺς τὸν πραιπόσιτον λέγει τὸ ὄνομα τοῦ μέλλοντος προβληθῆναι» (256,7). Τὸ εἰ μὴ, ὅπερ κεῖται καὶ ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Vogt, ἀσφαλῶς ἀναγνωστέον καὶ εἰ μὲν εἰσῆλθεν, ἀφ' οὗ ἐν συνεχείᾳ κατωτέρω (256,21) φέρεται εἰ δὲ οὐκ εἰσῆλθεν ἐν τῇ δοχῇ ὁ μέλλων προβληθῆναι.

Κατὰ τὰς μεγάλας προελεύσεις «οἱ δὲ σπαθαροκανδιδάτοι (φοροῦσι) τὰ μανιάκια αὐτῶν καὶ σκουτάρια καὶ διστράλια μονοπέλυκα, οἱ δὲ σπαθάριοι σκουτάρια καὶ διστράλια (148,14). Τὸ πρῶτον δέ, ὅπερ καὶ ὁ Vogt διετήρησεν, ἀντικαταστατέον διὰ τοῦ μέν, οἱ μὲν σπαθαροκανδιδάτοι... οἱ δὲ σπαθάριοι.

Κατὰ τὸ πρόκενσον τὸ γινόμενον ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, ὁ πατριάρχης «καὶ ὅτε τῆς πρώτης βαθμίδος τῆς ἀναβάσεως ἔλθοι» (29,19). Γράφε «πρὸ τῆς πρώτης βαθμίδος», παραβάλλων τὰ ἀνωτέρω «τοῦ πατριάρχου ἀνερχομένου προεισέρχονται οἱ ἔκδικοι καὶ πρὸ τῆς πρώτης ἀναβάσεως τῆς δεσποτικῆς ἀνόδου τοῦ κίονος—ἔμπροσθεν τῆς πρώτης βαθμίδος τῆς δεσποτικῆς κλίμακος.

Ἐν τοῖς ἀνακτόροις, κατὰ τὴν Τετάρτην τῆς Διακαινησίμου, εἰσάγεται ὁ ὀρφανοτρόφος... καὶ σὺν αὐτῷ εἰσέρχονται φωτίσματα ἕξ καὶ ἐκ τῶν ὀρφανῶν ὀρφανὰ ἕξ παρακρατοῦντα φωτίσματα» (90,5).

Ὅτι τὸ παρακρατοῦντα νοσεῖ, διείδε καὶ ὁ Vogt, ὅστις καὶ ἀνέγνω «ὀρφανὰ ἕξ <ἕκαστον> παρακρατῶν φῶτισμα. Ἀσφαλῶς πρόκειται ἐνταῦθα περὶ παραδιορθώσεως. Ἐν πρώτοις, ἀντὶ τοῦ παρακρατῶν, θὰ ἔπρεπε ν' ἀναγνωσθῇ παρακρατοῦν. Ἐπειτα ἡ ἀνάγνωσις ἡ δίδουσα ὀρθὸν νόημα εἶναι «ὀρφανὰ ἕξ παρακρατοῦντα τὰ φωτίσματα».

Ἐν συνεχείᾳ φέρεται, «καὶ ἀσπάζεται ὁ βασιλεὺς τὸ αὐτὸ φῶτισμα ἐν τῷ μετώπῳ» (90,9).

Ὁ Vogt, ἀποδεχόμενος τὴν γραφὴν αὐτό, μεταφράζει et l'empereur embrasse le dit baptisé sur le front.

Ἄντι τοῦ αὐτοῦ, ἀνάγνωθι τὸ $\bar{\alpha}$ = πρῶτον φῶτισμα, ἐν τῷ μετώπῳ, ἀφ' οὗ ἀνωτέρω οὐδεμία μνεία ὠρισμένου φωτίσματος γίνεται. Ὅτι δὲ περὶ τοῦ πρῶτου φωτίσματος πρόκειται, φαίνεται ἐκ τῶν ἐν συνεχείᾳ λεγομένων «τελεσθέντων δὲ τούτων καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς πέντε φωτίσμασι».

Τὸ 61ον κεφάλαιον τοῦ Α'. βιβλίου τῆς βασιλείου τάξεως ἐπιγράφεται: «Ὅσα δεῖ παραφυλάττειν τῆς αἰτήσεως τελουμένης γενεθλίων ἡμέρα τοῦ βασιλέως» (277,2). Οὕτως ἔχει ὁ κῶδιξ, ἀνθ' οὗ ὁ Vogt ἀναγινώσκει «τῇ ἐτησίῳ τελουμένη γενεθλίων ἡμέρα τοῦ βασιλέως».

Γνωστὸν εἶναι ὅτι καθ' ὠρισμένας φαιδράς ἡμέρας ἤτουν οἱ δῆμοι παρὰ τοῦ βασιλέως, ἵνα τελεσθῇ ἱπποδρομικὸς ἀγὼν ἢ καθ' ὅλου ἑορτάσωσι. Πβ., πλὴν ἄλλων, «τὴν αὐτοκρατορίαν σου αἰτούμεθα ἑορτάσαι» (269,2) «εἰσέρχονται τὰ δύο μέρη εἰς τὸ σίγμα καὶ αἰτοῦνται» (278,7) «περὶ αἰτήσεως δεξιμου τῶν δύο μερῶν ἑορτῆς παρούσης» (631,19) «ἔτι μίαν αἴτησιν ἔχομεν οἱ δοῦλοι ὑμῶν ἀπέλθωμεν χορεύσαι, δεσπότη, εἰ κελεύετε» (356,22· 357,1).

Τὸ κείμενον λοιπὸν ἔχει ὁρθῶς καὶ μόνον ἐρμηνείας δεῖται: ὅσα δεῖ παραφυλάττειν ἐκκληρουμένης τῆς αἰτήσεως τῶν δήμων πρὸς ἑορτασμὸν τῆς ἡμέρας τῶν γενεθλίων τοῦ βασιλέως.

Ἐννοεῖται ὅμως ἀφ' ἑτέρου ὅτι ἡ ἐτήσιος ἡμέρα ἢ ἐπέτειος, φέρεται ἐν διαφόροις χωρίοις τοῦ ἡμετέρου κειμένου πβ. «περὶ προαγωγῆς ἀξιωματῶν ἐν ἡμέρᾳ ἐτησίῳ αὐτοκρατορίας καὶ στεψίμου καὶ γενεθλίου καὶ στεφανώματος» (632,4) «περὶ προαγωγῆς ἀξιωματῶν ἐν ἡμέρᾳ ἐτησίῳ γεννήσεως καὶ ἐτέρων τοιούτων» (632,20) καὶ ἀλλαχοῦ «Κύριε, σώσον τὴν ἀνακαίνισιν τῶν αἰτησίων (γρ. ἐτησίων) ὥς καὶ ὁ Vogt ὁρθῶς (328,25· 368,22).

Μετὰ τὸ τέλος τῆς δωδεκαήμερου εὐωχίας, ἐγίνετο δεξιῶσις μετὰ χοροῦ (σαξίμου) ἐν τοῖς ἀνακτόροις, ἐτελεῖτο δ' ἡ ἐστίσις ἐν τῷ λαμπροτάτῳ τρικλινῷ Ἰουστινιανοῦ τοῦ μεγάλου» (757,17). Ἄντι μεγάλου, γράφε μεγάλῳ, παραβάλλον καὶ τὸ ἐν 761,12 (εἰσάγειν δὲ αὐτοὺς (τοὺς κληρικοὺς) καὶ ἐξάγειν μετὰ τῶν οἰκείων στολῶν καὶ φελωνίων κατὰ τὸν προλεχθέντα ἐν τῷ περὶ Ἰουστινιανῷ μεγάλῳ *κλητοροθεσίῳ*). Ὁ τρίκλινος τοῦ Ἰουστινιανοῦ, καὶ ἀλλαχοῦ ἀναφερόμενος, χαρακτηρίζεται ὥς λαμπρότατος καὶ περιβλεπτος (763,16· 775,15).

Κατὰ τὴν ἐπὶ Λέοντος γενομένην ἐξόπλισιν τοῦ στόλου πρὸς ἀνακατάληψιν τῆς Κρήτης, κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πλοίων, λέγεται (654,4) «ὁμοῦ τὸ πᾶν διὰ τε τοῦ βασιλικοῦ πλοῖμον, διὰ τε τῶν θεμάτων δρομόνες ριβ'. Ἐκ τῆς ἀκριβοῦς ὅμως ἀναγραφῆς τῶν δρομόνων ἐν ταῖς σελίσιν 652 καὶ 654 ἐξάγεται ὅτι οἱ δρομόνες ἦσαν ἐν ὅλῳ 102. Ἄντι λοιπὸν ριβ' ἀνάγνωθι ρβ'.

Ὅμιλῶν ὁ Πορφυρογέννητος περὶ τῆς ἐπὶ Κωνσταντίνου καὶ Ρωμανοῦ ἐκστρατείας κατὰ τῆς Κρήτης, λέγει ὅτι τὸ θέμα Χαρπεξικίου ἐρρογευθῇ λίτρας κδ' νς' (666,22): καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐκδίδεται ἐν τῷ κειμένῳ «ζῆται εἰς τοὺς

ἄρχοντας λεπτομερέστερον τοῦ περάσαντος λαοῦ ἐν τῇ νήσῳ Κρήτῃ ἀπὸ τοῦ θέματος τῶν Θρακησίων». Τὸ χωρίον τοῦτο, ἀναφερόμενον εἰς τὰ ἀνωτέρω σχετικά σελ. 663,1 ἔξ. εἶναι σχόλιον καὶ δέον νὰ ἐξοβελισθῇ.

Ὅμοίως τὸ ἐν σελίδι 668,5 χωρίον «ζῆτει εἰς τοὺς ἄρχοντας τοῦ τετραδίου λεπτομερέστερον τὴν ρόγαν τῶν γ' πλοῖμοθεμάτων» ὡς ἀναφερόμενον εἰς τὰ ἐν σελίδι 662,11 ἔξ. καὶ σχόλιον ὄν, ἐξοβελιστέον.

Κατὰ τὸν ἑορτασμὸν τῆς εἰκοστῆς πέμπτης Μαρτίου λέγει ὁ Φιλόθεος ἐν τῷ κλητορολογίῳ του (762,10) ὅτι «εἰσέρχονται οἱ βασιλεῖς ἐν τῷ παλατίῳ μετὰ τῆς παραδόξου πάσης συγκλήτου λαμπροφοροῦντες». Γράφε *περιδόξου*.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΚΑΙ ΣΗΜΑΣΙΑ ΩΡΙΣΜΕΝΩΝ ΛΕΞΕΩΝ ΚΑΙ ΦΡΑΣΕΩΝ ΤΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Κατὰ τὸ ἐπίσημον κατὰ τὰ Χριστούγεννα γεῦμα, τὴν ἕκτην ἡμέραν, ἔπρεπεν ὁ ἄρτικλίνης «εἰσάγειν αὐτοὺς (τοὺς προσκεκλημένους) ἐν τῇ ἀνακλήσει (γρ. ἀνακλίσει) οὕτως. Τὸν μὲν πατριάρχην σὺν τῷ βασιλεῖ ἅμα τοῦ στίχου» (747,20) = ἅμα τῇ ἐκφωνήσει τοῦ καταστίχου. Ὅτι στίχος ἐνταῦθα ἐννοεῖται τὸ σημερινὸν κατάστιχον φαίνεται καὶ ἄλλοθεν. Ἐν ἄκτῳ π.χ. ἀποχῆς ἀκινήτων φέρεται· «νεμομένων μέχρι τοῦ νῦν τὰ ἐν τῷ στίχῳ (καταστίχῳ) τῷδε ἀναγραφόμενα γενικὰ ἡμῶν ἀκίνητα»¹. Λέγουσι δὲ καὶ νῦν ἔτι οἱ Πόντιοι περὶ ἀνθρώπου μὴ ἔχοντος ἀξίαν ὅτι «᾽ς σὸ τεφτέρ» (κατάστιχον) γραμμένος· κὶ ἔν».

Ἐν τῷ κλητορολογίῳ τοῦ Φιλοθέου (750,23) λέγεται ὅτι τὴν ὀγδόην ἡμέραν τῶν ιθ' ἀκκουβίτων πρέπει ὁ ἄρτικλίνης νὰ εἰσάγῃ τοὺς προσκεκλημένους ἄρχοντας «οὐ καθὼς τοὺς λοιποὺς ἅπαντας ἐν ταῖς προλεχθείσαις ἡμέραις... ἀλλ' αὐθις σὺν τῇ ἐξόδῳ τῆς βασιλικῆς ἀνακλήσεως (γρ. ἀνακλίσεως) στιχίζειν αὐτοὺς κατὰ τὸ ἴδιον ἀξίωμα κύκλῳ τῆς τιμίας βασιλικῆς τραπέζης».

Ὁ R. μεταφράζει *protinus atque domini accubuerunt*. Ἄν ἀντὶ τοῦ αὐθις, ἀναγνώσωμεν *εὐθὺς*, τότε ὅλον τὸ χωρίον ἐρμηνεύεται ὡς ἑξῆς. Ἄλλ' εὐθὺς μετὰ τὴν ἑξοδὸν τῶν βασιλέων ἀπερχομένων, ἵνα καθίσωσιν εἰς τὴν τράπεζαν, νὰ τοὺς τοποθετήσῃ πέριξ τῆς βασιλικῆς τραπέζης, ἀναλόγως τοῦ ἀξιώματος ἑκάστου.

Καλὸν εἶναι ὁ ἀναγνώστης τῆς βασιλείου τάξεως νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προ-

¹ K. Σ ἁ θ α, Μεσ. βιβλ., 6,618. Ἐν 525,11 ἀναφέρεται «τὸ τοῦ κλητορίου τομάριον».

οχήν του ἐπὶ τὴν σημασίαν τοῦ ἐν αὐτῇ ρήματος ἀμφιέννυμι. Οὕτως ἀναφέρεται περίκλεισις (ταινία δῆλα δὴ περὶ τὴν ᾧαν) χρυσῇ ἀπὸ μαργαριτῶν ἡμφιεσμένη (634,15) καὶ ζωνάρια ἐκ λίθων καὶ μαργάρων ἡμφιεσμένα (582,10) καὶ πάλιν ποτήριον χρυσοῦν ἐκ λίθων τιμίων καὶ μαργάρων ἡμφιεσμένον (631,9) ἥτοι ἐφ' ὧν ἔχουσι προσραφῇ ἡ εἶναι ἐμπεπασμένοι πολυτιμοὶ λίθοι καὶ μαργαριτάρια.

Ὅταν ὁ βασιλεὺς, μέλλων νὰ ἐκστρατεύσῃ, ἐπείθεται ὅτι ἡ στρατεία θὰ ᾔτο ἐνδοξος, διέτασσε «πρῶτον μὲν ἀμφιάσαι καὶ ἀσφαλίσασθαι τὰ κάστρα» (447,13). Παρανοῶν ἐνταῦθα ὁ Reiske τὴν σημασίαν τοῦ ρήματος, μεταφράζει *ut castra firmis mœnibus amicirent*, ἐν ᾧ τὸ ἀμφιάσαι ἀπλούστατα σημαίνει ἐφοδιάσαι, σιταρχῆσαι.

Ἰστέον ὅτι ὁ μάγιστρος ἢ πατριίκιος ἢ στρατηγὸς εἴτε εἰς ταξίδιον ἢ βασιλικὴν δουλείαν εἴτε καὶ εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ *ὑπάρχων* ἐν τῷ ἀποσυννοψίζεσθαι τοὺς δεσπότας, οὐκ εἰσέρχεται μετὰ σαγίου, ἀλλ' ἀπὸ σκαραμαγγίου καὶ μόνου» (522,17).

Ὁ R. μεταφράζει *quando redux factus Dominos rursus salutatur* (522,17). Τὸ *ὑπάρχων* ἐνταῦθα σημαίνει ἀπερχόμενος καὶ τὸ ἀποσυννοψίζεσθαι, ἀποχαιρετᾶν.

Ὁ τὸν Μαρκιανὸν διαδεχθεὶς Λέων, κατὰ τὴν ἀναγόρευσίν του, ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς ἐν τῷ κάμπῳ συνελθόντας συγκλητικούς, ἀξιωματικούς τῆς φρουρᾶς καὶ στρατιώτας, ἀνεφώνησεν· «Ὑπὲρ ἐντεύξεως τῆς ἀγίας καὶ εὐτυχῆς βασιλείας μου ἀνὰ ε' νομισμάτων καὶ λίτραν ἀργύρου κατὰ βούκολον δώσω» (412,12).

Ὁ R. μεταφράζει *pro eo quod sanctum et felix imperium meum adii*. Θὰ προετίμων τὸ ἐντεύξεως νὰ ἡρμηνεύετο διὰ τοῦ *εορτῆς*. Πβ. 425,5 «*ὑπὲρ τῆς εορτῆς* τῆς εὐτυχῆς ἡμῶν βασιλείας ἀνὰ πέντε νομισμάτων καὶ λίτραν ἀργύρου ὑμῖν κατὰ βούκολον δώσω» καὶ πάλιν (430,15) «*ὑπὲρ τῆς εορτῆς* τῆς ἡμετέρας εὐτυχῆς βασιλείας ἀνὰ ε' νομισμάτων καὶ λίτραν ἀργύρου ὑμῖν κατὰ χάσμα δωρήσομαι».

Ἐν 503,17 καὶ 504,1 γίνεται λόγος διὰ τοὺς κατὰ τοῦ Θεοφίλου ἀπὸ Κιλικίας στρατοπεδεύσαντας Σαρακηνοὺς». Τὸ στρατοπεδεύσαντας ἐνταῦθα, ὅπερ οὐχὶ ὀρθῶς ὁ Reiske μεταφράζει διὰ τοῦ *coiverant*, σημαίνει ἀπλούστατα ἐκστρατεύσαντας.

Ὅταν ἐπρόκειτο ὁ πρεσβευτὴς τῶν Περσῶν νὰ ἴδῃ τὸν ἡμέτερον βασιλέα, προηγουμένως ὁ μάγιστρος τὸν ἡρώτα, ἂν ἔφερε δῶρα διὰ τὸν ἄνακτα καὶ προσθέτει ὁ συγγραφεὺς· «καὶ χρὴ αὐτὸν ἰδεῖν πάντα πρὶν εἰσέλθωσι καὶ λαβεῖν γνῶσιν αὐτῶν» (404,10).

Τὰ κομισθέντα δῶρα δέχονται οἱ σιλεντιάριοι καὶ *κίνδυνον ἔχουσιν* καταγαγεῖν αὐτὰ κατὰ τὴν γνῶσιν τοῦ μαγίστρου εἰς τὴν βεστοσάκραν καὶ παραδοῦναι» (407,8).

Ἄλλαχοῦ, ὅταν ὁ βασιλεὺς ἐπεσκέπτετο τὰ ὄρρεϊα, ὁ κόμης τῶν ὄρρεϊῶν τὸν ὑποδέχεται «καὶ ἐπιδίδωσιν αὐτῷ τὴν γνῶσιν τοῦ ἀποκειμένου σίτου» (701,2).

Εἰς τὰ δύο πρῶτα χωρία τὸ γνῶσιν ὁ R. μεταφράζει διὰ τοῦ cognitionem καὶ μόνον ἐν τῷ τρίτῳ ὀρθῶς notitiam. Γνῶσις ὄντως ἐνταῦθα κεῖται ἀντὶ τοῦ σημείωσις.

Τὸ προσημειωθὲν οἱ σιλεντάριοι κίνδυνον ἔχουσιν καταγαγεῖν εἰς τὴν βεστοσάκραν ὁ R. ἐρμηνεύει curamque et officium illud habent. Οὐχὶ οὕτω. Κίνδυνον ἐνταῦθα=εὐθύνην.

Κατὰ τὴν προαγωγὴν κοιβικουλαρίου ὁ πρῶτος πραιπόσιτος τὸν συμβουλευεῖ «μὴ δῆσαι χεῖρα εἰς ἕτερον βαρβᾶτον ἄνευ τοῦ βασιλέως» (625,22). Ὁ R., παρανοῶν τὸ χωρίον, μεταφράζει ne manus violentas immittat in alium barbatum inscio imperatore.

Ἡ ὀρθὴ ἐρμηνεία εἶναι ἡ ἐξῆς· συμπλέκων τὰς χεῖρας, εἰς δῆλωσιν ὑπακοῆς, νὰ μὴ ὑπακούῃ εἰς τὰς διαταγὰς ἄλλου βαρβάρου, πλὴν τοῦ βασιλέως. Καὶ σήμερον δένω τὰ χέρια μου λέγομεν ἀντὶ τοῦ συμπλέκω τὰς χεῖρας.

Ἐν ταῖς σελίδι 651,19,21· 652,1· 654,15,17 γίνεται λόγος περὶ τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν διπλῶν. Ὡς διπλοὶ νοητέοι ἐνταῦθα οἱ ἀναπληρωτικοί.

Κατὰ τὴν ὑποδοχὴν τοῦ Πέρσου πρεσβευτοῦ ὁ βασιλεὺς, ἀφ' οὗ οὗτος τοῦ ἐγχειρίσει τὰ γοάμματα τοῦ αὐθέντου του, τὸν ἐρωτᾷ πῶς οὗτος ἔχει «καὶ ὅσα θέλει ἐνδιάθετα ρήματα λέγει πρὸς τὸν πρεσβευτήν» (406,15).

Τὸ ἐνδιάθετα ἐνταῦθα σημαίνει προφορικὰ καὶ ὅχι, ὥς μεταφράζει ὁ R., quæ animo suo secum volvit et agit.

Ὁ Φιλόθεος λέγει ὅτι πρόκειται νὰ ὁμιλήσῃ περὶ τῶν διαφορῶν ἀξιωτούχων τῶν καλουμένων εἰς τὰς ἐπισήμους τελετὰς καὶ τῶν φορεμάτων αὐτῶν, καὶ ἐξάκολουθεῖ· «ἄρξομαι δ' ἐντεῦθεν καὶ ἡ τῆς θείας χάριτος τῷ κόσμῳ ἐπεφάνη ἀρχὴ» (741,2), ἥτοι ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῶν Χριστουγέννων. Τὸ ἐντεῦθεν ἐνταῦθα=ὅθεν.

Κατὰ τὴν ὑποδοχὴν τοῦ Πέρσου πρεσβευτοῦ, περὶ ἧς ἀνωτέρω ὁ λόγος, κάθηται ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ μέγα κονισιστώριον καὶ εἰσέρχονται εἰτα οἱ ἄρχοντες «ἐν τοσούτῳ δὲ δεῖ τὸν ἀδμισιονάλιον ἀγαγεῖν τὸν πρέσβυν καὶ παραστῆσαι αὐτὸν εἰς τὸν τοῖχον τὸν ἀντὶς (=πρὸς) τοῦ βήλου τοῦ μεγάλου θερινοῦ κονισιστωρίου» (405,4 ἐξ.). Τὸ ἐν τοσούτῳ ἐνταῦθα ἐρμηνευτέον ἐν τῷ μεταξύ.

Σημειωτέα καὶ ἡ χρῆσις τοῦ ἐν τούτῳ ἀντὶ τοῦ διὰ τοῦτο, τούτου ἕνεκα. «Χρὴ δὲ εἰδέναι ὅτι ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ (τῇ γ' τῆς Διακαινησίμου) ἀπέρχεται ὁ πατριάρχης ἐν Βλαζέρναις μετὰ λιτῆς, καὶ ἐν τούτῳ οὐχ εὐρίσκεται εἰς τὴν προέλευσιν (89,19).

Τοῦ λόγου ὄντος περὶ τῆς ὑποδοχῆς τῶν ἐκ Ταρσοῦ πρέσβεων καὶ τοῦ στολισμοῦ τοῦ Χρυσοτορικλίνου, προστίθεται· «ιστέον ὅτι ἀνάγλυφα μινσούρια

καὶ σκουτέλλια ἐν τῷ μεγάλῳ κοσμήτῃ ἀκμὴν ἐκρέμαντο» (586,13). Ἐρμηνευτέον τὸ ἀκμὴν ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ διὰ τοῦ ἐφεξῆς, κατὰ σειρὰν.

Σημείωσον καὶ τὴν παρὰ Φιλοθέῳ (722,11) χρῆσιν τοῦ μὲν ἀντὶ τοῦ ὅμως. Ὁ Φιλοθέος δῆλα δὴ, ὁμιλῶν περὶ τῆς ἀξίας τῶν πραιποσίτων, προσθέτει «ἥς βραβεῖον πλάκες πατρικίότητος, ἄνευ μὲν κωδικέλλων».

Κατὰ τὴν περιγραφὴν τῆς τελετῆς ἐπὶ προαγωγῇ πατρικίου συγκλητικοῦ, λέγεται ὅτι ὁ πατριάρχης ἀπέρχεται ἐν τῷ ἀντιμισίῳ ἔνθα μεταδίδει» (241,9). Ἡ μετάφρασις ἐνταῦθα ad antimensium in quo dona reposuerunt δὲν τυγχάνει τοῦ ὀρθοῦ. Τὸ ἔνθα μεταδίδει σημαίνει, ὅπου παρέχει τὴν ἁγίαν μετάδοσιν, ὅπως λέγομεν σήμερον, ἥτοι τῇ ἁγίαν κοινωνίαν, ὥς δεικνύει ἄλλως καὶ ἡ συνέχεια «καὶ εἰσέρχονται οἱ πατρίκιοι καὶ κοινωνοῦσιν»¹.

Κατὰ τὴν περιγραφὴν ἵπποδρομικῶν ἀγώνων ἀναφέρεται ὁ συμπερέστης (359,10· 363,7). Ὅτι συμπερέστης εἶναι ὁ νικητής, ὁ champion, ὅπως λέγει ὁ Vogt, ἢ, ὥς γράφει ἡ Bonnensis, qui primus attigit metam, οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία. Ἐνταῦθα ζητεῖται πόθεν ἡ λέξις. Νομίζω ὅτι δὲν σφάλομαι διςχυριζόμενος ὅτι συμπερέστης εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις super (alios) est, ἥτοι ὑπερτερεῖ τῶν ἄλλων, ὁ πρῶτος δῆλα δὴ ἐλθὼν².

Ἐν 359,1 γίνεται λόγος διὰ ἄκτα, ἥτοι τὰς ἐπιφωνήσεις τοῦ λαοῦ κάμνοντος τοῦ μαπαρίου εἰς τὸ πεζόν». Ὁ ἐκδότης μεταφράζει dum mapparius in pedestri pugna laborat, ὁ δὲ Vogt lorsque le mapparos agit dans les courses pedestras.

Ἡ ἀπολύτως ἀκριβὴς μετάφρασις θὰ ἦτο, ὅταν ὁ μαπαρίος δίδει τὸ σημεῖον τῆς ἐνάφξεως τοῦ πεζοδρομίου.

Τὸ 69ον κεφάλαιον τῆς ἐκδόσεως Βόννης ἐπιγράφεται ὅσα δεῖ παραφυλάττειν ἱππικοῦ ἀγομένου τοῦ καταλόγου (310,10). Τὸ τοῦ καταλόγου τοῦτο ἀπέφυγε νὰ ἐρμηνεύσῃ ὁ πρῶτος ἐκδότης, ὁ δὲ Vogt ἐν τῇ ἐκδόσει του ὀρθῶς selon le calendrier établi, ἐν ᾧ ἐν παλαιότερᾳ μελέτῃ του, οὐχὶ ὀρθῶς, ὑπολαβὼν ὅτι τὸ τοῦ καταλόγου δύναται νὰ σημαίνει οὐχὶ τὸ καθωρισμένον, ἀλλὰ τὸ ἐκτὸς τῆς συνηθείας, κατὰ διαταγὴν τοῦ βασιλέως³. Ἱππικὸν τοῦ καταλόγου εἶναι τὸ ἀγόμενον, καθ' ἣν ἡμέραν ὀρίζεται ἡ σειρὰ αὐτοῦ ἢ ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ἱπποδρομικῶν ἀγώνων καταγεγραμμένη⁴.

Περὶ ἵππου ἀσθενήσαντος κατὰ τὴν νύκτα τὴν πρὸ τῆς τελέσεως τοῦ ἱππικοῦ, λέγεται ὅτι ἐξετάζεται ἐπιμελῶς «εἰ ἔστιν ἐν ἀληθείᾳ ἀβλητος»

¹ Τὸ κοινωνία ἀντὶ τοῦ ἁγία μετάδοσις, κεῖται καὶ ἐν τῷ ἡμετέρῳ κεμένῳ (17,24).

² Διὰ τὴν ἐν τῷ superest ἀνάπτυξιν ἐρρίνου ὁμίλησα ἀνωτέρω.

³ A. Vogt, L'hippodrome de Constantinople, Βυζάντιον, 10,479.

⁴ Βλ. καὶ ὅσα παρετήρησα γρίων τὸν Β' τόμον τῆς ἐκδόσεως Vogt (Ἑπερ. Ἑταιρ. Βυζ. Σπουδ., 17,309).

(333,15). Ὁ Leich μεταφράζει *si certo produci non potest*, ὁ δὲ Vogt *s'il est veritablement incapable de curir*. Ἡ ὁρθὴ ἐρμηνεία θὰ ἦτο «ἐὰν πράγματι δὲν δύναται νὰ βληθῇ ὑπὸ ζυγόν».

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ βασιλέως, μεταξὺ ἄλλων τροφίμων, παραλαμβάνεται λαοδὶν καὶ ἀπόκτιν (464,1). Τὸ ἀπόκτιν τοῦτο ὁ R. μεταφράζει *adipem*, ἥτοι λίπος. Δὲν πρόκειται περὶ τούτου ἐνταῦθα. Τὸ ἀπόκτιν, λεγόμενον καὶ σήμερον ἐν Κρῆτῃ *ἀπόχτι*, σημαίνει παστὸν κρέας, ὁρθῶς δὲ συνέδεσεν ὁ Χατζιδάκις τὴν λ. πρὸς τὸ *δοπτός*, *ἀποπτος*, *ἀπόπτιν*, *ἀπόφτιν*, *ἀπόχτιν*¹.

Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ὁμοίως τοῦ βασιλέως παραλαμβάνονται καὶ *ἀσκοδαῦλαι* (467,1) Τὴν λ. μεταφράζει ὁ R. *utres varii*.

Περὶ τούτων δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ἀκριβέστερα. Ἡ ἀσκοδαῦλα (ἀσκόδ-αὐλός) νῦν ἐν Κρῆτῃ *ἀσκονταῦλα* καὶ ἐν Λευκαῖς τῆς Πάρου *σκοῦντανλος* καὶ παρὰ τοῖς Ἑλλήσι τῆς κάτω Ἰταλίας *ἀσκός*², εἶναι ἀσκός μετὰ ξυλίνης ἢ μεταλλίνης στεφάνης χρησιμοποιούμενος πρὸς ἀντλήσιν ὕδατος.

Περὶ ἐξοπλίσεως δρόμονος ὄντος τοῦ λόγου, ὁ συγγραφεὺς ἀναφέρει ἀξινορύγια καὶ βαρέας (670,16). Παρανοῶν τὴν λ. βαρέα ὁ R. μεταφράζει *barilia seu cados*. Βαρέα εἶναι ἡ μεγάλη βαρεῖα σφύρα ἢ καὶ νῦν *βαρεᾶ* λεγομένη. Ὡς δὲ σήμερον ἔχομεν μεγάλην καὶ μικρὰν βαρεάν, οὕτω καὶ παρὰ Πορφυρογεννήτῳ ἀναφέρονται βαρεῖα μεγάλα καὶ μικρότερα (673,2).

Ἐν 466,19 ἀναφέρονται βεδούρια ἀργυρᾶ εἰς νερόν. Τὴν σλανῳικήν λέξιν βεδούρια ἀγνοῶν ὁ Reiske, ἀφίνει ἀμετάφραστον (*beduria*). Βεδούρια, ὥς καὶ ἡ σημερινὴ χρῆσις τῆς λέξεως δεικνύει, εἶναι δοχεῖα πρὸς ἐναπόθεσιν κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ ὕδατος νῦν δὲ γάλακτος ἢ ξινογάλου.

Ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι ἀναφέρονται καὶ *κουκούμια τριμετριαῖα* καὶ *πυρομάχια* (466,5,6). Τὰ κουκούμια τὰ ὁποῖα ἐσφαλμένως ὁ R. μεταφράζει διὰ τοῦ *lebetes*, ἐκ τοῦ λατινικοῦ *cucumis*, ἐξ οὗ τὸ ὑποκοριστικὸν *κουκουμάριον* καὶ τὸ σημερινὸν *κουμάρι*, εἶναι δοχεῖα πρὸς ἐναπόθεσιν ὕδατος ψυχροῦ, ἀλλὰ καὶ θερμοῦ πρὸς πλύσιν λ.χ. τῶν χειρῶν μετὰ τὸ γεῦμα καὶ τὸ δεῖπνον. Τὸ δοχεῖον τοῦτο καὶ σήμερον ἐν Πόντῳ λέγεται *κουκούμιν*, *κουκούμι* ἐν Λέσβῳ, Τουρκιστὶ δὲ *γιουγιούμ*³.

¹ Γ. Χατζιδάκις, Νεοελληνικά ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. 22, 207, 208.

² Rohlf, Etymologisches Wörterbuch der Unteritalienischen Gräzität, ἐν λ. *ἀσκός*.

³ Διὰ τὸ *κουκούμιον* βλ. G. Moravcsik, *κουκούμιον ein altbulgarisches*

Τὰ κουκούμια, περὶ ἐκστρατείας προκειμένου, ἵνα χωρῶσι μεγαλυτέραν ποσότητα ὕδατος, ἦσαν καὶ τριμετρίαῖα, χωρητικότητος δὴλα δὴ τριῶν μέτρων¹.

Παρὰ τὰ κουκούμια τριμετρίαῖα ἄς ἐρμηνευθῶσι καὶ τὰ ζυγοφλάσκια τριμετρίαῖα (463,16). Τὸ τοῦ κειμένου ζυγοφλάσκια τριμετρίαῖα ζυγὰς ἢ μεταφράζει ὁ R. octo paria lagenarum. Τὰ ζυγοφλάσκια δὲν εἶναι λάγνηοι, ἀλλὰ φλασκία μετάλλινα, γανωτὰ μάλιστα. Ἐν 676,8 ἀναφέρονται φλασκία γανωτὰ κατὰ τὰ ζεύγη συνδεδεμένα (ζυγὰς) ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐτίθετο οἶνος.

Καὶ ἡ μετάφρασις δὲ ὑπὸ τοῦ σοφοῦ ἀνδρὸς τῆς λ. πυρομάχια λόγῳ τοῦ λουτροῦ εἶναι ἀτυχής. Ὁ R. δὴλα δὴ νομίζει ὅτι ἡ λ. σημαίνει πύραυνα μετὰ τῶν λαβῶν πρὸς ἐναπόθεσιν ἀνθρώπων ἢ vas igni tenendo, gerendo, transferendo. Πόρρω τοῦ ὀρθοῦ βάλλονσι ταῦτα. Πυρομάχια ἢ πυρομάχοι ὥς καὶ νῦν², λέγονται οἱ δύο προχείρως παραλλήλως ἱστάμενοι λίθοι, οἱ πρὸς τὸ πῦρ μαχόμενοι, ἐφ' ὧν στηρίζεται ἡ χύτρα ἢ ὁ λέβης.

Κατὰ τὴν ὑποδοχὴν τῶν ἐκ Ταρσοῦ πρέσβων ἀναφέρονται ἐκ τῶν ἡμετέρων ἀρχόντων «οἱ φοροῦντες τοὺς βόφους καὶ τοὺς πολυγύρους ἀετοὺς» (578.3).

Ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῶν λέξεων βόφοι καὶ πολύγυροι ἀετοὶ πάλιν δὲν στοχάζεται τοῦ ὀρθοῦ ὁ R. Βόφοι δὲν εἶναι οἱ sic dicti boves ἢ vestes cum intextis boum vel bubalorum imaginibus³. Οἱ φοροῦντες τοὺς βόφους εἶναι οἱ ἔχοντες σκαραμάγγια ἐφ' ὧν ἦσαν ἐνυφασμένα τὰ πτηνὰ τὰ ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν καλούμενα βόφοι ἢ βοῦφοι, Λατινιστὶ bubī maximi, νῦν δὲ μποῦφοι⁴. Πολύγυροι δὲ ἀετοὶ πάλιν εἶναι οἱ ἐπὶ τῶν σκαραμαγγίων ἐνυφασμένοι ἀετοὶ περὶ τοὺς ὁποίους ὑπῆρχον πολλοὶ κύκλοι καὶ οὐχί, ὥς θέλει ὁ R. οἱ ἀετοὶ οἱ multis gyris vel canalibus rugati⁵.

Περὶ ἐξοπλίσεως πλοίων ὁμιλῶν ὁ Πορφυρογέννητος, ἀναφέρει «σίδηρα

Wort? (Kōrosi csoma-Archivum, τόμ. 1922) καὶ Φ. Κουκούλῃ, Γεύματα, δεῖπνα καὶ συμπόσια τῶν Βυζαντινῶν ἐν Ἑπετ. Ἑταιρ. Βυζ. Σπουδ., 10,121 καὶ τὰς αὐτόθι παραπομπάς, ὥς καὶ Α. Κορᾷ, Ἀτακτα, 4,249.

¹ Τὸ μέτρον ἦτο δοχεῖον ὑγρῶν, οὔτινος ἡ χωρητικότης ὑπελογίσθη εἰς ἑκατὸν πεντήκοντα λίτρας. Tafel-Thomas, Urkunden zur älteren Handels und Staatsgeschichte Venedig, 107. Τὸ μέτρον, δοχεῖον ὑγρῶν, καὶ δὴ οἶνου ὄν, ἔχει σήμερον χωρητικότητα ἀπὸ 8 μέχρι 50 ὀκάδων, κατὰ τόπους.

² Ἐν Ἡπειρῷ οἱ πυρομάχοι λέγονται κακκαβομάχια.

³ Ἐκ τῶν ἐνυφασμένων πτηνῶν ἔχομεν καὶ φορέματα ταῶνια καὶ ταγηνάρια (παρὰ τὸ ἀταγὴν).

⁴ Ὁρθῶς ὁ J. Ebersolt, Les arts somptuaires de Byzance, 72 μεταφράζει τὸ βόφοι διὰ τοῦ hiboux.

⁵ Βλ. τὸ Ἑλληνικὸν γλωσσάριον τοῦ Du Cange ἐν λ. μποῦφος. Νῦν τὸ πτηνὸν καλεῖται βοῦβος ἐν Κύπρῳ καὶ βοῦγος ἐν Καππαδοκίᾳ.

βολιστικά ρα' καὶ σιδηροβόλα ρα'» (672,9). Τὸ σίδηρα βολιστικά ὁ R. μεταφράζει διὰ τοῦ *balistæ ferreæ*, τὸ δὲ σιδηροβόλια (673,6) διὰ τοῦ *spicula*. Σίδηρον εἰς τὴν ναυτικὴν Βυζαντινὴν γλῶσσαν ἐλέγετο τεμάχιον σιδήρου ὅπην κατὰ τὸ μέσον ἔχον, δι' οὗ διήρχετο σχοινίον. Τὸ σίδηρον τοῦτο βαλλόμενον εἰς τὴν θάλασσαν (σίδηρον βολιστικόν) ἐκρησσίμευεν ὡς ἄγκυρα. Πβ. τὰ τοῦ Ἀρέθα εἰς Λουκιανοῦ Λεξιφ. 15 ἔκτορας καὶ ἰσχάδας καὶ ναυσιπέδας, τὰ σιδηροβόλια¹.

Καὶ σήμερον δὲ *σι(δ)εροβόλι* ἐν Καρπάθῳ καὶ ἐν Σύμῃ *σι(δ)ερο(β)ούλι* λέγεται ἡ ἄγκυρα.

Σιδηροβόλια ἅφ' ἑτέρου ἢ *σιδηροβόλα* ἢ *σχοινία σιδηροβόλα*, καὶ οὐχὶ σιδηρόβολα, ὡς παραδίδεται (677,8) ἀντιδιαστελλόμενα πρὸς τὰ βολιστικά σίδηρα, ἐκαλοῦντο τὰ σχοινία τὰ διὰ τῆς ὁπῆς τοῦ σιδήρου διαπερώμενα.

Καὶ νῦν δὲ ἐν Βιθυνίᾳ καὶ Σωζοπόλει τὸ σχοινίον τῆς ἀγκύρας λέγεται *σιδεροβόλι*.

Ὅμοίως πρὸς χοῖσιν τῶν πλοίων ἐν τῷ ἡμετέρῳ κειμένῳ ἀναφέρεται γυλαρικὸν καρφίον (672,13). Τὸ γυλαρικὸν καρφίον ὁ R. μεταφράζει *clavum gulatum seu gyro vel foramine funibus trajiciendis instructum* (πβ. τόμ. 2,795).

Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι νῦν ἐν ἀγίῳ Γεωργίῳ Πηλίου γῦρος λέγεται ὁ δακτύλιος, διὰ τὸ κυκλικόν², ὅτι (γ)υλάριον λέγουσιν οἱ Κύπριοι τοῦ κοσκίνου τὴν στεφάνην, ἐν Ἀπυράνθῳ δὲ τῆς Νάξου πᾶσαν κυκλικὴν ἔκτασιν, *γυράλι* ἐν Σελίνῳ τῆς Κρήτης τὸ ἡμικυκλικὸν δέρμα τὸ κατὰ τὸ ἔμπροσθεν μέρος τοῦ ὑποδήματος τιθέμενον, *γυριλλιν* δ' ἐν Κύπρῳ πᾶν μικρὸν κυκλικὸν ἀντικείμενον, γυλαρικὸν καρφίον πρέπει νὰ εἶναι τὸ ἔχον κατὰ τὸ ἄκρον καμφθῇ κατὰ γῦρον³.

Θὰ ἐγίνετο δ' ὁ γῦρος οὗτος μετὰ τὴν ἥλωσιν καὶ κατὰ τὸ δξὺ ἄκρον, ἐπὶ τῷ σκοπῷ, ἵνα μετὰ δυσκολίας γίνεται ἡ ἐξήλωσις. Τὴν τοιαύτην ἐργασίαν οἱ σημερινοὶ ναυτικοὶ ἐκφράζουσι διὰ τῆς φράσεως «*γυρίζω καρφί*».

Ὑπὸ τοῦ Πορφυρογεννήτου ἀναφέρονται ψαλλόμενα τριλέξια (61,3· 280,18). Τὸν τριλέξιον ὁ μὲν R. (τόμ. 2,152) ἤκασεν ὅτι εἶναι ῥῆσμα τρις ἐπαναλαμβανόμενον ἢ συγχρόνως ὑπὸ τριῶν ψαλτῶν ψαλλόμενον ἢ προσφώνησις συνισταμένη ἐκ τριῶν λέξεων, ὧν ἐκάστη παρενεβάλλετο εἰς ἕκαστον ἀκτολόγημα (τόμ. 2,296). Καὶ ταῦτα μὲν ἡ *Bonnensis*, ὁ δὲ *Vogt* (τόμ. 2

¹ Σ. Κουγέα, Αἱ ἐν τοῖς σχολίοις τοῦ Ἀρέθα λαογραφικαὶ εἰδήσεις, Λαογραφ., 4,259.

² Εἰς τὰ σχόλια τοῦ Πλουτοῦ τοῦ Ἀριστοφάνους, στίχ. 1038 ἀναγινώσκομεν δακτύλιος ὁ γῦρος.

³ Γῦρῖσμα τοῦ καρφιοῦ λέγομεν σήμερον τὴν κύρτωσιν τοῦ ἥλου.

τῶν σχολίων σελ. 101) ὑποθέτει ὅτι τριλέξια εἶναι ἄσματα ἐκ τριῶν στροφῶν ἀποτελούμενα.

Τριλέξια εἶναι, ἀπλούστατα, ἄσματα, ὧν ἕκαστος στίχος ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν λέξεων π.χ.

ἀπὸ ρυπαρῶν χειλέων
ἀπὸ βδελυρᾶς καρδίας
ἀπὸ ἀκαθάρτου γλώσσης
καὶ ψυχῆς ρερυπωμένης¹

ἢ ἡ παρθένος σήμερον
τὸν ὑπερούσιον τίκτει

ἢ στανυρὸν χαράξας Μωϋσῆς
τὴν Ἑρυνθρὰν διέτεμε
τῷ Ἰσραὴλ πεζεύσαντι

ἢ τὰ παρὰ Πορφυρογεννήτῳ ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς βασ. τάξεως (199,4,8)

πνεῦμα τὸ πανάγιον
τὸν γάμον ἐπευλόγησον¹.

Κατὰ τὰ ἄκτα ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῆς δευτέρας τῆς Διακαινησίμου οἱ κράτται ἀνεφώνουν. «Ἐς ὁ ἀναστάς Θεὸς ἡμῶν τοὺς δεσπότας φύλαττε», ὁ δὲ λαὸς «οἱ ἔς ὁ ἀναστάς Θεὸς ἡμῶν τοὺς δεσπότας φύλαττε» (47,17,18² 48,21). Ἐπ' ἰσης κατὰ τὸ στεφάνωμα τοῦ βασιλέως, καὶ ὅταν ὁ στεφανωθείς ἐπορεύετο εἰς τὴν κόγχην τοῦ παστοῦ, ἵνα ἀποθέσῃ τὰ στέμματα καὶ τὰ στεφάνια, οἱ κράτται ἐπεφώνουν. Ἐς πνεῦμα τὸ πανάγιον τὸν γάμον ἐπευλόγησον καὶ ὁ λαὸς τρεῖς, ἔς πνεῦμα τὸ πανάγιον (199,4,8,10).

Κατὰ τὸ καλημέριν τοῦ δημάρχου οἱ ἐπευχόμενοι ἀνεφώνουν ἔς, ἃ, οἱ, ἔς (377,15) καὶ τέλος, τῆς φακλαρέας τελουμένης ἢ ἀπλῶς ἔς ἢ ἃ² ἔς (351,4) ἀνθ' οὗ τελευταίου, ὅχι ὀρθῶς, ὅ τε Leich καὶ ὁ Vogt, παρὰ τὸ τοῦ κώδικος ἄες, ἄες, ἐκδίδουσιν ἰούς, αἶί, αἶί.

Ἡ εἰκασία τοῦ Vogt² ὅτι τὸ ἔς τοῦτο εἶναι σύντμησις τοῦ ἔσαι ἢ εἰσαι δὲν εἶναι ὀρθή, πόρρω δὲ τοῦ ὀρθοῦ βάλλει τὸ ὅτι τὴν αὐτὴν σημασίαν ἔχει καὶ τὸ ἀλλαχοῦ φερόμενον εἶσε, ὅπερ, εἶσαι γραπτέον, σημαίνει ὅ,τι καὶ τὸ ἀρχαῖον εἶ π.χ. εἶσαι πατρικίος.

¹ Ἐπιθι καὶ ὅσα σχετικὰ παρατήρησα κρίνων τὸν Β' τόμον τῆς ἐκδόσεως τοῦ Vogt ἐν Ἑπετ. Ἑταιρ. Βυζ. Σπουδ., 17, σ. 310.

² Τόμ. 1 κεμένου, σ. 180 καὶ τόμ. 2, 187.

Τὸ ἐς ἢ εἰς¹ ἀπλούστατα εἶναι ἐπιφώνημα ἐνθουσιασμοῦ χρησιμοποιούμενον καὶ νῦν ἐνιαχοῦ, ὥς λ.χ. ἐν Ἡπείρῳ καὶ Σωζοπόλει².

Κατὰ τὴν ἐξόπλισιν ἑνὸς δρόμονος ἀναφέρονται σκαφίδια, καλδάρια, πτυάρια καὶ καπούλια, καὶ δὴ τὰ τελευταῖα ταῦτα εἰς χιλιάδας β' (670,17' 671,14' 675,18). Ὁ R. τὰ καπούλια μεταφράζει διὰ τοῦ λεκάναι μετάλλιναι. Ἡ λ. παρὰ τῷ Λατινικῶν *capulus*, ἥτοι κιβώτιον, δηλοῖ δοχεῖον κοῖλον, ἃν κρίνη τις ἐκ τοῦ ἐξῆς χωρίου τοῦ Ψευδοδιοσκορίδου (5 κεφ. 30) ἔνθα καπούλια εἶναι εἶδος ἀμίδος «καὶ ταῦτα ἔμβalon εἰς καπούλιον καὶ ἐπιχύσας ὄξος κάθισον ἐν τῷ καπούλιῳ τοὺς κοιλιακοὺς». Ἐν τῷ ἡμετέρῳ χωρίῳ ἐννοοῦνται κάδοι μεγάλοι ὥς φαίνεται ἐκ τῶν λεγομένων ἐν 675,18 ἔνθα ἀναφέρεται ὅτι ἐδόθησαν χρήματα «ὑπὲρ ἀγορᾶς καπουλίων... πτυαρίων καὶ ἐτέρων κάδων μικροτέρων».

Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ὁ στρατός, χάριν τῶν ἀναγκῶν του, παραλαμβάνει, πλὴν ἄλλων, «ἀξινορύγια καὶ πλατυλίσκια καὶ πτυάρια στιβαρὰ διὰ τοὺς πότιζους» (463,1). Τὸ διὰ τοὺς πότιζους ὁ R. μεταφράζει *ad averrendam egestam terram*. Τὸ πότισος εἶναι αὐτὴ αὐτὴ ἡ λέξις πότος μετὰ τσιτακισμοῦ. Βλ. τὰ σημερινὰ κότσος=ἄρρην πέρδιξ, παρὰ τὸ ἀρχαῖον κόττος=ἀλέκτωρ, πλατσομύτης, ἀντὶ πλατομύτης, γαλατσώνω=ἀσβεστῶναι, ἀντὶ γαλατῶν καὶ ἀρμάλατσον, ἀντὶ ἀρμάλατον. Πότος λοιπὸν σημαίνει ποτισμὸς ὥς δεικνύει τό τε Λήμνιον *πουτός*, τὸ τὸν ποτισμὸν δηλοῦν καὶ τὸ Ἡπειρωτικὸν *πουτός* τὸ ἐμφαίνον τὸν τόπον ἔνθα ποτίζονται τὰ πρόβατα.

Τὸ λισάριον, ἀρχαῖον λίσγος, εἶναι εἶδος πτύου μετὰ αἰχμηρᾶς ἄκρας χρησιμοποιούμενον διὰ βαθείας σκαφᾶς. Αὐτὸ λοιπὸν ἐχρησιμοποιεῖτο, ἵνα ἀνοίγωνται βαθεῖς λάκκοι πρὸς ποτισμὸν τῶν ὑποζυγίων.

Μεταξὺ τῶν ἐρραμμένων φορεμάτων τῶν ἀποστελλομένων ὑπὸ τοῦ βασιλέως ὥς δώρων πρὸς ἐθνικούς, ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ, ἀναφέρονται καὶ θάλασσαι (470,6' 471,5' 578,4).

Τὰς θαλάσσας τὰς ὁποίας καὶ ἄλλα Βυζαντινὰ κείμενα ἀναφέρουσιν ὡς π.χ. τὸ ἐπαρχικὸν βιβλίον Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, Θεόδωρος ὁ Πρόδρομος καὶ οἱ συνεχίζοντες τὸν Θεοφάνη, ἀποδίδει ὁ R. διὰ τοῦ *thalassas seu maria* προσθέτων ἐντὸς ἀγκυλῶν [*vestis genus ita dictum*] παρατηρῶν ἐν τῷ ὑπομνήματι (τόμ. 2,552) *neque de hac veste multum praeter conjecturas adferre valeo*. Περὶ τῆς θαλάσσης εἶπον διὰ μακροτέρων τὰ ἀκριβῆ ἐν τῇ μελέτῃ μου περὶ Βυζαντινῶν τινῶν φορεμάτων³, δείξας ὅτι ἦτο χλανὶς διὰ θαλασσίας πορφύρας βεβαμμένη καὶ ἐν ἐπισήμοις περιστάσεσι φορουμένη.

Προκειμένου περὶ ὑποδοχῆς Πέρσου πρεσβευτοῦ ἀναφέρονται κλιβάνια ἢ

¹ Βλ. τὸ Ἑλληνικὸν γλωσσάριον τοῦ Du Cange ἐν λ. εἰς.

² Κ. Παπαϊωαννίδου, Λαογραφικὰ Σωζοπόλεως, Θρακικά, 19,279.

³ Βλ. Ἑπετ. Ἑταιρ. Βυζ. Σπουδ., 4,89 ἑξ.

ἄρουραι ἢ κλιβάνια καὶ χύτραι (401,14' 402,1). Τὰ κλιβάνια σχετίζων ὁ R. πρὸς τοὺς κλιβάνους μεταφράζει διὰ τοῦ *furni*. Κλιβάνιον κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους ἐλέγετο εἶδος τι φορητοῦ ἡμισφαιρικοῦ ὄργανου μεταλλίνου ἢ πηλίνου ἐπιτιθημένου θερμανθείσης πλακὸς ἐφ' ἧς ἐτοποθετεῖτο τὸ πρὸς ἔψησιν φαγητόν. Τὸ σχῆμα τοῦτο ἐδημοσίευσά μάλιστα ἐν τῷ IB' τόμῳ τῆς Ἑπετηρίδος τῆς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν (σελ. 133) ἐνθα διὰ λεπτομερείας παραπέμπω τὸν ἀναγνώστην.

Μεταξὺ τῶν ὑποζυγίων τῶν παρακολουθούντων τοὺς ἐκστρατεύοντας μνημονεύονται καὶ σαγμάρια χωλευόμενα καὶ *κονδριζόμενα* (448,14). Τὰ *κονδριζόμενα* ὁ R. μεταφράζει διὰ τοῦ *labori ineptas* συνδέων ἀνεπιτυχῶς ἐν τῷ ὑπομνήματί του (τόμ. 2,484) τὸ ῥῆμα πρὸς τὸ σκονδυλίζω.

Ἡ ἀκριβὴς ἐρμηνεία εἶναι ἡ ἐξῆς. Πολλάκις τὰ ὑποζύγια, ἔνεκα τῆς ἐπὶ τῆς ῥάχεώς των τριβῆς τοῦ σάγματος, πληγνύονται, αἱ δὲ μετὰ ἐσχαρῶν πληγαὶ καλοῦνται κόντραι, παρὰ τὸ χόνδρος¹.

Νῦν τὰ τοιαῦτα ζῶα καλοῦμεν *κοντριάρικα*. Παρὰ τὰ χωλὰ λοιπὸν νοητέα καὶ τὰ οὕτω πληγωμένα ὑποζύγια.

Ἐν τῷ ἡμετέρῳ κειμένῳ ἀναφέρονται σαγμάρια ἔχοντα ἐνδύματα ἐν ταῖς στρατοῦραις κέντουκλα μετὰ σωκαρίων φορτωμάτων (460,2) καὶ πάλιν «στρατοῦραι καὶ σάγματα» (462,12).

Τὸ χωρίον ὡς ἐξῆς παραφράζει ὁ R. *Jumenta suis sagmatibus vel sarcinis aut bisacciis et in straturis vel tergoribus suis habentia stragulas centones oneribus ope funium adstrictis*.

Ἐνδύματα εἶναι ἐνταῦθα αἱ κοινῶς λεγόμεναι φόδραι, στρατοῦραι δὲ τὰ σάγματα ὡς καὶ νῦν ἐν Κύπρῳ λέγονται. Καὶ εἰς τὰς Κυκλάδας στρατοῦρα λέγεται χονδρὸν μάλλινον κάλυμμα τῆς ῥάχεως τῶν ὑποζυγίων. Σωκάρια φορτωμάτων εἶναι τὰ σχοινία τὰ διὰ τὰ φορτία χρησιμοποιούμενα. Ὁ λόγος λοιπὸν περὶ ὑποζυγίων φερόντων στρατοῦρας, ἥτοι σάγματα, ἐπενδεδυμένα μὲ ὕφασμα κεντίκλας (πίλον), ἐχόντων δὲ καὶ τὰ διὰ τὴν φόρτωσιν ἀναγκαιοῦντα σχοινία.

Ἐν 678,4 ἀναφέρονται ἱμάτια *κουκουλάρικα* καὶ ἐν 678,8 τουβία *κουκουλάρικα*. Ὁ R. παρασυσχετίσας τὸ *κουκουλάρικα* μὲ τὴν λατινικὴν λέξιν *cucullus*, τὴν σημερινὴν κουκούλλαν, μετέφρασε *vestes cum cucullis*, εἵρεθεις ὅμως εἰς δυσκολίαν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον νὰ μεταφράσῃ τὴν λ. παρὰ τὰ τουβία, ἅτινα εἶναι καλύμματα τῶν κνημῶν, ἠρκέσθη νὰ μεταφράσῃ τὰ τουβία *κουκουλάρικα* διὰ τοῦ *tibialia cucularica*.

Ἐνταῦθα ὑπόκειται ἡ λ. *κουκούλιον*, ἥτοι βομβύκιον τοῦ μεταξοσκώληκος. Ἱμάτια λοιπὸν καὶ τουβία *κουκουλάρικα* εἶναι τὰ κατασκευαζόμενα ἐκ

¹ Ἰδ. Α. Κ ο ρ α ῖ, Ἄτακτα, 4,241,486.

νήματος μετάξης εξαγομένου ἐκ κουκουλίων. Τὰ τοιαῦτα ὑφάσματα καὶ φορέματα σημειώσων ὅτι καὶ ἡμεῖς οἱ νεώτεροι Ἕλληνες καλοῦμεν κουκουλάρικα. Σημειώσων πρὸς τοῦτοις ὅτι ἐν Σκύρῳ μὲν κουκουλάρικο λέγεται τὸ ὑφασμα τὸ ἔχον στήμονα ἐκ μετάξης δευτέρας ποιότητος, ὑφάδιον δὲ ἐκ βάμβακος ἢ λιναρίου¹, ἐν Μάνῃ ὅμως καὶ Κύπρῳ τὸ μεταξωτὸν ἀπλῶς.

Συνήθεια ὑπῆρχεν, ἵνα ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς γεννήσεως βασιλικοῦ παιδὸς διανέμεται εἰς τὴν στοὰν τῶν ἰθ' ἀκκουβίτων καὶ εἰς τὰ τριόδια καὶ τὰς λεωφόρους τῆς Κωνσταντινουπόλεως *λοχόζεμα* (619,6,13,16).

Πραγματευόμενος ἀλλαχοῦ περὶ τῶν κατὰ τὴν γέννησιν ἐθίμων τῶν Βυζαντινῶν, ἀπεσαφήνισα ὅτι *λοχόζεμα* ἦτο τονωτικός ζωμὸς διδόμενος εἰς τὰς λεχωίδας καὶ ἀποτελούμενος ἀπὸ ἐψητὴν σεμίδαλιν, εἰς ὃν ζωμὸν εἶχον ἐμβληθῇ καὶ διάφορα ἄλλα εἶδη².

Μεταξὺ τῶν ἐρραμμένων φορεμάτων τῶν ἀποστελλομένων ὥς δώρων ὑπὸ τοῦ βασιλέως εἰς τοὺς ἐθνικοὺς ἀναφέρονται καὶ ἄβδια πλατύλωρα καὶ μασουρωτὰ (470,7· 471,5). Τὰ ἄβδια μασουρωτὰ ὁ R. ἀπατῶμενος καὶ ὑπὸ τοῦ Du Cange, ὅστις ἐν τῷ Ἑλληνικῷ γλωσσάρῳ του μεταφράζει τὸ μασούρι διὰ τοῦ *lagenula*, μεταφράζει διὰ τοῦ φορέματα *cum intextis lagenulis*, ἐν δὲ τῷ πίνακι διὰ τοῦ *vestes intextis cylindrorum figuris*.

Μασουρωτὸ εἶναι ὑφασμα ὑφαινόμενον διὰ μασουρίου (πηνίου) τιθεμένου ἐντὸς τῆς σαγίττας. Λέγεται δ' οὕτω, διότι ὑπάρχουσιν ὑφάσματα ὑφαινόμενα ἄνευ μασουρίου διαπερωμένου τοῦ ὑφαδίου ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ἄκρου τοῦ στήμονος μέχρι τοῦ ἄλλου διὰ τῆς χειρός. Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ὑφάνσεως καὶ σήμερον ἔτι ἐν Θράκῃ καλεῖται μασουρωτόν.

Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ βασιλέως, καὶ διὰ τὴν χρῆσιν τῆς βασιλικῆς τροπέης, παραλαμβάνεται, πλὴν ἄλλων τροφίμων, καὶ «βερτζίτικον καὶ νεῦρον» (464,1).

Ὅτι βερτζίτικον ἢ βερτζιτίκιν εἶναι ὁ παστὸς ἐκ Βελζιτίας (᾽Οξιανῆς) ἰχθὺς ἐπαρκῶς διεσάφησεν ἐν τοῖς Ἀτάκτοις του (1,261) ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς, τὸ νεῦρον ὅμως δὲν μεταφράζει ὀρθῶς ὁ R. διὰ τοῦ *salsamentum piscarium*. Νεῦρον εἶναι ὅ,τι ἡμεῖς σήμερον καλοῦμεν σαλτσισόττον, ἔντερον δῆλα δὴ σεσαγμένον μὲ τεμάχια κρέατος λίπους καὶ σκοροδόου³.

Τὸ κατὰ τοὺς ἵπποδρομικοὺς ἀγῶνας ἀναφερόμενον παννίον ἀλληλαπανήσιον (336,2) εἶναι παννίον δηλοῦν ὅτι ὁ μὲ αὐτὸ ἀγωνιζόμενος εἶναι ἄλλου δήμου.

¹ Ἀγγελικῆς Χατζημιχάλη, Ἑλληνικὴ λαϊκὴ τέχνη, Σκυρὸς, 89.

² Φ. Κουκουλέ, Τὰ κατὰ τὴν γέννησιν καὶ τὴν βάπτισιν ἔθιμα τῶν Βυζαντινῶν (Ἑπετ. Ἑταιρ. Βυζ. Σπουδ., 14,107,108).

³ Πβ. Φ. Κουκουλέ, Βυζαντινῶν τροφαὶ καὶ ποτὰ (Ἑπετ. Ἑταιρ. Βυζ. Σπουδ., 17,40).

Καὶ ἐπειδὴ περὶ ἁλληπαννησίου ὁ λόγος, λέγομεν ὅτι οἱ διπανῖται οἱ ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ (12,2) ἀναφερόμενοι δὲν ἔχουσι σχέσιν μὲ τοὺς μικροπαννίτας οὔτε, κατὰ τὸν Vogt¹, *représentent ici un terme générique*. Διπανῖται εἶναι οἱ ὑπὸ δύο παννία (ὡς Βένετοι καὶ Πράσινοι) ἀγωνισθέντες.

Ὡς γνωστόν, ὁ νικήσας ὑπὸ ἐν παννίον, ὡς Πράσινος λ.χ., ἠδύνατο ν' ἀλλάξῃ χρῶμα καὶ ν' ἀγωνισθῇ ὡς Βένετος. Ὁ ἀγὼν οὗτος ἐκαλεῖτο *διβέρσιον*².

Κατὰ τὸ δεῖπνον τῶν ἰθ' ἀκκουβίτων, τὸ λεγόμενον γοτθικόν, μετεῖχε καὶ ὁ «μαῖστωρ τοῦ μέρους τῶν Βενέτων μετὰ καὶ τῶν *πανδουριστῶν* καὶ τῶν *πανδοῦρων*» (381,10). Ὁ R., μὴ γνωρίζων πάλιν τὴν σημασίαν τῶν λέξεων, γράφει *cum panduristis panduras gestantibus*.

Ὁ Vogt, ἐπιχειρῶν νὰ ἐρμηνεύσῃ τὴν λέξιν *πανδουριστής*, μεταφράζει *joueur de luth*. Καὶ ἡ μετάφρασις ὅμως αὐτὴ δὲν εἶναι ἐπιτυχής. Πανδούριν, ὡς καὶ ἡ νῦν Κρητικὴ *μαντούρα* δεικνύει, ἐλέγετο εἶδος αὐλοῦ. Ἐν τοῖς Ἑλληνολατινικοῖς μάλιστα γλωσσariois³ φέρεται *fistula πανδουρίς*. Πανδουριστὴς λοιπὸν εἶναι ὁ αὐλητὴς καὶ πανδοῦραι οἱ αὐλοί⁴.

Κατὰ τὴν ὑποδοχὴν τῶν ἐκ Ταρσοῦ πρέσβεων εἰς τὸν Χρυσοτρίκλινον, πλὴν ἄλλων, λέγεται ὅτι ἐκρεμάσθησαν καὶ τρία στέμματα, ἐν πράσινον καὶ δύο βένετα ἕκαστον «μετὰ τοῦ σταυροῦ καὶ τῆς περιστερεᾶς αὐτοῦ» (581,18, 20,22) κατωτέρω δὲ (578,2) γίνεται λόγος περὶ τῶν τριῶν στεμμάτων καὶ τριῶν περιστερεῶν. Ὁ μακαρίτης Σκαρλάτος Βυζάντιος ἐφρόνει, ὅτι ἡ περιστερεὰ προῆλθεν ἐκ τοῦ περιτιάρα⁵. Ὅτι καὶ τιάρα ἢ τούφα ἐπετίθετο ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν βασιλέων εἶναι γνωστόν. Πβ. «καὶ λαβὼν ὁ πραιπόσιτος τὴν τιάραν ἐπιτίθησιν αὐτὴν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ βασιλέως» (104,22) καὶ πάλιν «καὶ λαβόντος τοῦ πραιποσίτου τὴν τιάραν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τοῦ βασιλέως» (107,20) καὶ τρίτον «ζωσάμενος (ὁ βασιλεὺς) καὶ σπαθίον βαλὼν καὶ τιάραν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ» (505,110).

Καὶ ταῦτα μὲν καλῶς. Εἶναι ὅμως ἀδύνατον τὸ περιτιάρα, ὅπερ φέρεται ἐν κειμένοις⁶, νὰ παραφθαρῇ εἰς περιστέραν.

¹ Σελ. 51 τοῦ πρώτου τόμου τῶν σχολίων.

² Φοροῦσι δὲ (κατὰ τὸ διβέρσιον) παννία σημεῖα μνηνόντα ὁ τοῦ Βενέτου πράσινον, ὁ τοῦ Πρασίνου βένετον, ὁ τοῦ Λευκοῦ ρούσιον καὶ ὁ τοῦ Ρουσίου λευκόν, 386,18.

³ Corp. Gloss. Lat., 3,79,25¹ 171,16. Πρόσθετε καὶ τὰς παρατηρήσεις μου τὰς ἐν τῷ 17ῳ τόμῳ τῆς Ἑπετ. Ἑταιρ. Βυζ. Σπουδ., σ. 312).

⁴ Πβ. Φ. Κορυσεύς, Ὁ χορὸς κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους (Ἑπετ. Ἑταιρ. Βυζ. Σπουδ., 14,257) καὶ τοῦ αὐτοῦ, Συμβολὴ εἰς τὴν Κρητικὴν λαογραφίαν ἐπὶ Βενετοκρατίας (Ἑπετ. Ἑταιρ. Κρητ. Σπουδ., 3,21).

⁵ Σκαρλ. Βυζαντινίου, Ἡ Κωνσταντινούπολις, 3,405.

⁶ Th. Pressel, Johannis Tzetzae epistolae, ἐπιστ. α' σ. 1.

ἽΟ ἐπανειλημμένως ἀναφερόμενος τύπος περιστερὰ καὶ ὁ σημερινὸς *περιστέρα*, δεικνύει ὅτι ὄντως τὸ περιστερὰ ἔχει ὀρθῶς.

Περὶ τῆς προελεύσεως καὶ σημασίας τῆς λέξεως ὁ Reiske διέλαβε διὰ μακρῶν¹ ἐκφράσας διαφόρους εἰκασίας. Ὑπέλαβε δὴλα δὴ ὅτι πρόκειται περὶ παρανοήσεως τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ἀετοῦ, τοῦ ἐμβλήματος τούτου τῶν Ῥωμαίων τοῦ ἀντικατασταθέντος διὰ τῆς Χριστιανικῆς περιστερᾶς, ἢ ἴσως περὶ τοῦ κιβωτίου ἐν ᾧ ἀπετίθοντο τὰ στέμματα. Τέλος συνδέει αὐτὴν πρὸς τὴν τῶν συγχρόνων του Ἑλλήνων περιστερὰν, ἣν χαρακτηρίζει ὡς ταινίαν τοῦ στέμματος, τῆς ὁποίας τὰ ἄκρα ἔλιπτον ἐπὶ τῶν ὤμων.

Ἐκ τῶν εἰκασιῶν τούτων τοῦ ὀρθοῦ τυγχάνει ἡ τρίτη. Πρόκειται δὴλα δὴ περὶ τῆς κατὰ τὴν βάσιν τοῦ στέμματος λευκῆς ταινίας, ἥτις, ὡς ἐκ τοῦ κειμένου φαίνεται, ἦτο περιαιρετή, ἀφ' οὗ, ἀφαιρουμένη, ἐκρεμάτο ἰδιαίτερος. Τὴν λευκὴν ταύτην ταινίαν ἐχρησιμοποιοῦν καὶ οἱ ἡμέτεροι κληρικοὶ καὶ ἐπίσκοποι κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας μέχρι τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, *περιστέρα*ν αὐτὴν καλοῦντες².

Τώρα ζήτημα εἶναι διατί ἡ ταινία αὕτη ἐκλήθη περιστέρα. Ἴσως διὰ τὸ λευκὸν χρῶμα τὸ τὴν ἀθωότητα ὑπαινισσόμενον ἢ, πιθανώτερον, διὰ τὴν ἐπ' αὐτῆς ἐνύφανσιν κατὰ τὸ μέτωπον περιστερᾶς, συμβόλου τοῦ Ἁγίου Πνεύματος³, ὅπερ παριστάνεται ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἐν εἵδει περιστερᾶς κατερχόμενον⁴. Μέχρι πρὸ αἰῶνος οἱ ἱερεῖς τῆς Φιλιππουπόλεως ἔφερον κατὰ τὸ δεξιὸν μέρος τῆς περιστέρως τετραγώνου χρυσοκέντητον παριστάνον σταυρόν⁵, ἐν Θράκῃ μάλιστα περιστέρα ἐλέγετο εἶδος κεντήματος, πιθανῶς περιστερὰν μιμουμένου⁶. Τὸ ἔθιμον, ἐννοεῖται, εἶναι παλαιότερον, ἀφ' οὗ, κατὰ τὸν Γρηγορᾶν καὶ Καντακουζηνόν, τὴν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καλύπτραν «ὀθόνη λευκὴ περιειλημμένην πρότερον Ἰωάννης ὁ Καλέκας εἰς σεμνότερον περιστήσας τὸ

¹ Ἐν τοῖς σχολίοις τοῦ Β' τόμου σ. 587 καὶ 696. Ἐνταῦθα σημειοῖ: «*infulæ imperatorum habebant interdum in vertice crucem et super ea columbam expansis alis velut volentem*».

² Ἐν Μακεδονίᾳ, Αἰῶν καὶ Ἀραβανίῳ τῆς Καλπαδοκίας περιστέρα ἐλέγετο συνεκδοχικῶς τὸ καμειλαύκιον τῶν κληρικῶν. Ὁ Γ. Σωτηρίου ἐν τῇ περὶ τῆς ἐξωτερικῆς περιβολῆς τῶν κληρικῶν μελέτῃ του τῇ δημοσιευθείσῃ ἐν τῷ περιοδικῷ Γρηγορίῳ Παλαμᾷ, τόμ. 3,550 δέχεται ὅτι ἡ περιστέρα ἦτο κωνικὸς πῖλος.

³ Κατὰ τὸν Γ. Σωτηρίου, Ἐνθ' ἀν. ἡ λευκὴ ταινία ἐθεωρεῖτο ὅτι ἐσυμβόλιζε τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

⁴ Ὁ Θεόδωρος Βαλσαμών εἰς τὸν ΠΒ' κανόνα τῆς ἐν Τρούλλῳ συνόδου (Ράλλη - Ποτλῆ, Σύνταγμα, 2,494) γράφει: Νομίζω ὅτι κακῶς ποιοῦσιν οἱ ἐπ' ἐκκλησίας περιστερὰς ἀπολύοντες ἀντὶ πνεύματος ἁγίου ἐπιδημίας.

⁵ Ἀάμπροου Ἐννάλη, Παράδοσις περὶ τοῦ ἰδιάζοντος ἱερατικοῦ καλύμματος ἐν Φιλιππουπόλει (Λαογραφίας, 6,254). Ὅρα ὅτι παρὰ Πορφυρογενήτῳ, Ἐνθ' ἀν. γίνεται λόγος περὶ σταυροῦ καὶ τῆς περιστερᾶς αὐτοῦ.

⁶ Βλ. τὴν Ἐπετηρίδα τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου, 1,7.

σχῆμα κατεκόσμησε χρυσῷ εἰκόνας αὐτῇ τοῦ τε Σωτῆρος ἡμῶν ἐγγράφας Χριστοῦ καὶ Θεοτόκου καὶ τοῦ Προδρόμου»¹.

Κατὰ τὸν Γ. Σωτηρίου, ἀνῶθεν τοῦ μετώπου ἐπὶ τῆς περιστέρας ὑπῆρχε διπλοῦν εἰκονίδιον παριστῶν τὴν Ἀνάστασιν καὶ τὴν σταύρωσιν².

Κατὰ τὴν ἐπὶ Κωνσταντίνου καὶ Ρωμανοῦ τῶν Πορφυρογεννήτων ὑποδοχὴν τῶν ἐκ Ταρσοῦ πρέσβων λέγει ὁ Πορφυρογέννητος ὅτι εἰς τὸν μέγαλον τριῖκλινον τῆς Μαναύρας ἐκρεμάσθησαν τὰ δύο Αὐγουστιὰ κατὰσειστά καὶ τὰ δύο Αὐγουστιὰ πνικτάρια (582,15).

Τὰ πνικτάρια ὁ R. μεταφράζει διὰ τοῦ *mamellarum strictoria*³. Περὶ αὐτοῦ ὅμως δὲν πρόκειται ἐνταῦθα. Πνιχτὸ ἐν Αἴνῳ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Θράκης λέγεται ὁ λαιμὸς τῆς λαγίνου καὶ τῶν λαγνοειδῶν, πνιχτὰρι δι' ἀλλαχοῦ ὁ λαιμοδέτης. Πνικτάρια λοιπὸν εἶναι τὰ περιθέοντα τὸν λαιμὸν μετάλλινά περιλαίμια τὰ μετὰ πολυτίμων λίθων κεκοσμημένα.

Περὶ τῆς ἀξίας τῶν πριμικηρίων τὸν λόγον ποιούμενος ὁ Φιλόθεος ἐν τῷ κλητορολογίῳ του (721,22) παρατηρεῖ· «ἥς βραβεῖον χιτῶν λευκὸς σὺν ἐπωμίσι καὶ πώλοις χρυσοῦφάντοις». Ἡ γραφὴ πώλοις, ἣν ἐγκρίνει καὶ ὁ Bury, ἤγαγε τὸν R. νὰ μεταφράσῃ *figuris equorum*. Δὲν πρόκειται ὅμως ἐνταῦθα περὶ πώλων, ἀλλὰ περὶ πόλων. Ἦσαν δὲ οἱ πόλοι οὗτοι κοσμήματα σταυροῦς εἰκονίζοντα ἢ πρόσωπα ἅγια ἐπερραμμένα κατὰ τὸ στήθος, τὴν ὁμοπλάτην καὶ τὸ κάτω ἄκρον τῶν ἱερῶν ἀμφίων, καὶ δὴ τῶν ἀρχιερέων. Ἐπὶ τῆς σημασίας ταύτης ἡ λ. περιφέρεται καὶ σήμερον ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τὴν μεταχειρίζονται συνήθως οἱ ράπται τῶν ἱερῶν ἀμφίων.

Διὰ τὰ πολεμικὰ πλοῖα ἀναφέρεται ὅτι ἐχρησιμοποιεῖτο «λινάριον λόγῳ τῶν προπύρων χιλιάδες ι'» (658,13). Ἐνταῦθα ὁ R. μεταφράζει *decem millia saccorum lini pro accedendis ignibus graecis*.

Ἡ μετάφρασις, γενικὴ καὶ ἀόριστος οὔσα, δὲν διασαφηνίζει τὸ πρᾶγμα. Προπύρον ἦτο τὸ κατὰ τὴν ἄκραν τοῦ σίφωνος τιθέμενον στυπλίον, ὅπερ, ἀνημμένον ὄν, ἀνέφλεγε τὸ ἐκσφενδονιζόμενον ὑγρὸν πῦρ τὸ μέλλον νὰ διέλθῃ δι' αὐτοῦ⁴.

Τῆς διὰ τὰ πρόπυρα χρησιμοποιουμένης ποσότητος λιναρίου οὔσης πολὺ μικρᾶς, φαντάζομαι ὅτι δὲν θὰ παρελαμβάνοντο δέκα χιλιάδες σάκκοι, ἀλλὰ δεκασχίλια τεμάχια λιναρίου μόνον πρὸς τὸν εἰρημένον σκοπὸν χρησιμοποιηθησομένου.

¹ Σκ. Βυζαντίου, Ἡ Κωνσταντινούπολις, 3,406.

² Γ. Σωτηρίου, Ἐνθ' ἀν.

³ Πβ. καὶ τόμ. 2,690.

⁴ Βλ. M. Stephanidés, Le feu Grégois ou le feu liquide des Byzantins (Comptes rendus de l'Academie des sciences de Paris, 1918 t. 167, p. 165 ἔξ. Ἐν Μάνῃ νῦν πρόπυρο λέγεται τὸ πρὸς ἀναψιν τῆς πυρᾶς χρησιμοποιούμενον ξυλάριον, κοινῶς προσάναμμα.

Μεταξὺ τῶν κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ βασιλέως παραλαμβανομένων ἀναφέρονται καὶ «πιλωτὰ παχέα καὶ πτενὰ διὰ τὰ χαμόκουμβα» (465,15· 468,7).

Εὐρεθεὶς πάλιν εἰς δυσκολίαν ὁ R. νὰ μεταφράσῃ τὸ πτενά, τὸ ἀφίνει ἀμετάφραστον *ptena*, ἐν ἀγκύλαις ὅμως, ἐπεξηγῶν τὴν λέξιν, προσθέτει *forte stragulas plumis refertas*. Τὰ πλουμᾶτα εἶναι βέβαια γνωστὰ κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους, δηλοῦντα τὰ στρώματα ἢ ἐφαπλώματα τὰ σεσαγμένα διὰ πτίλων χηνῶν, δὲν πρόκειται ὅμως περὶ τούτου ἐνταῦθα. Τὸ τοῦ Πορφυρογεννήτου πτενὸς προέρχεται ἐκ τοῦ ἀρχαίου πτηνός¹ καὶ σημαίνει λεπτός. Τὸ ἐπίθετον σφίζεται καὶ σήμερον ὑπὸ τὸν τύπον *φτενος* καὶ κεῖται, ὥς καὶ ἐν τῇ ἡμετέρῳ κειμένῳ, κατ' ἀντιδιαστολήν πρὸς τὸ παχύς. Πρόκειται δὴλα δὴ διὰ τὰ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους πρὸς κατάκλισιν στρωνόμενα στρώματα, ὧν ἄλλα ἦσαν παχέα καὶ ἄλλα πτενά.

Παλλαχοῦ τοῦ ἡμετέρου κειμένου ἀναφέρεται τὸ σαγίον ροῆς (243,9· 248,3· 522,2,4· 524,15· 746,15) ἢ *ροάιον* (ὄχι ὁρθῶς *ρόεον* ἐν τῷ κειμένῳ), ἐν 422, 2 δὲ ἀναγράφεται καὶ κατακοίλιον *ροήσιον*.

Ὁμολογῶν ὁ R. τὴν ἄγνοιαν τῆς λέξεως ροῆς, λέγει ὅτι ἐπιθυμεῖ παρ' ἄλλων ταύτην νὰ διδαχθῇ, τοῦτο μόνον δύναται νὰ εἴπῃ ὅτι τὸ ροήσιον ὠνομίσθη οὕτω ἀπὸ τοῦ ἐρυθροῦ χρώματος². Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς γνώμης αὐτῆς τὸ σαγίον ροῆς μεταφράζει διὰ τοῦ *sagum russum* καὶ ὁ Vogt δὲ τὸ αὐτὸ σαγίον μεταφράζει διὰ τοῦ *sagion rouge*. Ἡ ἐρμηνεία ἀναμφιβόλως εἶναι ὁρθή, ἐρμηνευτέον μόνον πόθεν τὸ ροήσιον κατήντησε νὰ σημαίνῃ ἐρυθρόν. Ἡ ροιὰ κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους ἐλέγετο καὶ ροά³. Ἐντεῦθεν τὸ ροήσιος εἶναι ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τοῦ καρποῦ τῆς ροᾶς.

Ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ρωμανοῦ ἀποστέλλονται εἰς τὸν ρῆγα τῆς Ἰταλίας, πλὴν ἄλλων, καί, ὥς ἐν τῷ κειμένῳ ἀναφέρεται, «ὕελια κλεοπτ. ζ'» (661,14). Τὸ ὕελια κλεοπτ. ὁ R. μεταφράζει *vitra Helipolitana*. Ἡ συντετμημένη λέξις ἐνταῦθα, ἣν ὁ R. μετ' ἐνδοιασμοῦ ἀναγινώσκει κλεοπατρικά προσθέτων (τόμ. 2,784) *mihi quidem de vistris Cleopatricis non constat*, ἢ συντετμημένη, λέγω, λέξις ἀναγνωστέα Κλεοπάτρας, καὶ τὸ ὅλον χωρίον ὕελια Κλεοπάτρας ζ'.

Κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα ἐν τῷ ὀνειροκριτικῇ τοῦ Ἀχμέτ ἀναφέρεται βαυκάλιον Κλεοπάτρας⁴. Ἦτο δὲ τοῦτο σύστομον ἀγγεῖον ὕδατος, τὸ ὅποῖον, κατὰ τὴν πληρωσιν, παρῆγεν ἥχόν τινα⁵.

¹ Α. Κοραῆ, Ἀτακτα, 1,123.

² Τόμ. 2,474.

³ Θεόφιλος Ἀντιοχείας, PG, 6,1032. Ἐν τῷ Corp. Closs. Lat., 3, 15,55· 191,49 φέρεται *granata* ροά.

⁴ Ἀχμέτ, Ὀνειροκριτικόν, κεφ. 196,153,1· ἐκδ. Fr. Drexl.

⁵ Ἐπιθὶ Ἀλεξάνδρου Ἀφροδισιεύως, Ἱατρικῶν ἀπορρημάτων καὶ φυσικῶν προβλημάτων τὸ Α. Ideler, *Physici et medici Graeci minores*, 1,32,27.

Τὸ ἐν 142,10 ἀναφερόμενον σκαραμάγγιον χρυσόκλαβον ἡ *Bonnensis* μεταφράζει *aureo clavo ornatum*, ὃ δὲ *Vogt à bandes d'or*. Ἡ πρώτη ἐρμηνεία πλησιάζει πὺς πρὸς τὸ ἀκριβές. Χρυσόκλαβον φόρεμα εἶναι τὸ ἔχον χρυσοῦς κλάβους, χρυσαῖα δηλὰ δὴ κοσμήματα, τὸ χρυσοκέντητον. Ὅρα δ' ὅτι τὸ κοσμεῖν διὰ τῶν χρυσῶν κλάβων τὰ ὑφάσματα ἐλέγετο, κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους χρυσοκλαβαρίζω, ὃ δὲ χρυσοκέντητης χρυσοκλαβαρίας.

Συχνὰ ἐν τῷ ἡμετέρῳ κειμένῳ ἀναφέρεται τὸ *χυτὸν* τῆς μικρᾶς πύλης, τῆς Χαλκῆς τοῦ ἱεροῦ παλατίου (98,9· 159,9· 231,2· 547,16) τὸ αὐτὸ δὲ καὶ *χύτης* λέγεται ἐν 19,8 καὶ 254,8.

Τὸ *χυτὸν* τοῦτο ἐν μὲν τῇ μεταφράσει τῆς *Bonnensis* (σελ. 98) ἀποδίδεται διὰ τοῦ *concameratio*¹, ὑπὸ δὲ τοῦ *Vogt* διὰ τοῦ *couloir*. Οὔτε ὅμως καμάραν δηλοῖ τὸ *χυτὸν*, διαστέλλεται μάλιστα αὐτῆς, πβ. εἰς τὴν ἔξω τοῦ *χύτου* τῆς Χαλκῆς καμάραν (19,8) ἄλλ' οὔτε καὶ διάδρομον.

Χυτὸν νῦν ἐν Σκύρῳ καὶ Ἰκαρίᾳ καλεῖται μονόροτον οἶκημα ἔχον ἀπλὴν ἐπικλινῇ στέγην², *κατάχυτον* δὲ κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους καὶ νῦν ἐν Ἠπείρῳ ἡ λίαν ἐπικλινῆς στέγη. Αὐτὸ λοιπὸν εἶναι τὸ *χυτὸν* τοῦ Πορφυρογενήτου³.

Ὡς ἀνωτέρω ἐσημείωσα, ἐν 19,8 καὶ 254,8 ἀντὶ *χυτοῦ*, φέρεται *χύτου*, ὁρθῶς πιστεύω, ἀφ' οὗ νῦν ἐν Κρήτῃ *χύτης* καλεῖται τὸ ἐπικλινές μέρος.

Κατὰ τὸ βασιλικὸν στεφάνωμα, ὅταν ἐκ τῆς ἐκκλησίας οἱ ἐξελθόντες ἐπλησίαζον εἰς τὴν νημφικὴν παστιάδα, οἱ κράχται τῶν Πρασίνων καὶ τῶν Βενέτων ἔλεγον· «Κύριε, δι' ἡμᾶς ἐμετρίασας ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας τὴν ἔννομον συνάφειαν ὡς Θεὸς ἐπισφραγίζων» (380,11).

Ἐνταῦθα ὁ *R.* τὸ ἐμετρίασας μεταφράζει διὰ τοῦ *nostri causa humilis fuisti*, ὃ δὲ *Vogt*, ἐν τῇ ἐκδόσει του, *pour nous vous êtes abaissé*.

Πῶς ἐταπεινώθη ὁ Ἰησοῦς παραστὰς εἰς τὸν ἐν Κανᾷ γάμον δὲν νοῶ. Φρονῶ ὅτι ἄλλως ἐρμηνευτέον τὸ χωρίον. Τὸ μετριάζω κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους κατήντησε νὰ σημαίνει καὶ ἀστεΐζομαι⁴ σημασία, ἣν καὶ σήμερον ἔχει τὸ ρῆμα ἐν Κύρῳ, Κρήτῃ, Καρπάθῳ καὶ Ζακύνθῳ. Ὁ Ἰησοῦς λοιπὸν, ἐπισφραγίζων τὴν ἔννομον συνάφειαν, οὐ μόνον παρευρέθη εἰς τὸν γάμον, ἀλλὰ καὶ κατὰ παραδόξον τρόπον συμπεριεφέρθη, ἡστετεύθη, εἰπὼν νὰ πληρώσωσι τὰς ὑδρίας ὕδατος καὶ κατόπιν αὐτὸ εἰς οἶνον μεταβάλων.

Ἐν τῷ εὐκτηρίῳ τοῦ ἀγίου Θεοδώρου ἐν τῷ Χρυσοτορικλίνῳ, μεταξὺ

¹ Ἐν τῷ πίνακι σημειοῦται *χυτὸς s. χυτῆς s. χύτος*.

² Ἀγγελοῦ Χαντζημιχάλη, Ἑλληνικὴ λαϊκὴ τέχνη, Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher, 6,41.

³ Φ. Κουκουλέ, Περὶ τὴν βυζαντινὴν οἰκίαν (Ἑπετ. Ἑταιρ. Βυζ. Σπουδ., 12,94).

⁴ Α. Κοραΐ, Ἀτακτα, 2,247.

ἄλλων ἀντικειμένων, ἀναφέρονται ἀποκείμενα καὶ «ραβδία ἀργυρᾶ, διάχρυσα μετὰ κατακλειδίῳ» (640,10). Ὁ Reiske τὸ μετὰ κατακλειδίων μεταφράζει cum vesticulis ὑπονοῶν ὅτι πρόκειται περὶ ραβδίων ἐχόντων τὸ σχῆμα †.

Νῦν κατακλειδία ἐν Σύμῃ, Λιβησίῳ τῆς Λυκίας καὶ Μυτιλήνῃ λέγονται οἱ ἄρμοι τῶν μελῶν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, κοινῶς κλειδώσεις. Ραβδία λοιπὸν μετὰ κατακλειδίων φαίνεται ὅτι ἦσαν ραβδία οὐχὶ μονοκόμματα, ἀλλὰ κατὰ διαστήματα κοχλιούμενα, οἷαι εἶναι νῦν αἱ ράβδοι τῶν ἀρχιερέων, φέροντα φυσικά, κόμβους κατὰ τὰς κοχλιώσεις.

Κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς ἐορτῆς τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, ὁ παππίας ἴσταται εἰς τὰς ἀτατολικὰς πύλας τῆς Παναγίας τοῦ Φάρου, «μετὰ διαιταρίων βασταζόντων τὰ βασιλικά καὶ τῆς συγκλήτου διερχομένης ἐκεῖσε δίδωσιν ὁ πατριάρχης ἐνὶ ἐκάστῳ ἀνὰ βασιλικοῦ (114,19,21). Ὁ Leich, ἀφίνων ἀμετάφραστον τὴν λ. βασιλικά, γράφει basilica, ὁ δὲ Vogt μετ' ἐνδοιασμοῦ ciérges imperiaux?

Ἡ γνώμη τοῦ Vogt φρονῶ ὅτι εἶναι ὀρθή. Τὰ βασιλικά ταῦτα ὥς «κρηροὶ βασιλικοὶ» ἀναφέρονται ἐν 141,10 κατὰ τὴν ἐν τῇ παραμονῇ τῶν Φώτων λειτουργίᾳ ἐν τῷ ἐν τῷ παλατίῳ ναῷ τοῦ ἁγίου Στεφάνου ὅτε «οἱ πατρίκιοι ἴστανται κρατοῦντες κρηρὸς βασιλικούς».

Μεταξὺ τῶν ἄλλων ὑπὸ τῶν πρὸς ἀνάγκησιν τῆς Κρήτης ἀποσταλέντων πλοίων παραλαμβάνονται ὑφ' ἐκάστου ἀναγοντιτέα χαλκᾶ ιε' (677,7). Τὰ ἀνερμήνευτα μέιναντα ἀναγοντιτέα, νομίζω ὅτι πρέπει ν' ἀναγνωσθῶσιν ἀναγοκατάγοντα, τὰ ὅποια ἐπὶ παρομοίας περιπτώσεως ἀναφέρονται ἀλλαγῶ (672,9) ἀναγοκατάγοντα μετὰ τῶν ἱμανταρίων αὐτῶν κ'. Τὰ χαλκᾶ ἀναγοκατάγοντα εἶναι ὄργανα, τροχιλῖαι ἴσως, ὁ R. μεταφράζει cilonia, τὰ ὅποια διὰ σχοινίων (ἱμανταρίων) ἀνεβίβαζον ἢ κατεβίβαζον (ἀνάγοντα—κατάγοντα) ἴστια ἢ παρόμοιά τινα.

Περὶ τοῦ βασιλέως λέγεται, ὅτι «εἰσέρχεται εἰς τὸ παρατίκλιν (γρ. παρατύκλιν) καὶ ἀκούει τοῦ Εὐαγγελίου» (415,9).

Συχνὰ ἐν τῷ ἡμετέρῳ κειμένῳ (15,24· 537,14· 636,17 καὶ ἄλλα) ἀναφέρεται τὸ κυκλίν, τὸ ὁποῖον δηλοῖ τὴν πρόθεσιν¹. Ἐκατέρωθεν αὐτοῦ ὑπῆρχον δύο μικρότεροι κόγχαι, τὰ ἄλλως παραβήματα, αὐτὰ δὲ εἶναι τὰ παρατύκλια, ἀντὶ παρακύκλια. Ὁ R., ἀφ' οὗ ἄλλα ἤκασεν, ἔγραψε: possit de παρακυκλιν (γρ. παρακύκλιν) cogitari, προσέθηκεν ὅμως et id mimus probo (τόμ. 2,428).

Τὸ ὀρθὸν ὑπέδειξεν ὁ Σταμάτιος Ψάλτης² παραβαλὼν διὰ τὸν τύπον

¹ Jean Papadopoulos-Falier, Τὸ μουντατόριον τοῦ ἐν τῷ Ἐβδόμῳ ναοῦ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, BCH, 70 (1946) 431.

² Σταματίου Ψάλτη, Γραμματικὰ ζητήματα ἐν Τεσσαρακονταετηρίδι τῆς καθηγεσίας Κ. Κόντου, σ. 129,130.

παρατύκλιν, ἀντὶ παραχύκλιν, τὸ σημερινὸν ἐν Σαράντα Ἐκκλησίαις τῆς Θράκης ἀνεμοτυκλῶ, ἀντὶ ἀνεμοκνκλῶ καὶ τὸ ἐν Ἀμφίσσῃ μιτύκλι, ἀντὶ ἡμικύκλι.

Κατὰ τὴν ἐπὶ Κωνσταντίνου καὶ Ρωμανοῦ ὑποδοχὴν τῶν ἐκ Ταρσοῦ πρέσβειων λέγεται ὅτι εἰς τὸν Χρυστοτρίκλινον «ἐκρεμάσθησαν τὰ δύο αὐγουστιακά στηθοκαράκαλα» (582,13).

Ὁ R., ἀγνοῶν τὴν σημασίαν τῆς λ. στηθοκαράκαλλον, μεταφράζει *caracallæ aut cuculi pectorales* καὶ ἐν τοῖς σχολίοις (2,867) *capæ vel pæ-nulæ pectorales*, ἀπορῶν ὅμως διὰ τὴν σύνθεσιν τῆς λέξεως, δὲν ἐννοεῖ πῶς ἦτο δυνατόν *caracalla*, ἡ ποδῆρης ἐσθῆς, νὰ μὴ καλύπτῃ τὸ στήθος.

Ἡ καρακάλλα κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους ἐδήλου οὐ μόνον τὸ ποδῆ-ρες ἱμάτιον, ἀλλὰ καὶ χιτῶνα, ὥς δεικνύει ἡ σημερινὴ χρῆσις, ἀφ' οὗ ἐν Σικίνῳ καρακάλλι λέγεται ὁ ἐσώτατος γυναικεῖος χιτῶν, ἐν Σίφῳ δὲ ὑποκά-μισον γυναικεῖον ἄνευ περιτραχήλου, σχιστὸν ἔμπροσθεν¹.

Ἵνα λοιπὸν μὴ μένῃ ἀνοικτὸν τὸ κατὰ τὴν σχισμὴν μέρος καὶ μὴ φαίνωνται οἱ μαστοί, ἐκαλύπτετο τοῦτο διὰ πολυτελοῦς ὑφάσματος διήκοντος ἀπὸ τοῦ αὐχένος μέχρι τοῦ στομάχου. Τὸ ὕφασμα τοῦτο τὸ καλύπτον τοῦ καρακάλλου τὸ περὶ τὸ στήθος μέρος εἶναι τὸ στηθοκαράκαλλον.

Τὸ στηθοκαράκαλλον τοῦτο ἐφορεῖτο ὑπὸ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν χρόνων μέχρι καὶ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος καλούμενον ἐν Χίῳ μὲν στηθόπαννο ἢ στομαχόπαννο², ἐν Σφακίοις Κρήτης στηθομάντηλο, *στηθοπάννι* ἐν Θήρᾳ, Θράκῃ καὶ Λακωνικῇ, *στομαχικό* δὲ ἐν Τήνῳ, Κύθνῳ καὶ Ἀνδρῶ³, ἐν ἣ τελευταίᾳ νήσῳ, ὥς καὶ ἐν Χίῳ, ἦτο χρυσοῦφαντον ἐστολισμένον με μαργαρίτας. Δι' αὐτὸ ἐν τῷ ἐπυλλίῳ Καλλιμάχῳ καὶ Χρυσορρόῃ ἀναφέρεται «καὶ τὸ καρακάλλιν τὸ λαμπρὸν τὸ μεμαργαρωμένον».

Τελουμένου τοῦ λαχανικοῦ ἵπποδρομίῳ ἐπὶ τοῖς γενεθλίοις τῆς πόλεως (11 Μαΐου) οἱ κρᾶται, οἵονεϊ ἀποτεινόμενοι πρὸς τὸν μέλλοντα ἡνίοχον, ἀνεφώνουν «*προτόνου καὶ νικᾶς*» (351,4). Τοῦτο ὁ Leich μεταφράζει *superior sis et victor*, ὁ Vogt ἐν τῇ ἐκδόσει του (τόμ. 2,152) τοῦ κειμένου *prenez force et vous serez vainquer*. Ὁ Gabr. Millet, μετ' ἐπιφυλάξεως προτεί-νων τὴν διόρθωσιν τοῦ προτόνου εἰς προτείνου⁴, μεταφράζει «*en avant et victoïre*».

Ὡς μᾶς παραδίδει ὁ Χρυσόστομος (PG, 62,272) ὁ παιδοτρίβης συνίστα

¹ Φ. Κουκουλέ, Ἑτυμολογικά ἐν Ἀθηνᾶς, 35,193.

² Α. Πασπάτη, Τὸ Χιακὸν γλωσσάριον, σ. 338,339. Πβ. καὶ Α. Κοραῆ, Ἀτακτα, 4,550.

³ Δ. Πασχάλη, Ἀνδριακὸν γλωσσάριον, 110.

⁴ G. Millet, Les noms des auriges dans les acclamations de l'Hippodrome (Recueil Kondakov, 1926, σ. 287).

εἰς τὸν ποδοτριβούμενον, ἂν ἤθελε ν' ἀνδειχθῇ νικητὴς κατὰ τὸν ἀγῶνα τοῦ δρόμου, ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐπεκτείνῃ ἑαυτὸν πρὸς τὰ ἐμπροσθεν καὶ νὰ ἐκτείνῃ τὰς χεῖρας. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἡνίοχοι, ὡς ἄλλωστε καὶ ἐκ τῶν εἰκόνων φαίνεται, ἵνα τὸ ἄρμα των τρέξῃ ταχύτερον, ἔπρεπε, κλίνοντες πολὺ πρὸς τὰ ἐμπρός, νὰ μαστίζωσι τοὺς ἵππους των. Περὶ τούτου πρόκειται ἐνταῦθα¹. Τὸ προτόνου λοιπὸν καὶ νικᾷς σημαίνει κλίνει πρὸς τὰ ἐμπρός καὶ ἀσφαλῶς θὰ νικήσῃς. Ἐπιτυχὴς λοιπὸν ἡ ἀνάγνωσις προτείνου, ἀντὶ προτόνου.

Κατὰ τὸ ἐν τοῖς ἀνακτόροις ἐπίσημον γεῦμα κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων λέγει ὁ Φιλόθεος (742,1 ἔξ.) ὅτι ἐκαλοῦντο δέκα ἄρχοντες καὶ δύο Βούλγαροι καὶ προσθέτει· «προκισεύειν δὲ αὐτοὺς στοιχηδὸν κατὰ τάξιν τῆς ἐκάστου ἀξίας».

Τὸ χωρίον ὁ R. μεταφράζει· procedunt autem unus post alterum secundum ordinem suæ quisque dignitatis.

Τὸ προκισεύειν σχετιζόμενον μὲ τὸ Λατινικὸν ρῆμα citare, σημαίνει ἐνταῦθα προσκαλεῖν, τὸ δὲ ὅλον χωρίον ἐρμηνευτέον ὡς ἑξῆς· ὁ ἀρτικλίνης πρέπει νὰ καλῇ τοὺς προσκεκλημένους καὶ στοιχηδὸν νὰ τοὺς τοποθετῇ, ἀναλόγως τοῦ ἀξιώματος ἐκάστου. Ὅτι οὕτω νοητέον τὸ κισεύειν, φαίνεται καὶ ἐκ χωρίου Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου· τοῦ λόγου δῆλα δὴ ὄντος περὶ ὑποδοχῆς Πέρσου πρεσβευτοῦ, λέγεται ὅτι ὁ μαγίστρος «κιτεύει οὕτως» κληθῆτω Ἰεσδεκος ὁ πρέσβυς Χοσρόου τοῦ βασιλέως Περσῶν» (405,11). Ἐν τῷ αὐτῷ κειμένῳ ἡ πρόσκλησις λέγεται κιτατίων (citatio) (405,14,22).

Ὅτι δὲ καλούμενοι ἐλάμβανον θέσιν οἱ ἄρχοντες κατὰ τὰ ἐπίσημα γεύματα, δηλοῦται ἐξ ἐτέρου χωρίου τοῦ Φιλοθέου, ἐνθα οὗτος, περιγράφων τὸ κατὰ τὴν 25ην Μαρτίου ἐν τοῖς ἀνακτόροις γεῦμα, λέγει ὅτι τοὺς προσκεκλημένους ὁ ἀρτικλίνης ἔπρεπε νὰ εἰσάγῃ αὐτοὺς καὶ ἐξάγῃ ἐν τῇ κλήσει μετὰ τῶν οἰκείων σκαραμαγγίων» (762,21).

Κατὰ τὴν ἐν τοῖς ἀνακτόροις προαγωγὴν ραικτωρος ὁ βασιλεὺς ἐνεχείριζεν εἰς τὸν προαγόμενον ἱμάτιον λεγόμενον ραικτωρίκιον, ὅπερ, πλὴν ἄλλων, εἶχεν ἀκρομάνικα χρυσοῦφαντα μὲ χρυσοῦφάντους ὄρνας, ἥτοι κατὰ τὰ ἄκρα ταινίας, καὶ προσθέτει τὸ κείμενον ὅτι τὸ ἱμάτιον τοῦτο «γονάτια (γρ. γονάτια) δὲ οὐκ ἔχει» (528,19).

Τὰ γονάτια ὁ R. μεταφράζει διὰ τοῦ genualia, ἥτοι γονατοδέσμους. Δὲν πρόκειται ὅμως περὶ τούτου ἐνταῦθα.

Ἡ λ. γονάτιον σημαίνει ἀντικείμενον ἔχον τὸ σχῆμα κεκαμμένου γόνατος (γονατίου), ἐπομένως γωνιῶδες. Ἡ λέξις σωζομένη καὶ σήμερον ὡς γονάτ' παρὰ Ποντίοις, σημαίνει ὅτι καὶ ὁ ἀρχαῖος γνώμων, ἥτοι ἐργαλεῖον

¹ Φ. Κουκουλέ, Ἀγῶνες, ἀγωνίσματα καὶ ἀγωνιστικά παίγνια κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους (Ἑπετ. Ἑταιρ. Βυζ. Σπουδ., 13,91).

